

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER
DERSLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNİN DURUMU:
ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Hatice YILDIZ AYAYDIN
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER
DERSLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNİN DURUMU:
ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

STATUS OF MORAL EDUCATION IN SOCIAL STUDIES LESSONS AT SCIENCE AND
ART CENTER: TEACHERS' VIEWS

Hatice YILDIZ AYAYDIN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ
Doç. Dr. Faruk LEVENT

İstanbul – 2021

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2021

Etik Beyan

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../....../....

(İmza)

Hatice YILDIZ AYAYDIN

Önsöz

Toplumlar sahip oldukları değerleri gelecek kuşaklara ulaştırma gayreti içerisinde olmuştur. Toplumlar için değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması toplumsal sürekliliği ve birlikteliği sağlamada en önemli faktörlerden biri olarak görülmüştür. Bu doğrultuda tarihsel süreklilik içerisinde ülkemizde değerler eğitimi formal ve informal yollarla gerçekleştirilerek değerlerin gelecek kuşaklar tarafından kazanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Nitekim okullar değerler eğitiminde formal ve informal olarak en önemli role sahip olmuştur. Okullarda değerlerin tüm dersler kapsamında ele alınmasının yanında konu ve kazanımlarının uygunluğu bakımından sosyal bilgiler dersi öğrencilerin değerleri kazanmalarını sağlamada önemli bir işlev görmektedir. Eğitim-öğretimde bireylerin yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmesi en önemli amaçlardan biridir. Eğitimde tüm öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesi esas olmakla birlikte diğer öğrencilerden sahip oldukları yeteneklerle ayrılan özel yetenekli çocukların yeteneklerinin geliştirilmesi ayrıca önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde geçmişten günümüze özel yetenekli çocukların eğitime yönelik farklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Toplumsal süreklilik ve gelişimi sağlamada önemli yere sahip olan değerlerimizin üstün yetenekli çocuklar tarafından kazanılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan sosyal bilgiler dersi kapsamında özel yetenekli çocukların değer edinme durumları, öğretmenlerin görüşleri bağlamında değerlendirilerek özel yetenekli çocuklara yönelik sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl ele alınması gerektiğine dair öneriler geliştirilmiştir. Araştırmamın üstün yeteneklilerin eğitime katkı sağlamasını diliyorum.

Araştırmayı gerçekleştirmemde birikimleriyle bana desteklerini ve emeklerini esirgemeyen kıymetli tez danışmanlarım Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ ve Doç. Dr. Faruk LEVENT'e, değerli görüşlerini benimle paylaşan kıymetli meslektaşlarıma, hayattaki her adımda yanımda olan sevgili kız kardeşim Zehra YILDIZ'a, kıymetli ablalarım Hacire YILDIZ KOLAK, Rabia AKTAY, Şefika GÜVEN'e ve tüm aileme, tezimi gerçekleştirmemde bana verdiği desteklerden ve gösterdiği sabırdan dolayı sevgili eşim Dr. Yakup AYAYDIN'a, hayatıma anlam katan kızım Azra AYAYDIN'a oğlum Asaf AYAYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hatice YILDIZ AYAYDIN

Özet

Bu araştırma, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamındaki değerler eğitiminin Bilim ve Sanat merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapmakta olan 10 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Ölçüt olarak Bilsem öğretmeni olmak, aktif olarak en az 1 yıl sosyal bilgiler dersine giriyor olmak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin sistemli bir işleyişi olmadığı, program ve etkinliklerde eksik olduğu, derslerde öğretmenlerin becerisinin ön plana çıktığı, öğrencilerin derse yönelik ön yargılarının bulunduğu, derslerin arka planda kaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersinin yapılan uygulamalar ile eğlenceli, keyifli geçtiği ve programda esneklik olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerini öğrencilerin özelliklerine göre öğrenci merkezli planladıkları, dersleri farklı yöntem ve teknikler kullanarak zenginleştirdikleri ve farklılaştırdıkları ve derslerini ürün, proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin çoğu sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yeterli ve sistemli bir vurgunun yapılmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin değerler eğitimi etkinlik odaklı, özellikle sınıf içi etkinlikler şeklinde, sosyal bilgiler konularıyla bağlantılı gerçekleştirdikleri; bununla birlikte sınıf dışı etkinlikler, proje uygulamaları ve teorik anlatım şeklinde yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yer verilmesi gerektiğini belirterek kendilerinin de değerler eğitimi uygulamalarına yer verdiklerini vurgulamıştır. Öğretmenler değerler eğitime yönelik proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK işbirliği, müze gezisi,

uygulamalı etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmaların yapılabileceğini belirtmiştir.

Araştırmada özel yetenekli çocukların özellikle adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık değerlerinde hassas olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin içerik ve amaçlar yönünden yatkın olduğunu ve bu değerlerin kazandırılmasında önemli rol edinebileceğini vurgulamıştır. Araştırmada etkili değerler eğitiminin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin öğrencilere yaklaşımlarının ve öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklere yer verilmesinin gerekli olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamada adalet, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, yardımlaşma, eşitlik, merhamet gibi değerlere vurgu yapmak istediklerini, üstün yetenekli çocukların gelecekte toplumda sahip olabilecekleri olası roller nedeniyle bu değerleri kazanmalarının önemli olduğunu belirtmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminde farklı yöntem ve teknikleri kullandıkları ve kullanmak istedikleri tespit edilmiştir. Araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanların; okul dışında ise sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Özel Yetenekliler, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Öğretmen

Abstract

This research is conducted with the aim of evaluating science and art centers' values education within social science lessons in line with the opinions of social science teachers working at science and art centers. The qualitative research method is used during research. The working group of research is formed from 10 social science teachers working in science and art centers within the Istanbul providence. The participants of the research are selected by utilizing the criterion sampling method within the purposive sampling methods. As for criterion, being a teacher at "bilsem" and teaching actively for at least one year in social science classes are defined. During the research, the interview form developed by the researcher is used as a data-gathering tool. The descriptive analysis method is utilized during the research to analyze the data gathered from the interviews

During the research, it is located that social science lessons at science and art centers do not have systematical teaching; there are deficits at program and activities, the teachers' skills step forth at lessons, students have preconceptions towards the lesson, lessons are kept in the background. Besides these, it is recorded that social science lessons run entertaining and pleased with the practices implemented and the program is flexible. It is seen that social science teachers plan their lessons student-centered upon students' characteristics, enrich and diversify lessons by utilizing different methods and techniques and execute their lessons project and activity focused.

At the research, teachers stated that in most of part the social science lesson program there is not enough and systematical emphasis on base values. It is pointed that, teachers perform values education activity -especially in-class activities- oriented, associated with social science topics; at the same time they make of class activities, project practices, and theoretical narration.

In the research, all teachers emphasize that they also include values education practices with stating that values education should be included in social science lessons. Teachers point out that practices like project exercises, out-of-class exercises, visiting social service institutions, cooperation with NGOs, museum trips, practical events, peer education, parent participation, study and research, workshops, festivals, symposiums can be utilized for values education.

During the research, it is identified that gifted students are sensitive in especially, justice, leadership, honesty, environmental awareness values. Teachers emphasize that gifted children have an affinity towards social science lessons contents and aim from the point of values that they are sensitive to and these children can have an important role in the acquisition of these values. In the research, it is identified that for realizing effective values education, teachers' attitude towards students and giving place to methods and techniques where students are active are necessary

. In the research, teachers state that they want to underline values like justice, respect, patriotism, helping, equality, charity within the scope of social science lessons; and it is important for gifted students to acquire these values because of the potential role that they will have in the future society.

In the research, it is seen that teachers use and want to use different methods and techniques in values education with the scope of social science lessons. During the research, it is pointed out that, for gifted students to acquire values, within the school teachers, friends, school administration and employees, whereas out of the school, social media, family, television, environment, TV series, and films are influential. It is determined that teachers have an important role for students attending science and art centers to acquire values.

Key Words: Values, gifted students, values education, social science, teacher

İçindekiler

	Sayfa No
Etik Beyan	i
Önsöz	ii
Özet	iii
Abstract	v
İçindekiler	vii
Kısaltmalar ve Semboller Listesi	xi
Tablo Listesi	xii
Şekil Listesi.....	xiv
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Araştırmanın Varsayımları	6
1.6. Araştırma Tanımları.....	6
2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	7
2.1. Kavramsal Çerçeve	7
2.1.1. Değer nedir?.....	7
2.1.2. Değerler eğitimi	9
2.1.3. Değerler eğitimi yaklaşımları	11
2.1.3.1. Değer telkini yaklaşımı.....	12
2.1.3.2. Değer açıklama/belirginleştirme yaklaşımı	14
2.1.3.3. Değer analizi yaklaşımı	16
2.1.3.4. Ahlaki ikilem yaklaşımı.....	17
2.1.3.5. Karakter eğitimi yaklaşımı.....	18
2.1.3.6. Adil topluluk okulları yaklaşımı	20
2.1.4. Sosyal bilgilerde değer eğitimi	20
2.1.5. Özel yetenekliler	22
2.1.6. Özel yetenekliler eğitimi.....	27
2.1.7. Özel yeteneklilerde değerler eğitimi.....	32
2.2. İlgili Araştırmalar	35

3. Yöntem.....	45
3.1. Araştırma Modeli	45
3.2. Çalışma Grubu	45
3.3. Veri Toplama Araçları	46
3.4. Verilerin Toplanması	47
3.5. Verilerin Analizi	47
4. Bulgular	48
4.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişine Yönelik Elde Edilen Bulgular	48
4.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler ve Değerler Eğitimi Bağlamında Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	53
4.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Verilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular	58
4.3.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik elde edilen bulgular	58
4.3.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yer verilmesine yönelik elde edilen bulgular	61
4.3.3. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yönelik kullandıkları yöntem, teknik ve uygulamalara ilişkin elde edilen bulgular	61
4.3.4. Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitiminde yapılabilecek uygulamalara yönelik elde edilen bulgular	63
4.4. Özel Yetenekli Çocukların Hassas Olduğu Değerlere Yönelik Elde Edilen Bulgular	65
4.4.1. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler bağlamında sosyal bilgiler dersinin rolüne yönelik elde edilen bulgular	67
4.5. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Etkili Bir Değerler Eğitiminin Nasıl Gerçekleştirileceğine İlişkin Elde Edilen Bulgular	68
4.5.1. Öğretmenlerin Öğrencilere Yönelik Davranışlarına Dair Bulgular	68
4.5.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılabilecek yöntem ve teknikler	69
4.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Planlamaya Yönelik Elde Edilen Bulgular	71

4.6.1. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında tercih edilebilecek yaklaşım ve uygulamalara yönelik bulgular	71
4.6.2. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde öncelik verilen değerlere yönelik bulgular	72
4.6.3. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanmak istedikleri yöntem ve tekniklere yönelik bulgular ...	74
4.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinden Etkili Olan Faktörlere Yönelik Elde Edilen Bulgular.....	76
4.8. Bilsem'e Devam Eden Öğrencilerin Değerleri Edinmeleri Üzerinde Bilsem Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolüne İlişkin Elde Edilen Bulgular	79
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	81
5.1. Sonuç	81
5.1.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinin işleyişine yönelik elde edilen sonuçlar	81
5.1.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programının kök değerler ve değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesine yönelik sonuçlar	81
5.1.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik elde edilen sonuçlar.....	82
5.1.4. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerlere yönelik elde edilen sonuçlar.....	82
5.1.5 Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde etkili bir değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin ulaşılan sonuçlar	83
5.1.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde değerlerin kazandırılmasında tercih edilebilecek yaklaşım ve uygulamalara yönelik ulaşılan sonuçlar	83
5.1.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan faktörlere yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlar.....	84
5.1.8. Bilsem'e Devam Eden Öğrencilerin Değerleri Edinmeleri Üzerinde Bilsem Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolüne İlişkin Elde Edilen Sonuçlar	84
5.2. Tartışma	84
5.2.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik tartışma	84

5.2.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının kök değerler ve değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesine yönelik tartışma	85
5.2.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik tartışma.....	87
5.2.4. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerlere yönelik tartışma	88
5.2.5. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde etkili bir değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik tartışma	90
5.2.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamaya yönelik tartışma	91
5.2.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan faktörlere yönelik tartışma.....	93
5.2.8. Bilsen’e devam eden öğrencilerin değerleri edinmeleri üzerinde Bilsen Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin rolüne yönelik tartışma.....	93
5.3. Öneriler	94
Kaynakça.....	98
Ekler.....	114
Ek 1: Anket Araştırma İzni Yazısı.....	114
Ek 2: Etik Rapor	117

Kısaltmalar ve Semboller Listesi

MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
BİLSEM	: Bilim ve Sanat Merkezi
AKT	: Aktaran
ÖYG	: Özel Yetenekleri Geliştirme
BYF	: Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi

Tablo Listesi

	Sayfa No
Tablo 2.1. Özel Yetenekliliğin Düzeyleri ve Zekâ Bölümü (Gross, 2000, Akt: Bakioğlu ve Levent,2013, s.34)	24
Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	46
Tablo 4.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişi	48
Tablo 4.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerini Nasıl Gerçekleştirdiklerine Yönelik Görüşleri	51
Tablo 4.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler Bağlamında Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	53
Tablo 4.4. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Kök Değerlerin Nasıl İşlendiğine Yönelik Bulgular.....	55
Tablo 4.5. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler Dışında Vurgu Yapılan Değerlere Yönelik Bulgular	57
Tablo 4.6. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Verilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular.....	58
Tablo 4.7. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine Yönelik Kullandıkları Yöntem, Teknik ve Uygulamalar	62
Tablo 4.8. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Değerler Eğitimine Yönelik Yapılabilecek Uygulamalar	63
Tablo 4.9. Özel Yetenekli Çocukların Hassas Olduğu Değerler	65
Tablo 4.10. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Etkili Bir Değerler Eğitimi İçin Öğretmenlerin Yapması Gerekenler	68
Tablo 4.11. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler	69
Tablo 4.12. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Tercih Edilebilecek Yaklaşım ve Uygulamalar	71
Tablo 4.13. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Öncelik Verilen Değerler.....	73
Tablo 4.14. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Kullanmak İstedikleri Yöntem ve Tekniklere Yönelik Bulgular.....	75

Tablo 4.15. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinde Etkili Olan Okul İçi Unsurlar.....	77
Tablo 4.16. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinde Etkili Olan Okul Dışı Unsurlar	78

Şekil Listesi

Sayfa No

Şekil 2.1: Üçlü Halka Kuramı.....	23
-----------------------------------	----

1. Giriş

1.1. Problem Durumu

Toplumsal kalkınma ve gelişmenin sağlanmasında yetenekleri doğrultusunda yetişmiş, araştıran, sorgulayan, çevresindeki sorunlara çözüm üretebilen kendini gerçekleştirmiş bireylerin yetişmesi önem arz etmektedir (Yumuş ve Toptaş, 2011, s.82). Ülkemizin geleceği için önemli bir potansiyel oluşturan özel yetenekli bireylerin iyi bir eğitimden geçerek yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmeleri önem arz etmektedir. Özel yetenekli çocukların eğitimlerinin en iyi şartlarda gerçekleştirilerek yetenekleri doğrultusunda yetişmeleri ülkenin geleceğine olumlu katkı sağlayacağı gibi yetenekleri doğrultusunda yetiştirilememeleri ülkemiz adına bir kayıp olacaktır. Bu noktada özel yetenekli çocukların erken yaşlardan itibaren en iyi şartlar sağlanarak yetenekleri doğrultusunda eğitilmeleri gerekmektedir (Bilgili, 2020, s.61; Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.272; Yumuş ve Toptaş, 2011, s.82). Yetenekleri doğrultusunda yetiştirilen özel yetenekli öğrenciler geleceğin bilim insanları, sanatçıları, liderleri ve aydınları olarak topluma birçok yönden katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle özel yetenekli öğrencilerin eğitimleri kesinlikle ihmal edilmemesi gereken bir konudur (Öztürk, 2020, s.213). Yetenekleri doğrultusunda yetiştirilen özel yetenekli çocuklar ülkenin kalkınmasında öncü rol üstlenecektir. Ancak bu bireylerin üretken, bağımsız, mutlu bir şekilde yetiştirilmelerinin yanında karakter sahibi vatandaşlar olarak geleceğe hazırlanmalarının ne kadar önemli olduğu da unutulmamalıdır (Çitil, 2020, s.253). Yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmiş ve karakter sahibi özel yetenekli çocuklar toplumun kalkınmasında, gelişmesinde ve değerlerine sahip çıkarak geleceğe ulaşmasında önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Özel yetenekli çocuklar akranlarına göre birçok açıdan daha farklı ve yüksek bir bilişsel kapasiteye sahiptirler (Çelikten, 2017, s.91; Levent, 2013, s.43). Özel yetenekli çocuklar zengin kelime hazinesi, dili etkin kullanma, soyut düşünebilme, genelleştirme, öngörü sahibi olma, problem çözme, öğrenme hızının yüksek olması, kararlı olma, azim gösterme, mizah ve nükte yapabilme, önsezide bulunabilme gibi özelliklere sahiptir. Bunların yanında özel yetenekli çocukların ilgi ve merakları geniş, farkındalıkları yüksek, gözlemlemeye eğilimli, girişimde bulunma, üretme, eleştirel düşünme ve hizmet etme arzusunda bulunma gibi özelliklere sahiptir (Cutts ve Moseley, 2001; Akt. Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.88). Özel yetenekli çocuklar yüksek özgüvene, erken yaşta gelişen ahlaki duyarlılığa, keskin adalet duygusuna, küresel sorunlara yönelik duyarlılığa sahiptir.

Ayrıca sorgulama, gözlemlleme, mantıklı düşünme gibi özellikleri nedeniyle eşitsizliği ve haksızlığı fark edebilirler (Davaslğıl, 2020, s.124). Özel yetenekli çocuklar ahlaki gelişimleriyle de akranlarına göre farklılıklar göstermektedir (Gündüz, 2010, s. 174). Ahlaki açıdan daha yüksek duyarlılıklara sahip bu çocuklar değerler eğitimine daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Turgut Yıldırım, 2016, s.100). Normal gelişim gösteren çocuklara göre birçok açıdan farklılıklar gösteren ve yüksek duyarlılıklara sahip olan özel yetenekli çocukların gelişimlerini desteklemek için geniş kapsamlı öğretim olanaklarına ihtiyaç vardır (Levent, 2013, s. 43). Özel yetenekli çocukların sahip oldukları yetenekleri geliştirmede normal eğitim programları yetersiz kalmakta, bu öğrencilerin sahip oldukları nitelikleri geliştirmede farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çocukların farklı gelişim özellikleri nedeniyle eğitimlerinin gereksinimlerine uygun planlanması gerekmektedir (Yaman ve Yaman, 2020, s. 31).

Ülkemizde özel yeteneklilerin eğitimine yönelik tarihsel süreç içerisinde farklı uygulamalar yapılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde Enderun Mektebi özel yeteneklilerin eğitiminde önemli görev üstlenen bir kurum olmuştur. Enderun Mektebi üst düzey yönetici, asker ve sanatçıların yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır (Uçan ve Gürkan, 2020, s.34). Günümüzde ülkemizde özel yetenekli çocukların eğitimi özel okullarda, devlet okullarında ve Bilim ve Sanat Merkezlerinde sürdürülmektedir. Kısa adı BİLSEM olan Bilim ve Sanat Merkezleri ilk defa 1993 yılında kurulmuştur. Bu merkezler bağımsız bir özel eğitim kurumu olarak ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark ederek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur (Kurttaş, 2012, s.160). Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrencilerin seçilmesi üç aşamada olmaktadır. İlk aşamada yetenekleri bakımından farklılık gösteren öğrenciler sınıf öğretmenleri tarafından genel zihinsel yetenek, müzik, görsel sanatlar alanlarının birinden ya da en fazla ikisinden aday gösterilir. İkinci aşamada öğrenciler tablet sınavı da denilen grup tarama uygulamasına tabi tutulur. Üçüncü aşamada grup tarama uygulamasında yeterli puanı alan öğrenciler genel zihinsel bölümünden aday gösterildiyse zekâ testine; müzik ve görsel sanatlar bölümünden aday gösterildiyse yetenek testine tabi tutulurlar. Bu testlerden yeterli puanı alan öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerine kayıt yaptırma hakkını elde ederler. Öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerinde kazandıkları alanlarda eğitim-öğretim görme hakkını elde ederler.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim görme hakkını elde eden genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarından özel yetenekli olarak tanılanan öğrenciler örgün eğitim kurumlarına ilaveten BİLSEM'lere devam ederler. BİLSEM'lere kabul edilen öğrenciler ilk olarak uyum programına başlarlar, daha sonra sırasıyla destek, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme ve proje üretim programı aşamalarından geçerler. Bu aşamaların her birinde rehber ve lider öğretmenler tarafından öğrencilere yönelik değerlendirme yapılır (Baykoç, 2020, s.8). Öğrenciler bu beş programı tamamlayarak Bilim ve Sanat Merkezindeki öğrenimini tamamlar. Örgün eğitim kurumları dışında destek eğitimi olarak düşünülen BİLSEM'ler özel yetenekli öğrencileri akranlarından ayırtmadan zenginleştirilmiş eğitim-öğretim gerçekleştirmeyi amaç edinmiştir (Sak vd., 2015, s.119). Bu noktada Bilim ve Sanat Merkezlerindeki eğitim-öğretim programlarının öğrencilerin yeteneklerini geliştirecek niteliğe sahip olmaları önem arz etmektedir.

Özel yetenekli bireylerin zihinsel olmayan yetenek kümesine ahlak ve sosyal vicdanı da ekleyen Davaslıgil (2020), zekâyı hem kendinin hem de toplumun yararına kullanmanın gerekli olduğunu, bunu gerçekleştirirken de değer yargılarından hareket edilmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır (s.31). Özel yetenekli çocukların sahip oldukları potansiyellerin geliştirilmesinde ve etkili kullanılmasında değerler eğitiminin önemli yeri bulunmaktadır (Gökdere ve Çepni, 2003, s.98). Özel yetenekli öğrencilerin ülke ve millet yararına uygun bir şekilde yönlendirilmemesi toplumsal açıdan zararlı sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s. 394). Özel yetenekli çocukların değerler eğitimine ne denli ihtiyaç duyduğu doğru bir şekilde eğitim almadıklarında ortaya çıkabilecek toplumsal sorunlar dikkate alındığında anlaşılmaktadır (Turgut Yıldırım, 2016, s.115). Ayrıca özel yetenekli çocukların birçoğu doğuştan sevgi, saygı, merhamet, şefkat, adalet, doğruluk, dürüstlük, diğerkâmlık, hoşgörü, barış, şiddete başvurmama vs. gibi değerlere duyarlıdır (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s. 388). Özel yetenekli çocukların toplumun geleceğinde önemli bir rol alma potansiyeli ve değerlere yönelik duyarlılıkları, toplumun sahip olduğu değerleri içselleştirmiş bir şekilde yetişmeleri açısından önem arz etmektedir.

Özel yetenekli çocukların değer edinme durumları ve Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik literatürde önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarda Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi öğretim programında

değerler eğitiminin yeterli olmadığı tespit edilmiştir (Çal 2018, s.73-80; Mertol 2014, s.136-138; Orman, 2020, s.66-68; Turgut Yıldırım, 2019, s. 88-91). Özel yetenekli öğrencilerin değer kazanımlarının önemine vurgu yapılmıştır (Gündüz, 2010, s.173-174; Turgut Yıldırım (2016, s.117-118). Özel yetenekli çocukların sahip olduğu değerler ve değer edinme durumları incelenmiştir (Ateş, 2014, s.49-50; Beldağ ve Keskin, 2016, s.19-22; Kurnaz, 2018, s.426-432; Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar, 2013, s.210-214; Özbey ve Adam Karduz, 2018, s.2210-2217). Araştırmalarda ayrıca özel yetenekli çocuklara yönelik değerler eğitimi programlarının uygulanması gerektiği vurgulanmıştır (Gökdere ve Çepni, 2003, s.97-103; Topçu, 2015, s. 1467-1468).

Yapılan araştırmaların özel yetenekli çocukların değer edinmeleri, Bilim Sanat Merkezlerindeki değerler eğitiminin durumu, özel yetenekli çocukların değerleri kazanmalarının önemi ve değerler eğitiminin özel yetenekli çocuklara yönelik uygulanan öğretim programlarındaki yeri ile ilgili konulara odaklandığı görülmektedir. Alan yazında sosyal bilgilerde değerler eğitimi kapsamında özel yetenekli çocukların durumlarını ele alan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Literatürde özel yetenekli çocukların değer edinmelerinde sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu çerçevede araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminin durumunun öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesini sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminin Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminin işleyişi nasıldır?
- 2) Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli çocukların değer yönelimleri nasıldır?
- 3) Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli çocukların değerler eğitiminde sosyal bilgiler dersinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü nasıldır?

- 4) Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminin etkili ve verimli olması nasıl sağlanır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerine önem verilmesi son yıllarda yaygınlaşarak gelişme göstermiştir. Bu doğrultuda ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bilim ve Sanat Merkezlerinde özel yetenekli çocuklara yönelik eğitim-öğretim gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte Bilim ve Sanat Merkezlerinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik olarak yeterli bilimsel çalışmalar henüz yapılmış değildir. Bu araştırma Bilim ve Sanat Merkezlerinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesi ve özel yeteneklilerin eğitimine katkı sağlaması açısından önemlidir.

Özel yetenekli çocukların değer edinmelerinin gelecekte toplum içerisinde sahip olacakları roller nedeniyle önemli oluşu, bu çocuklara yönelik değerler eğitimi uygulamalarının daha fazla irdelenmesini gerektirmektedir. Bu araştırma Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen değer eğitiminin irdelenmesini sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Eğitim-öğretimin geliştirilmesinde ve iyileştirilmesinde öğretmenlerin görüşleri önem arz etmektedir. Bu araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında uygulanan değerler eğitime yönelik öğretmenlerin görüşlerinin ele alınması, özel yetenekli çocuklara yönelik uygulanan eğitim programlarının ve uygulamalarının geliştirilmesini sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Eğitim-öğretimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde öğretmenlerin deneyimleri ve uygulamaları önem arz etmektedir. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitime yönelik deneyimlerinin ve uygulamalarının ortaya çıkarılmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma sonuçları, veri toplamak amacıyla kullanılacak ve araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen görüşme formu ile sınırlıdır.

2. Araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma İstanbul ilinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Öğretmenlerin görüşme sorularına verdiği cevapların gerçek görüşlerini yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Araştırma Tanımları

Değer: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” (TDK).

Özel Yetenekli Birey: “Yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey” şeklinde tanımlanmaktadır (MEB Bilsem Yönerge, 2016, s. 109).

Bilim ve Sanat Merkezi: “Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak üzere kurulmuşlardır.” (Ataman, 2020, s. 222).

Sosyal Bilgiler: “Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır.” (Öztürk, 2015, s.4).

2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi olan değer, değerler eğitimi, özel yetenekliler, özel yeteneklilerin eğitimi ve sosyal bilgiler eğitiminde değerler ile ilgili literatür taramasına yer verilmiştir.

2.1.1. Değer nedir?

Değmek kökünden türetilen değer (Arslan ve Yaşar,2014, s.7), TDK, (1983) tarafından “*bir şeyin önemini belirtmeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık*” olarak tanımlanmaktadır (p.1). Birçok araştırmanın konusu olan değer, farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan tanımların bazıları şu şekildedir. Bacanlı (2016) değeri “*davranışların ardındaki yönlendirici ilke*” (s.22) olarak tanımlamaktadır. Buna benzer olarak Demirhan İşcan (2019) değerleri “*Değerler, amaçlarımızı, tercihlerimizi, kararlarımızı, tutumlarımızı, davranışlarımızı, değerlendirmelerimizi yönlendiren ölçütler ve onlara rehberlik eden ilkeler*” olarak tanımlamaktadır (s.35). Her iki tanımlamada da değerlerin bireylerin davranışlarına yön veren ilkeler olduğu üzerinde durulmuştur. Ekşi ve Katılmış (2016), ise değeri bir şeyin aynı türden şeyler arasındaki yerine ve konumuna bizim yüklediğimiz anlamlar şeklinde tanımlamıştır (s. 9). Buna benzer olarak Ulusoy ve Arslan (2014) değeri, kişilerin diğer insanların, toplumsal vakaların ve şeylerin değerini ölçmede kullandıkları ölçüt olarak tanımlamıştır (s.3). Bu tanımlamalarda değer bir şeye yüklediğimiz anlam ve kullandığımız ölçüt olma yönüne vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda insanların davranışlarının temelinde sahip olduğu değerler belirleyici olmaktadır. İnsanlar kimi zaman davranışlarını bilinçsiz de yapsa eylemlerinin kaynağı zihinlerindeki değerlerdir. Değerler kişilerin davranışlarını şekillendirirken aynı zamanda yapması gereken davranışlar ve yapmaktan sakınması gereken davranışlar hakkında da kişiye yol gösterir (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s.14-15; Demircioğlu-Demircioğlu, 2014, s.273; Ekşi ve Katılmış, 2016 s.9; Ulusoy ve Arslan, 2014, s.5). Kişinin içselleştirdiği değerler, davranışlarının düzgün ve sürekli olmasını sağlayıp davranışlarını şekillendirmeye etki ettiği gibi gelecekte nasıl davranacağı konusunda da rehberlik eder (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.25-26). Ayrıca değerler, insan davranışlarında belirleyici unsur, insanların

yaşamına yön vermesi gerektiğine inanılan ve ona göre yaşanılması umulan dayanaklardır (Yavuz, 2004, s.101).

İnsanın yalnız yaşayabilmesi, ihtiyaçlarını yalnız karşılayabilmesi söz konusu değildir (Öztürk, 2016, s.189). Sosyal bir varlık olan insan çeşitli sebeplerden ötürü diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır (Yazar, 2014, s.96). Bu noktada değer birey olarak insanın davranışlarını şekillendirdiği gibi toplumsal olarak da bireyi etkisi altına almaktadır. Toplum içinde yaşamak zorunda olan insanoğlu birlik içinde yaşayabilmek için toplum tarafından kabul gören kurallara uygun olarak hayatını devam ettirir. Toplumu oluşturan üyelerin bir arada yaşamasını kolaylaştıran, toplumsal huzurun oluşmasını sağlayan bu kuralların kaynağını oluşturan ilkeler veya inançlar, toplumu oluşturan bireylerin kabul ettiği değerlerdir (Karasu Avcı, Faiz ve Turan, 2020, s.269; Sevim, 2019, s.7; Yazar, 2014, s.109; Yazar ve Lala, 2020, s.30). Bu nedenle toplumun ayakta durabilmesi için toplumu oluşturan bireylerin bu değerleri onaylaması ve bu değerlere uygun davranması gerekmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.78). Toplumu oluşturan bireylerin değerlere uyacak şekilde yaşamlarını devam ettirmeleri toplumun devamlılığı için önemli olduğu gibi kişiler arasındaki bağları da kuvvetlendirmektedir (Yazar ve Lala, 2020, s.30). Köycü (2016) ‘nün ifade ettiği gibi “*Değerler, toplumdaki fertleri birbirleriyle kaynaştıran ve ayakta tutan dinamiklerdir. Bir toplumun benimsediği ortak değerler sayesinde o toplum senelerce ayakta kalabilir ve varlığını devam ettirebilir.*” (s.695). Toplumun varlığını sürdürebilmesi, sosyal yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi, değerlere uygun yaşayan kişilerle mümkün olabilir (Beisenbayeva ve Gelişli, 2016, s.1061). Toplumun üyeleri tarafından benimsenmiş olan değerlere uygun şekilde yaşamını sürdüren bireyler, içinde bulunulan toplum tarafından önemsenmekte ve değer görmektedir (Yazar, 2014, s.109). Bireyin ise düşünce ve davranışlarını içinde yaşadığı çevre belirlemektedir. Bu açıdan bireyin içinde bulunduğu sosyal yapı onun kendi değerlerine de kaynaklık edecektir (Yazar ve Lala, 2020, s.50). Bununla birlikte değerler kişiye rehberlik ederek hangi davranışların toplum için kıymetli olduğu, hangi davranışların toplum tarafından kabul görmediği konusunda fikir verir (Akbaş, 2008a, s.10; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2014, s.273). Bu doğrultuda bireysel ve toplumsal yaşamı yönlendiren temel ölçütlerden biri olan değerlerin (Çapçioğlu ve Yıldız, 2018, s. 7), bireylere kazandırılması ve bireylerin bu değerleri benimseyerek davranışlarını değerlere uygun şekilde gerçekleştirmesi, toplumsal huzurun gelişmesi ve toplumun ileriye taşınmasına fayda sağlayacaktır (Aladağ ve

Kuşcuoğlu, 2016, s.547). Bu noktada değerler eğitiminin bireysel ve toplumsal bir gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.1.2. Değerler eğitimi

Toplumsal yapılar kendini meydana getiren toplumsal kurumların, bireyler arası eylem ve karşılıklı ilişkilerden doğan toplumsal değerlerin birbirlerinden etkilendikleri bir bütündür (Uysal, 2004, s.215). Değerler; toplumda yaşayan insanlara hayatta neyin önemli olduğunu, tercihlerinin ne olması gerektiğini, yaşamlarının nasıl olması gerektiğini belirtir (Akbaş, 2014, s.39). Bireyin davranışlarına yön veren, yaşamını nasıl sürdüreceğine rehberlik eden değerler hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Evde, okulda, düğünde, cenazede vb. insanın diğer insanlarla ilişki kurduğu her yerde değerlerden bahsedebiliriz (Aktepe, 2014, s.81). Bu sebeple her toplum kendi değerlerini koruyarak gelecek nesillere aktarmak için çalışır (Nalçacı, 2014, s. 334). Böylelikle toplumda süreklilik sağlanmış olur (Aydın ve Akyol, 2018, s.2). Nitekim eğitimin ilk amacı insanları bilgi ve davranış yönünden yetiştirmek, bireylerin görgü ve ahlak kurallarına uygun davranmalarını sağlamaktır (Yaman,2016, s.154). Bu noktada değerlerin yeni nesillere aktarılması ve toplumsal sürekliliğin sağlanmasında değerler eğitimi önem arz etmektedir (Aktepe, 2014, s.81; Tozlu ve Topsakal,2004, s.180).

Değerler eğitimi *“Eğitim kurumlarında öğretim programları aracılığıyla belirlenmiş değerlerin belirli bir plan ve program çerçevesince öğrencilere kazandırılma sürecini değer eğitimi olarak tanımlayabiliriz”* (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2014 s.272). Buna ilaveten değer eğitimi sadece değer ne olduğunu öğretmez; bunun yanında öğrencinin kişiliğini geliştirmeyi, karakterini iyi hale getirmeyi ve kişinin topluma karşı yükümlülüklerini öğrenmesini de içerir (Ulusoy ve Arslan, 2014, s.7). Her toplum; vatandaşlarının toplumun sahip olduğu değerleri bilmesini, bu değerlere uygun davranmasını ve iyi bir karaktere sahip olmasını ister. İstenilen bu özelliklerin oluşması değerler eğitimi ile mümkündür (Ay, 2014, s.212). Değerler eğitimi sayesinde insanlar içinde bulundukları topluma uyum sağlamayı ve kültürel anlamda o topluma ait olmayı da öğrenirler (Ulusoy ve Arslan, 2014 s.7). Değer eğitiminin amacı, çocuğun fitratındaki iyi yönlerini belirginleştirmek, benliğini her anlamda geliştirmek, insani olarak ulaşabileceği en üst seviyeye ulaşmasına destek olmak, bireyi ve toplumu istenmeyen huylardan korumak, bu huylardan kurtarmak ve iyi bir ahlak edinmesini sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s.15; Kale, 2004, s.319; Sevim, 2019, s.7). Değerler eğitiminin temelinde

toplumdaki iyi eylem ve düşüncelerin herkes tarafından benimsenmesi, kötü ve olumsuz düşünce ve eylemlerin ise iyi ve olumlu fikir ve eylemlere dönüştürülmesi yatmaktadır (Ulusoy-Arslan, 2014, s.5).

Değerler ile ilgili ilk öğrenmeler ailede başlar. Birey iyi ve kötüyü, doğru ve yanlış öncelikle ilk sosyal alanı olan ailede öğrenir. Değerler eğitimi aileden sonra eğitim kurumlarında devam eder (Ay, 2014, s.222). Değerler eğitimi, eğitim kurumlarının genel hedefleri arasında yer almaktadır. Eğitim kurumları toplum tarafından kabul gören değerler ile öğrencilere nasıl yaşamaları gerektiği ve neyin ehemmiyet taşıdığı noktasında yol gösterir (Akbaş, 2014, s.39). Eğitim kurumları olan okullar; toplum içinde tesadüfi olarak gerçekleşebilecek, bu sebeple yönü tahmin edilemeyen eğitimin planlı bir şekilde yürütülmesi için meydana getirilmiş kurumlardır. Okul çağının okul öncesi döneme, yani karakter gelişiminin en yoğun olduğu döneme kadar inmiş olması okulu öğrencilerin değer edinimlerinde daha da önemli hale getirmiştir (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.213). Bununla birlikte toplumun bir parçası olan okullar, öğrencilere kazandırdıkları değerlerle yaşadıkları çevreye ve canlılara karşı daha hassas olmayı, kendisini yönetmeyi, kendisini ilerletmeyi sağlar. Böylece okullar bireylerin sosyal çevreleri ile olan ilişkilerini ilerletmelerini sağlar (Deveci ve Çengelci Köse, 2014, s.192). Bu sebeple okulların önemli görevlerinden biri okul programında açık olarak belirtilen ya da açık olarak belirtilmeyen değerleri öğrencilere öğretmek, öğrencileri yaşadıkları toplumun kuralları doğrultusunda eğitmek, onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004, s.676; Akbaş, 2014, s.38-39; Kanger, 2012, s.33; Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.214). Değerlerin kişiler tarafından içselleştirilmesi ve davranışa dönüştürülmesi için değerle ilgili bilgilerin bilinmesi yeterli olmayacaktır. Bu nedenle değer eğitimi sürecinin değerleri içselleştirecekleri ve eyleme dönüştürebilecekleri şekilde tasarlanması önemlidir (Tahiroğlu, 2014, s.341). Bir başka deyişle değerler eğitiminin aile ortamındaki gibi okulda da yaşantı yolu ile kazandırılması en elverişli metottur. Verilmek istenen değerlerin, tüm okul için kabul gören, içselleştirilen ve yaşanan değerler olması; bu değerlerin sosyal öğrenme ile doğal bir süreçte kazandırılmasını daha kolay hale getirecektir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.389). Değerler eğitimi için önemli unsurlardan biri de okullarda değer eğitiminin uygulayıcıları öğretmenlerdir. Öğretmenler hem uyguladıkları değer eğitimi ile hem de kendilerinin birer rol model olmaları ile bu sürecin önemli bir parçasını oluştururlar. Değer eğitimindeki bu sorumlulukları sebebi ile

öğretmenlerin bu sürece dahil olması önem arz etmektedir (Ekşi ve Katılmış, 2016, s.16; Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.223; Yazar, 2014, s.110).

Eğitim ile yeni nesiller başta olmak üzere toplumda yaşayan bütün insanlara ortak duygu, düşünce ve bilinç kazandırılır. Ortak duygu ve değerlere ise eğitimle beraber toplumun diğer bileşenleri olan aile, çevre ve medyanın iş birliği ile ulaşılabilir. Ortak değer ve yargılara sahip olmak, bunun toplumu oluşturan bireyler tarafından öğrenilmesi ve sahiplenilmesi, toplumun devamlılığı ve toplumu oluşturan bireylerin bir arada yaşayabilmesi için önemlidir. Toplumun bir arada yaşayabilmesi bu ortak değer ve yargılar ile mümkündür (Yaman, 2016, s.155). *“Toplumsal çözülmenin önlenmesinde, barışın, hoşgörünün, sosyal empatinin sağlanmasında yasalar kadar değerlere bağlı yaşamak da gereklidir. Hiç şüphesiz bunun yolu nitelikli bir değer eğitiminden geçer”* (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s. 15). Bununla birlikte bireyin fiziksel çevreye uyum sağlaması kadar kültürel çevreye uyum sağlaması da gerekir. Bu noktada sağlıklı bir birey olarak hayatını devam ettirmesi için değerler eğitimine ihtiyacı vardır (Akbaş, 2004, s.677).

Okullarda öğrencilerin akademik başarılarının sağlanması ile beraber ders dışı ve ders içi uygulamalarla değerlerin kazandırılması da önemli hale gelmiştir. Eğitimin amaçları arasında demokratik tutum, alışkanlık ve inançlar geliştirerek iyi birer vatandaş yetiştirmek de yer almaktadır. İnsanların değerleri kazanamamış olması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de istenmeyen toplumsal olayların yaşanmasına sebep olmuştur (Deveci ve Ay, 2009, s.168). *“Eğitim seviyesinin ve bilginin artması nitelikli ve istenen tutumları, davranışları beraberinde getirmiyorsa değerler eğitimi ihmal ediliyor demektir”* (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s.51). Bu bağlamda okulların öğrencilerin sadece akademik başarılarını öne çıkarmaları çözülmesi mümkün olmayan problemlere sebep olabilir (Nalçacı, 2014, s.324).

2.1.3. Değerler eğitimi yaklaşımları

Okulların vazifelerinden biri, okul programından açık olarak belirtilmiş ya da açık olarak belirtilmemiş değerleri öğretmek, öğrencilerin davranışlarını düzene koymak, öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlamak ve karakter gelişimine olumlu bir şekilde tesir etmektir (Akbaş, 2008a, s.9). Değer eğitimi olarak tanımlanan bu süreç zaman içinde ortaya çıkan farklı yaklaşımlar ile daha etkin hale gelmiştir. Bu yaklaşımlar genel olarak üç grupta toplanabilir: Değer aktarma yaklaşımları, değer geliştirme yaklaşımları ve bütüncül

değerler eğitimi (Küçük Turgut, 2020, s.111). Geleneksel olarak varsayılan değer eğitimi yaklaşımlarından değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, öğretmenler tarafından çokça tercih edilse de gençler üzerinde beklenen etkiyi göstermemiştir. Çünkü öğrenciler değişen ve gelişen çevrenin etkisiyle çevreden daha fazla etkilenmeye başlamış, daha fazla karar almak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle değerlerin öğretmenler tarafından aktarıldığı, öğrencilerin pasif konumda olduğu geleneksel değerler eğitimi yaklaşımları önemini yitirmiş; öğrencilerin daha etkin ve aktif olduğu değer eğitimi yaklaşımlarının kullanılması savunulmuştur. Bilişsel gelişim alanında yapılan araştırmalarla birlikte değerlerin kazandırılması sürecinde öğrencilerin aktif olmalarını ve akıl yürütme süreçlerini kullanmalarını sağlayacak yaklaşımlar önemsenmiştir (Kurtde Fidan, 2019, 109). Değer geliştirme yaklaşımlarının hedefi değer doğrudan öğretilmesi değildir (Akbaş, 2008, s.12). Değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarında öğrencilerin kendi değerlerini kendilerinin oluşturmaları gerektiği vurgulanmıştır (Kurtde Fidan, 2019, 109). Değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarında kişinin kendi değerleri ile ilgili düşünmesi, değerlerin sosyal yaşamdaki görevlerini anlaması gerekir (Akbaş, 2014, s.53). Bütüncül yaklaşımlar olarak kabul gören adil topluluk okulları ve karakter eğitimi yaklaşımlarında ise diğer yaklaşımlardan farklı olarak belli faaliyet ve yöntemleri bir bütün haline getirip hepsini birlikte kullanmakta ve değeri odağına alan sistematik bir değerler eğitimi önermektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.183). Değer eğitimi yaklaşımlarından değerlerin doğrudan öğretimi, değer açıklama, değer analizi, ahlaki muhakeme yaklaşımları sınıf ortamlarında uygulanabilen yaklaşımlardır. Adil topluluk okulları ve karakter eğitimi yaklaşımları ise okulda görev yapan herkesin değer kazandırma sürecinde vazifesinin olduğu, okulun tüm bileşenleri ile birlikte uygulanan yaklaşımlardır (Kurtde Fidan, 2019, s.88).

2.1.3.1. Değer telkini yaklaşımı

Değer eğitiminin geleneksel ve en sık kullanılan yaklaşımı değer telkinidir (Yazar ve Tural,2020, s.176). Telkin yoluyla değer öğretimi yaklaşımının basamaklarını Suparka ve ark. (1976) şu şekilde belirtmiştir: “*Telkin yoluyla öğretilecek değeri belirleme, değer seviyelerini belirleme, davranışsal amaçları belirleme, uygun metotları uygulama, sonuçları değerlendirme*” (Suparka ve ark. 1976, Akt: Küçük Turgut, 2020, s.97). İnsanlar, öğrenilmesini istedikleri davranışların yetişkinler tarafından gerektiği kadar sergilenmesi ve söylenmesi durumunda öğrenilebileceğini varsaymaktadırlar. Bu sebeple geçmişten beri

çocukların ve gençlerin davranışlarını şekillendirmek amacı ile öğüt ve telkin yöntemini kullanmışlardır (Akbaş, 2008b, s.347-348).

Değer telkini yetişkinlerin doğru kabul ettikleri değerleri çocuklara telkin etmek gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre çocuklar kimi değerleri yalnız başlarına öğrenemeyeceklerdir (Yazar ve Tatal, 2020, s.176). Çocukların tek başlarına bazı değerleri öğrenemeyecekleri düşüncesine dayanan değer telkini yaklaşımında değerler yetişkinler tarafından doğrudan öğretilir. Yetişkinler çocukların davranışlarının biçimlendirilmesinde ve olumlu alışkanlıklar kazanmalarında kendilerini sorumlu görmektedirler (Küçük Turgut, 2020, s.112). Yetişkinler yaşamları süresince edindikleri deneyimlerden öğrendikleri değerlerin doğru olduğunu kabul eder ve doğru kabul ettiği bu değerleri çocuğa telkin edemezse çocuğun başka değerleri seçebilecek olmasından endişe duyarlar (Simon, 1972, akt: Akbaş,2004, s.96). Yetişkinlerin deneyimleri sonucunda edindikleri değerleri çocuklara aktarmak istemelerinin bir sebebi de değerlerin toplumsal hayatın sürekliliğine sağladığı olumlu katkıya inanmalarıdır (Ekşi ve Katılmış, 2011, s.16). Değer telkini yaklaşımında öğretilecek olan değerler, toplumdaki eğitimciler ve eğitimi yönetenler tarafından önceden saptanır (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.172). Çocukların pasif konumda olduğu bu yaklaşımda, yetişkinler hangi değerlerin öğrenilmesini istiyorsa çocuklar o değerleri edinmek durumundadır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.71).

Değer telkini yaklaşımında değerlerin öğretilmesi için birçok yöntem kullanılmıştır. Pekiştirme metodu en sık kullanılan ve en etkili metotlardan biridir. Bu süreçte istenilen davranışları sergileyen öğrenci olumlu pekiştirilerek istenilen davranışları sürdürmesi beklenir. İstenmeyen davranışlar sergilendiğinde ise olumsuz pekiştirilir veya cezalandırılır. Pekiştireçler davranışı sergileyen öğrenciyi etkilediği gibi onu gözlemleyen diğer öğrencileri de etkileyen bir metottur. Arkadaşlarının davranışlarını gözlemleyen öğrenci hangi davranışın istendik, hangi davranışın istenmedik bir davranış olduğunu verilen ödül ve ceza doğrultusunda öğrenecektir (Kurtde Fidan, 2019, s.90; Yel ve Aladağ, 2012, s.130). Öğretmenlerin eğitim sürecinde kullandıkları pekiştirme metodu bilinçli ve sistemli bir şekilde uygulanır. Öğrencilerin istenilen davranışları sergilemeleri, istenilen görevleri yerine getirmeleri durumunda öğrencilere not verme, oyun oynatma gibi pekiştireçler sıklıkla kullanılır (Yel ve Aladağ, 2012, s.130). Değer telkini yaklaşımında sıklıkla kullanılan bir başka yöntem ise tarihsel ya da kurgusal olan etik ve ahlaki hikâyeler ve yaşam hikâyeleridir. Değer eğitiminde kullanılan bu hikâyeler, öğrencilerin kendi

davranışlarının ahlaki sorumluluğu üzerine düşünmelerini sağlar (Akbaş, 2004, s.97). Telkin yoluyla değer eğitimi yaklaşımında hikâyelerle birlikte etik ve ahlaki şiirler, türküler ve şarkılar da yoğun olarak kullanılır (Aktepe, 2014, s.81).

Günümüzde de sıklıkla kullanılan değer telkini yaklaşımı toplumun farklı kesimlerini oluşturan aileler, eğitimciler, siyasiler, din adamları, basın kuruluşları vb. kişiler tarafından gerekli ve zorunlu gördükleri değerleri telkin ederek, öğüt vererek, vaatle bulunarak, olumlu-olumsuz pekiştireçler kullanarak edindirmeye çalışırlar (Yazar ve Tatal, 2020, s.151). Değer telkini yaklaşımı yetişkinlerin yaşadıkları deneyim sonucunda doğru ve gerekli olduklarına inandıkları değerler, değerleri edinen bireyin arzularına uygun olduğunda etkili olabilir. Günümüzde değer telkini yaklaşımının sakıncalarının olduğu savunulurken, araştırma sonuçları öğrenciler için bu yaklaşımın etkili olmadığı yönündedir (Tahiroğlu, 2014, s.342; Yazar ve Tatal, 2020, s.151; Welton ve Mallon, 1999, akt. Doğanay, 2006, s.268).

2.1.3.2. Değer açıklama/belirginleştirme yaklaşımı

Değer belirginleştirme yaklaşımı olarak da ifade edilen değer açıklama yaklaşımında değerler yetişkinler tarafından öğrencilere doğrudan telkin edilmez. Değerin aşılması yerine çeşitli değerler arasından kişinin hangi değeri seçeceğine özgürce karar vermesini esas alır. Bu yaklaşımda öğrencilerin alternatifler arasından kendi değerlerini özgürce tercih etmeleri ve seçtikleri değerlere uygun davranışları gerekmektedir (Doğanay, 2006, s.269; Kurdede Fidan, 2019, s.92). Bireylerin kendi değerlerinin farkında olmalarını amaçlayan yaklaşım, geliştirilen faaliyetlerle kişiler sahip oldukları değerleri belirginleştirmektedirler. Değer açıklama yaklaşımı bireylerin istedikleri değeri seçebilmeleri ve seçtikleri değeri uygulayabilmelerini esas alır (Bacanlı, 2016, s.26). Öğrencilerin etrafındaki uyaranların artması ile birlikte onlar da yetişkinler gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Bu sorunları çözmek için karar aldıkları süreçte sahip oldukları değerleri, tutum ve inançları kullanırlar. Bu sebeple kişinin kendi değerlerini açıklayabilmesi karşılaştıkları sorunların çözümünü basitleştirecektir (Akbaş, 2004 s.97; Akbaş, 2008b, s.348; Kurdede Fidan, 2019, s.92). Değer açıklama yaklaşımı kendi değerlerini tercih edebilen, kendileri karar alabilen bireyler yetiştirebilmek için önerilmektedir (Kurdede Fidan, 2019, s.92). Değer açıklama yaklaşımının amacı, öğrencilerin kendi değerlerini anlamalarına yardımcı olmaktır. Bu sayede değerlerini

belirginleştiren insanların davranışları olumlu anlamda değişecektir (Leming, 1999, akt: Yel-Aladağ, 2012, s.134).

Değer açıklama yaklaşımında öğrenci üzerinde herhangi bir baskı yapılmaz ya da ısrarda bulunulmaz. Öğrenciye çeşitli seçenekler sunulur ve öğrencinin değer tercihinin yapılması için öğrenci teşvik edilir. Değer açıklama yaklaşımında öğrencinin yaptığı tercih önemlidir (Aktepe, 2014, s.81-82). Bu yaklaşımda en önemli durumlardan biri öğrencinin cevaplarını açıklamasında öğrenciye yardımcı olmaktır. Bu süreçte öğrenci önemli olan şeyin ne olduğuna ya da önemli olmayan şeyin ne olduğuna karar verir (Doğanay, 2006, s.269). Değer açıklama yaklaşımında pek çok yöntem kullanılır. Bu yöntemler ile öğrencinin bazı aşamalardan geçerek kendi değerlerini keşfetmesi sağlanır (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.181). Değerlerin dayatılmadığı bu süreçte değer, üç ana basamakta kazandırılır. Bu basamaklardan ilki olan seçme basamağı: bu aşamada öğrencilerin değerleri serbest bir şekilde seçebilmeleri sağlanır. Var olan seçenekler dışında başka seçenekler oluşturulur. Her seçenek için muhtemel sonuçlar düşünülür ve değerlendirme yapılır. Yapılan değerlendirmelerin sonucunda öğrenci bir seçim yapar. Ödüllendirme basamağı: bu aşamada öğrenci seçtiği değeri açıklar ve çevresine yansıtır. Hareket basamağı: öğrencinin tercih ettiği değere uygun davranış sergilemesinin beklendiği basamaktır. Bu basamaklar kullanılarak öğrencinin değerlerini belirginleştirmesi ve kendi tecrübeleri ile değerleri özümsemeleri sağlanır. Sonuç olarak bu davranışlar yaşamı boyunca kalıcı olacak şekilde devam etmelidir. (Simon, Leland, Kirschenbaum, 1972, akt: Akbaş, 2008a, s.13-14).

Değer açıklama yaklaşımında öğrencinin, öğretmenin desteği ile var olan değerler arasından her değer için muhtemel sonuçlarını göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapması ve kişilerden etkilenmeden kendi değerlerini seçmesi beklenmektedir. Öğretmenin görevi bu süreçte öğrencinin tercihleri üzerinde herhangi bir eleştiri veya değişiklik yapmak değildir. Öğretmen uygun bir sınıf ortamı oluşturur, öğrenciye seçtiği değeri açıklayabileceği olanaklar sunar ve öğrenciyi seçtiği değerleri açıklama noktasında destekler (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.181; Kurdede Fidan, 2019, s.95). Öğretmen bu süreçte kendi tercihlerinden, olması gerekenden, yapılması beklenenden bahsetmeden yani kendi fikirlerini saklayarak öğrencinin kendisini özgürce ifade etmesine yardımcı olacak açık uçlu sorularla öğrenciye yardımcı olmalıdır (Leming, 1999, akt: Yel ve Aladağ, 2012, s.134; Kurdede Fidan, 2019, s.95). Öğretmen bu yaklaşımı her sınıf düzeyinde ve her

konuda kullanabilir (Yazar ve Tatal, 2020, s.177). “Bu yaklaşım, öğrencinin kişisel (mahrem) alanına girme, öğretmeni bir gelişim danışmanı veya psikiyatrist rolüne büründürme, ahlaki olan ve ahlaki olmayan konuların ayırt edilmesinde başarısızlık ve bütün değerlerin önemini eşit olarak görme gibi konularda eleştirilmiştir” (Akbaş, 2014, s.43).

2.1.3.3. Değer analizi yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı sosyal bilimcilerin tercih ettiği yaklaşımlardan biridir. Yaklaşım öğrencilerin değerlerle ilgili problemlerini çözerken bilimsel araştırma ve eleştirel düşünme metotlarını kullanmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Değer analizi yaklaşımı kurgulanmış ya da gerçek bir problem olduğunda kullanılan bir yaklaşımdır. Öğrencinin karşılaştığı problemleri işin içine duygularını katmadan bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak çözmesi beklenir (Akbaş, 2008b, s.351; Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s. 78-79; Doğanay, 2006, s.272; Huitt,2004, akt: Yel ve Aladağ,2012, s.133; Ulusoy ve Dilmaç,2020, s.74). Bu yaklaşımda öğrenci toplumsal problemleri bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak çözmeyi öğrenir (Aktepe, 2014, s.82; Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s.79).

Bu yaklaşımda toplumsal sorunlar ya olduğu gibi işlenir ya da kurgulanmış hikâyeler incelenir. Öğrenciler ele alınan bu toplumsal problemlerin çözümü sırasında neden ve nasıl sorularına cevap arar, bu süreçte toplumsal problem benzer problemler ile arasındaki benzerlikler ve farklılıkları tahlil eder, kanıtlar ortaya konularak değerlendirilirler (Aktepe, 2014, s.82). Öğrenciler bu süreçte değer telkini yaklaşımından farklı olarak sunulan değeri öğrenmek yerine tercih ettikleri değeri öğrenmeye çalışırlar (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.75). Öğrenciler değer edinim süreci içinde aktif rol alırlar. Sunulan toplumsal sorunlara çözüm aranırken öğrencilerin sınıf içerisinde yaptıkları tartışmalar sürecin önemli bir parçasıdır. Öğretmen öğrencilerin fikirlerini rahatça paylaşabilmeleri için sınıfı uygun hale getirir ve değer çözümleme sürecinde öğrencilere karşı hoşgörülü ve adaletli davranır (Yazar ve Tatal, 2020, s.177). Değer analizi yaklaşımı uygulanırken problemi açıklama, problem hakkında çeşitli kaynaklardan faydalanarak bilgi ve kanıt toplama, probleme çözüm bulmak için muhtemel çözüm yollarına karar verme, çözüm önerileri üzerine tartışarak bir değerlendirme yapma ve karara varma adımlarından oluşmaktadır (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.179; Kurtde Fidan, 2019, s.98-99; Tahiroğlu, 2014, s.343). Bu adımlar, Problemi tanımlama basamağı: Öğrenciler günlük hayatta

karşılaştıkları sosyal sorunları inceleyer. Grup halinde ya da bireysel olarak sorunu çözümlmeye çalışan öğrencilerden toplumsal sorunlardaki değerlerin neler olduğunu açıklamaları istenir. Bilgi ve kanıt toplama basamağı: Ele alınan problemin sebepleri incelenir. Değer açıklama yaklaşımındaki gibi değer analizi yaklaşımında da araştırma yapımları için öğrenciler motive edilir. Farklı görüşleri dinlemeleri konusunda desteklenir. Probleme çözüm bulma ve muhtemel çözüm yollarını değerlendirme basamağı: Problemin çözümü için bulunan muhtemel çözüm yollarının her birinin önemli ve kıymetli olduğu üzerinde durulur. Öğrencilerin buldukları muhtemel çözümleri sunarken kanıt kullanmalarına dikkat edilir. Değerlendirme yapma ve karara varma basamağı: olası çözüm yolları değerlendirilir. Aralarından en uygun çözüm önerisine karar verilir. Bu süreçte öğretmen öğrencilerine uygun kaynakları sağlamalı, rehber olmalı ve rol model olmalıdır. (Kurtde Fidan, 2019, s. 99-100; Tahiroğlu, 2014, s.343).

2.1.3.4. Ahlaki ikilem yaklaşımı

Ahlaki ikilem yaklaşımı, öğrencilere sunulan farklı iki değer çatıştığı kurgulanmış hikâye veya gerçek olaylar üzerinden öğrencilerin kendi değerlerini belirtmeleri, kendilerince uygun olan davranışı tercih etmeleri ve neden bu davranışı tercih ettiklerini gerekçeleri ile ifade etmeleri için yaptıkları ahlaki tartışmalar sürecidir. (Yazar ve Tural, 2020, s.177) “Bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir” (Akbaş, 2014, s.45). Bu süreçte asıl önemli olan öğrencinin tercih ettiği davranış değil, davranışı tercih etme sebebidir (Akbaş, 2004, s.101; Ekşi ve Katılmış, 2016, s.86). Ahlaki ikilem yaklaşımında, öğrencilerin sunulan örnek olay üzerine düşünüp tartışarak bir sonuca ulaşp kendi değerini oluşturması beklenmektedir. Burada asıl önem taşıyan değerle ilgili aldığı karar değil; bu kararı aldığı süreçte ne düşündüğü, ne konuştuğu ve ne yaptığıdır (Aktepe, 2014, s.82).

Kohlberg aynı hikâyeler için farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır. Buradan hareketle, öğrencilerin gelişme dönemlerini üç düzey ve altı basamakta toplamıştır (Akt. Akbaş, 2008b, s. 350-351);

1. Gelenek Öncesi Düzey: Bu düzeyde değerler, dışa bağımlı ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır.
 1. Dönem: Ceza ve itaat (4-6 yaş). Kişi cezadan kaçındığı için kurallara uyar.
 2. Dönem: Çıkara dayalı alış-veriş (6-9 yaş). Ödüle ulaşmak için kurallara uyar.
2. Geleneksel Düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir.

3. Dönem: Kişilerarası uyum (10-15 yaş). İyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.
4. Dönem: Kanun ve düzen (15-18 yaş). Otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar.
3. Gelenek Ötesi Düzey: İnsan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir.
 5. Dönem: Sosyal anlaşma (18-20 yaş). Davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan değerler yön verir.
 6. Dönem: Evrensel ahlaki ilkeler (20 yaş ve üzeri). Davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel değerler yön verir.

Kişiler bu gelişim düzeylerine ancak sırası ile ulaşabilmektedirler. Herkesin bu düzeylerin hepsine birden ulaşması ise söz konusu değildir (Kurtde, 2019, s.103). Ahlaki ikilem yaklaşımında da öğretmenin değer analizi yaklaşımı ve değer açıklama yaklaşımındaki gibi öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmelerini sağlayacak bir sınıf ortamı oluşturması ve öğrencilerin fikirlerini açıklamaları için onları motive etmesi, açık uçlu sorularla onların ahlaki gelişimlerini üst düzeylere çıkarmalarına yardımcı olması beklenmektedir (Kurtde Fidan, 2019, 102). Kohlberg, kişinin değerlerinin bir başkası tarafından değil, kendi ahlaki gelişim seviyesine uygun olarak biçimlenen akıl yürütmesi sonucunda öğrenildiğini açıklamış, değer öğretiminin bilişsel süreçler kullanılarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu sebeple ahlaki ikilem yaklaşımının değer eğitimi için en uygun yaklaşım olduğunu ifade etmektedir (Aydın ve Akyol Gürl, 2018, s.74).

2.1.3.5. Karakter eğitimi yaklaşımı

Değer eğitiminde kişinin ahlaki muhakeme yapması ya da değerleri üzerine fikir oluşturması yerine sosyal yaşamın sürekliliği için gerekli olan saygı, sorumluluk, güvenilirlik, adaletli olma gibi temel insani davranışların öğretilmesi ve bunların alışkanlığa dönüşmesi gerekli görülmektedir. Ahlaki ikilem, değer açıklama ve değer analizi yaklaşımlarında ise kişinin değerleri muhakeme etmesi, değerlerin sosyal yaşamdaki görevlerinin farkına varması yani bilişsel süreçlerini kullanması gereklidir. Değer eğitimi için lüzumlu olan bilişsel, duyuşsal ve davranış boyutlarının dengeli bir şekilde geliştirilmesi, değerlerin örtük program ve açık program ile öğretilmesi ile sağlanabilir (Akba, 2008a, s.23). Buna dayanarak karakter eğitiminin, diğer değer eğitimi yaklaşımlarının çeşitli tecrübelerinden yararlanarak yeni uygulamalar ve kavramsallaştırmalarla değerler eğitimine yeni bir görüş açısı getirdiği ifade edilebilir (Kaymakcan ve Meydan, 2014, 187). Bu yaklaşım; değer eğitimi yaklaşımlarının ideal yönleri derlenerek geliştirilen, daha geniş bir kitleye hitap eden, daha kapsamlı bir

yaklaşımdır (Yazar ve Tural,2020, s.177). Karakter eğitimi açık ya da örtük program ile öğrencilere temel değerleri edindirme, değerlere karşı hassasiyetlerini artırma ve değerleri eyleme dönüştürme hususunda destek olmak şeklinde tanımlanabilir (Ekşi, 2003, s.79; Kaymakcan ve Meydan, 2014,186; Yazar ve Tural, 2020, s.177).

Küçükken hoşgörülü, ahlaklı, üreten; gençlik zamanında ise sahip olduğu potansiyeli en ideale ulaşmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve yaşamın gayesini kavrayarak yaşayan bireyler yetiştirmek, bireylere bu süreçte yardımcı olmak karakter eğitiminin amacıdır (Ekşi ve Katılmış, 2011, s.37; Sırrı ve Mehmedoğlu, 2015, s.124). Bireyin karakterinin gelişmesinde kişinin içinde bulunduğu toplumun ailesinin ve okulunun etkili olması sebebiyle karakter, bahsi geçen diğer değişkenlerin değer yargıları ile kişinin özelliklerinden oluşmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2011, s.37). Karakter eğitimi sağlam bir toplumun oluşabilmesi için ailenin ve okulun tüm kademelerinin kişilere olumlu değer seçeneklerini sunup öğretmesidir. Bunun sonucunda beklenen bireylerin iyi yetişmiş, düşünceli, duyarlı ve iyi davranış sergilemesidir (Aktepe, 2014, s.82).

Karakter eğitimi yaklaşımı, değerler eğitimi yaklaşımları arasında;

- Diğer yaklaşımlara nazaran daha fazla bütüncül bir anlayışla yaygın olarak kullanılmaya devam eden bir yaklaşım olması
- Diğer yaklaşımlardan faydalananarak, onlara yapılan olumlu olumsuz eleştiriler göz önünde bulundurularak geliştirilmiş olması
- Kişinin bilişsel, duyuşsal ve eylemsel boyutlarının bütününe geliştirmeyi hedeflemesi
- Değer geliştirme ve değer telkini yaklaşımlarını birleştirmesi
- Değer eğitiminde geleneksel, dini ve manevi değerleri önemsemesi
- Modern değerleri ve geleneksel değerleri bütünleştirmeyi hedefleyen Türk milli eğitiminin genel hedeflerine yakın durması
- Türkiye’de yakın bir geçmişi olan okul temelli uygulamalarının önemli derecede benzediği bir yaklaşım olması sebebi ile kıymetli bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s.191).

2.1.3.6. Adil topluluk okulları yaklaşımı

Kholberg'in geliştirdiği ahlaki ikilem yaklaşımına getirilen eleştiriler adil topluluk okulları yaklaşımının geliştirmesinde etkili olmuştur. Okul yönetimlerinde eşitlik ve doğrudan demokrasinin temele alınması adil topluluk okulları yaklaşımında öne çıkan değerlerdir (Yazar ve Tatal, 2020, s.177). Bu yaklaşımda okul ve sınıf kurallarının belirlenmesinde, kuralların konulmasında ve bu kuralların uygulanmasında öğrencilerin de söz sahibi olması, katılımlarının sağlanması, mesuliyetin herkes tarafından paylaşılması gerektiği vurgulanmaktadır (Tahiroğlu, 2014, s.344). Değerlerin hepsinin tüm bireylerce kabul edildiği ve uygulandığı okul ortamında öğrencilerin değerleri sağlıklı bir şekilde edinecekleri düşünülmektedir. Değerlerin adil topluluk okulları yaklaşımında öğrencilere, okul yöneticileri, öğretmenler ve yetişkinler tarafından telkin yoluyla değil; okul kültürü içinde yaşayarak öğretilmesi sağlanır. Bu sayede demokratik okul ve sınıf kültürü oluşturularak kişilerin ve toplumların ahlaki gelişimlerine yardımcı olmak hedeflenir (Kurtde Fidan, 2019, s.105).

Adil topluluk okulu yaklaşımının değer eğitime/ ahlak eğitime ilişkin boyutlarını iki ana çerçevede toplayabiliriz;

- 1- Okul değerlerin aktarılmasını içerdiği için ahlaki konuları içeren tartışmalarla değerlerin geçerliliklerinin irdelenmesine olanak sağlamak, çocukların ahlaki yargı dengelerinin bir üst evre yapı özellikleri ile karşılaşmalarına olanak vererek sarsılmasını? sağlamak.
- 2- Okul yapısını çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek, çocuklara demokrasinin prensiplerini öğrenirken paralel uygulamalarda olanak sağlamak (Çileli, 1986, Akt: Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.76).

2.1.4. Sosyal bilgilerde değer eğitimi

Toplumu oluşturan kişilerin tutumlarına ve davranışlarına kaynaklık eden değerler, okullarda öğretilmesi gerekli olan temel öğeler arasında bulunmaktadır. Değer eğitimi okullarda verilen çeşitli derslerle yapılmaktadır. Sosyal bilimler dersleri değerler eğitimi destekleyen bu dersler arasında yer alır (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2014, s.280). Sosyal bilimler içerisindeki çeşitli disiplinlerin harmanlanarak oluşturulduğu bir ders programı olan sosyal bilgiler, Türkiye'de ilköğretim okullarının 4.-7. sınıflarında verilir. Sosyal bilgiler dersinin amacı, demokratik bir toplum düzeninin sürekliliğini temin edecek ya da demokratik toplum düzenine olumlu katkı sağlayacak, var olan bilgisini yaşanabilecek problemlerin çözülmesinde kullanabilen, milli kültür öğelerini ve evrensel değerleri tutum ve tavırlarına aktarabilen bireyler yetiştirmektir (Ekşi ve Katılmış, 2016, s.133).

Sosyal bilgiler dersinin amaçları ile değerler eğitiminin ortak yönlerinin olduğu ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersinde de değerler eğitiminde olduğu gibi ahlaki değerler önemlidir, toplum ve bireyin iyiliği önceliklidir ve öğrencinin öğrenim sürecine aktif katılımı sağlanır (Ekşi ve Katılmış, 2016, s.140-141). Bu doğrultuda toplum için lüzumlu olan ahlaki prensiplerin kazandırılmasında etkisi olan sosyal bilgiler dersinin (Akbaş, 2008b, s.336), değer ve değer eğitimi konularının kazandırılmasında da önemli bir yeri vardır (Akdağ ve Taşkaya, 2018, s.293; Tahiroğlu, 2014, s.340). Sosyal bilgiler dersi, kişilerin kendilerini ve içinde bulundukları fiziki ve toplumsal çevreyi tanımlamalarına, kendilerine ve çevrelerine karşı pozitif tutum sergilemelerine, edindikleri bu bilgi ve değerleri davranışa dönüştürmelerine yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2006, s.256). *“Genelde eğitimin özelde sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerinin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır”* (Doğanay,2006, s.260). Sosyal bilgiler dersini almış olan öğrencilerin içinde bulundukları toplumda bir yer edinmelerini mümkün kılan bilgi, beceri, davranış, alışkanlık ve değerler ile donatılmış olmaları gerekmektedir (Tay ve Ünlü, 2014, s.289).

Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere hem sosyal bilimlerin temel bilgileri hem de içinde yaşadığı sosyal çevreye uyumlu bir vatandaş olarak kazanmaları gereken beceri ve değerleri kazandırmayı hedeflediği ifade edilebilir (Ekşi ve Katılmış, 2016, s.133; Karasu Avcı, Faiz ve Turan, 2020, s.268). Değerler ise etkili vatandaşın bireysel vasıflarını meydana getirmektedir (Ulusoy ve Tay, 2011, s.60). Sosyal bilgiler dersinde verilen değerler ve değerler eğitiminin, dersin esas amaçlarından biri olan vatandaşlık eğitiminde de önemli olduğu görülmektedir (Karasu Avcı vd., 2020, s.268). *“Ülkemizin ve milletimizin geleceği açısından hayati önem taşıyan sosyal bilgiler dersinde belirtilen değerlere ulaşılması oldukça önemlidir. Çünkü bu değerleri benimsemiş bireyler yetiştirildiği takdirde, sosyal bilgiler dersinin evrensel amacı olan sorumlu insan, etkin vatandaş yetiştirme amacına ulaşılır”* (Gömlüksiz ve Cüro, 2011, s.104). Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yer verilmesi gerektiği ifade edilebilir (Tay ve Ünlü, 2014, s.290).

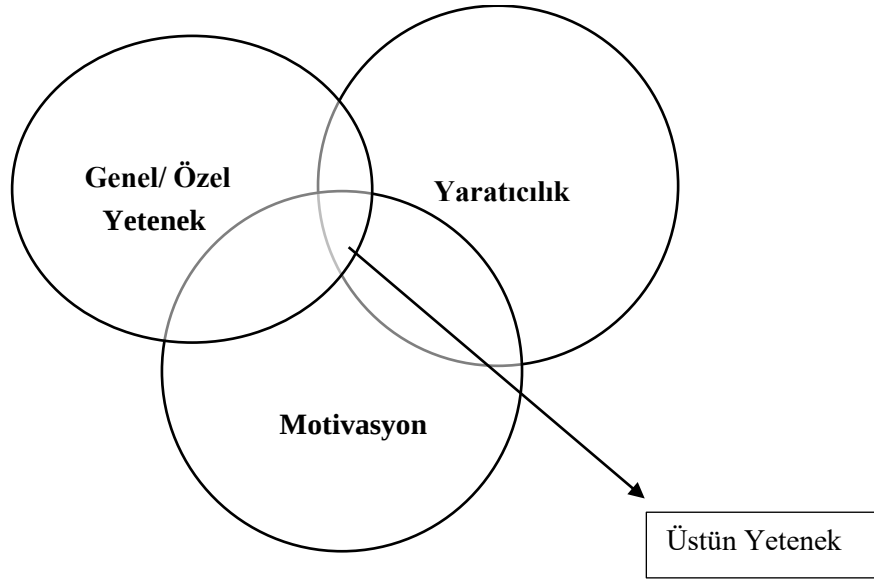
Ülkemizde sosyal bilgiler dersinde 2005 yılında yapılan müfredat değişikliğinde doğrudan kazandırılacak değerler vurgulanmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, 58-59). Değişen öğretim programı ile beraber değerler eğitimi, sosyal bilgiler dersinin en önemli

gayelerinden biri olmuştur (Ünal, Er, Güler 2016, s.305). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değerler ve değerler eğitimi ayrıca işlenmiş, programda öğrenciye kazandırılması gereken değerler ve bu değerlerin öğretilmesinde nelere dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yel ve Aladağ, 2012, s.137). Öğretim programlarında yapılan son düzenlemeler bağlamında sosyal bilgiler dersinde bahsedilen amaçlara ulaşabilmek için Sosyal Bilgiler Öğretim Programında; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri yer almaktadır (MEB, 2018, s.9).

2.1.5. Özel yetenekliler

Bireylerin özel yetenekli olarak tanımlanmasında belirleyici bir ölçüt olan zekâ, “İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı” (TDK) şeklinde tanımlanmıştır. Eflatun’un toplumdaki bireyleri, bakır, tunç, gümüş ve altın şeklinde gruplandırarak özel yetenekli bireyler alanında yapılan çalışmaları başlattığı söylenebilir (Öztürk ve Öztürk, 2020, s.178). Bu alanda ilk bilimsel çalışmayı ise Francis Galton yapmıştır. Galton, insanlarda ‘genel yetenek’ olduğunu düşünerek çevreden alınan uyaranların/bilgilerin kişinin beynine ulaştığını, bunun sonucunda algılamada farklılıklar meydana geldiğini ifade eder (Wash ve Betz, 1990, akt: Levent, 2014, s.1). Galton zekayı ölçmeyi amaçlayarak yaptığı çalışmalar sonucunda zekâ ile beynin büyüklüğü arasında ilişki kurmuştur (Levent, 2014, s.1). Bir diğer tanımda “Zekâ beynin bütün aygıtlarının uyumu, etkili ve verimli çalışmalarının davranış üzerinde gözlemlenen etkisine verilen soyut bir ad” (Kurnaz ve Kaynar, 2020, s.176) olarak tanımlanmıştır. Bir başka ifade ile kişinin doğuştan getirdiği kalıtım ile nesilden nesile geçen; tecrübe, öğrenme ve çevreden etkilenecek biçimlenen, merkezi sinir sisteminin fonksiyonlarını içeren bir bileşim olarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Öztürk ve Öztürk, 2020, s. 177-178).

İngilizcede “gifted” denilen “yetenekli” ise yaşlarına göre daha üst zekâ ve yeteneğe sahip olmayı ifade eder (Bedur, Bilgiç ve Taşlıdere, 2015, s.159; Karabulut, 2020, s.308). Özel yetenekliler alanında çalışmalar yapan Renzulli (1986), üstün yeteneği Üç Halka Modeli ile açıklamıştır (Renzulli 1986, akt: Levent, 2014, s.4).

Şekil 2.1: Üçlü Halka Kuramı (Davis, 2014, s.96; Levent, 2014, s.4).

Üç Halka Modeli'ne göre üstün yetenek, insanın üç temel niteliği olan yüksek genel yeteneğin, yüksek yaratıcılığın ve yüksek motivasyonun birbirini karşılıklı olarak etkilemesidir (Davis, 2014, s.96; Levent, 2014, s.4; Renzulli ve Reis 1997, akt: Çelik Şahin ve Schmidt, 2018, s.13). Üst düzey davranış geliştirme potansiyelinde olan bu bireyler, özelliklerini geliştirme kapasitesine sahip ve bu potansiyeli herhangi bir alanda kullanabilen kişilerdir (Renzulli ve Reis, 1997, akt: Çelik Şahin ve Schmidt, 2018, s.13).

Renzulli (1986), birinci kümede yer alan genel/özel yeteneği;

- Üst düzeyde soyut düşünebilme, sözel ve sayısal muhakeme, uzamsal bağlantı, hafıza ve söz, yazı ve anlatımın akıcı olması,
- Çevresinde meydana gelen yeni durumlara uyum sağlaması ve onları biçimlendirmesi,
- Bilgileri seri, sağlam ve seçici olarak hatırlama ile alakalı sahip olduğu potansiyel olarak ifade etmiştir.

İkinci kümede bulunan yaratıcılığı;

- Fikirlerin akıcı, esnek ve orijinal olması,
- Kendisinin ve başkalarının deneyimlerinden faydalanabilme,
- Fikir ve maddelerin estetik özelliklerine karşı duyarlı olma,
- Ayrıntıları fark etmek şeklinde ifade etmiştir.

Üçüncü kümede yer alan motivasyonu;

- Bir sorun, disiplin veya bir düşünceye karşı üst düzeyde alaka, heves, hayranlık duyma potansiyeli,
- Dayanıklı olma, kararlı olma, sabırlı olma, kendini bir işe adanma potansiyeli
- Bireyin bir işi başarabilme noktasında kendisine duyduğu güven ve başarıma isteği,
- Belli bir alanda problemleri fark edebilme ve gelişime ayak uydurmaktır şeklinde açıklamıştır (Davashgil, 2020, s.119-120)

Gagne (1985), Ayrımsal Üstün Zeka Kuramında, Üç Halka Kuramından farklı olarak genel/özel yetenek, yaratıcılık ve motivasyon ile beraber doğal yetenek, çevre, şans ve katalizör gibi değişkenlerin birbirleri ile etkileşiminin özel yetenek kapsamında olduğunu belirtmiştir (Sak, 2020, s.100). Gagne, özel yetenekli çocukları, insanın sahip olduğu yeteneklerinin herhangi bir alanında yaşatlarından ileride olan ve bu yeteneklerini yüksek performansa dönüştürebilen kişiler şeklinde tanımlamıştır (Gagne, 1998, akt: Pak Güre, 2020, s.299). Ellen Winner (1996) ise, zekânın IQ testleri ile tanımlanamayacağını, çünkü bireyin bir alanda erken gelişim göstermesi ve o alanda özgün fikirler üretmesi ile özel yeteneklilik ve üstün zekâlılığın gösterilmiş olduğunu belirtir. Winner, özel yetenek kavramını tanımlarken sanat ve müzik alanlarının da bulunması gerektiğini belirtir (Winner, 1996, akt: Wendy Conklin ve Frei,2016, s.19). Bir başka araştırmacı Barbara Clark (1998), “üstün zekâlılık ve özel yetenekliliğin beynin fonksiyonlarının hızlandırılmış bir şekilde bütünleştirilmesi yeteneğinden geldiğini açıklar” (Clark,1998, akt: Wendy Conklin ve Frei,2016, S.19). Gross (2000) ise Özel yetenekliliğin düzeylerini ve zekâ bölümlerini sınıflandırmıştır (Gross, 2000, akt: Bakioğlu ve Levent,2013, s.34). Bu sınıflandırma tablo 2.1’de sunulmuştur;

Tablo 2.1. Özel Yetenekliliğin Düzeyleri ve Zekâ Bölümü
(Gross, 2000, Akt: Bakioğlu ve Levent,2013, s.34)

Özel Yeteneklilik Düzeyi	Zekâ Bölümü
Hafif düzeyde özel yetenekli (mildly gifted)	115-129
Normal özel yetenekli (moderately gifted)	130-144
Çok özel yetenekli (highly gifted)	145-159
Olağanüstü özel yetenekli (exceptionally gifted)	160-179
Dâhi seviyesinde özel yetenekli (profoundly gifted)	180 +

Yukarıdaki tablo incelendiğinde özel yetenekli bireylerin de kendi aralarında sınıflandırıldığı görülmektedir (Bakioğlu ve Levent, 2013, s.34). En alt düzey özel yetenekliler hafif düzeyde özel yetenekliler olup yaygınlık oranı 1:40 iken, en üst düzey özel yetenekliler dahi seviyesinde özel yetenekliler olup yaygınlık oranı 1:1 milyondur (Levent, 2014, s.34).

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitildiği kurum olan BİLSEM’in yönergesinde özel yetenekli çocuk *“yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey”* şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2016, s.2). Özel yetenekli bu öğrenciler kendilerine uygulanan zekâ testlerinde gösterdiği performansa göre tanımlanmaktadır (Bildiren, 2020, s.109). Ülkemizde özellikle son yıllarda bu alanda çokça çalışma yapılmıştır. Alana katkı sağlayan araştırmacıların yaptıkları tanımları incelediğimizde Alkan ve Mertol (2017), özel yetenekli öğrenciyi, *“üst düzey düşünme becerilerine sahip, anlık düşünme gerektiren özelliklerde akranlarına göre daha iyi performans sergileyen üreticilik gücü yüksek birey olarak tanımlamaktadır. Üstün yetenekli bireyler gelecek yaşamlarında akıl yürütme becerileri ile çeşitli sorunlara çözüm bulacaklarına inanılan birey”* şeklindeki tanımında özel yetenekli öğrencilerin üretici yönlerini vurgulamıştır (s.58). Pak Güre (2020), özel yetenek çocukları yaşıtlarına göre ortalamanın çokça üstünde entelektüel yeteneğe sahip, özel bir eğitime ihtiyaç duyan birey olarak tanımlayan Pak Güre, bu çocukların normal zekâyâ sahip çocuklardan farklı olarak eğitim sistemi içerisinde kendileri için yapılması gereken düzenleme ve bireysel eğitim planlamalarına duydukları ihtiyacı belirtmiştir (s.306). Araştırmalarda üstün zekâlı çocuklar sahip oldukları zekâ düzeyleri ile beraber çeşitli nitelikleri ile de yaşıtlarından farklı olduğu belirtilmiştir (Bedur, Bilgiç ve Taşlıdere, 2015, s.159; Çağlar, 2004, s.112; Gökdere ve Çepni, 2003, s.94; Gökdere ve Çepni, 2004, s.370; Pak Güre, 2020, s. 300). Bu farklılıkların bedensel, zihinsel, kişisel, sosyal, ahlaki farklılıkları olduğu vurgulanmıştır (Çağlar, 2004, s.112; Gökdere ve Çepni, 2003, s.94-95). Bu farklılıklar özel yetenekli öğrencilerin belli özelliklerinin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların genel özellikleri şu şekilde belirtilmiştir;

- Özel yetenekli çocuklar akranlarına kıyasla erken yürür, erken konuşurlar.
- Yaşıtlarına göre daha fazla kelime bilir ve dili çok iyi kullanırlar.
- Okuma-yazmayı erken öğrenirler ve okumaktan keyif alırlar.

- Akademik kaynaklara ilgi duyarlar.
- Erken yaşta soyut düşünme becerisi gelişmiştir.
- Meraklı ve ilgilidirler.
- Çevreye, toplumsal ve politik sorunlara karşı çok duyarlıdırlar.
- İlgilendiği konularla ilgili çalışmaları bitirmek için aşırı istekli ve ısrarcıdırlar.
- Dikkat süreleri fazladır.
- Gözlem becerileri yüksektir.
- Kolay ve hızlı öğrenirler.
- Enerjileri yüksektir.
- Hayal güçleri gelişmiştir.
- Yaratıcı etkinliklerden, deney yapmaktan hoşlanırlar.
- Kendilerinden büyük insanlarla arkadaşlık kurmayı severler.
- Karşılaştıkları sorunları çözme noktasında kararlılık gösterirler.
- Sorunları çözme noktasında özgün fikirler sunar olağandışı bağlantılar kurarlar.
- Kendi duygularının farkındadırlar.
- Mizah yetenekleri ve espri anlayışları gelişmiştir.
- Liderlik özellikleri gelişmiştir, insanları ve olayları idare etmeyi isterler.
- Mükemmeliyetçidirler.
- Adalet duyguları gelişmiştir, adaletsizliğe karşı çıkarlar, eşitsizliği ve haksızlığı anlarlar.
- Empati becerisi gelişmiştir.
- Öğrenmekten keyif alırlar, birçok alanda derin bilgileri vardır.
- Üst düzey düşünebilme, problem çözme becerileri gelişmiştir.
- Hafızaları güçlüdür, kolayca hatırlayabilirler.
- Sorumluluk almaya isteklidirler.
- Mütevazı, sabırlı ve başkalarına karşı saygılıdırlar.
- Ahlaki gelişimleri akranlarından ileridedir (Akarsu, 2004b,s.138; Clark, 1988, akt: Wendy Conklin ve Frei, 2006, s.39-40; Cutts ve Moseley, 2001, akt: Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.88; Cutts ve Moseley, 2004, akt: Yumuş ve Toptaş, 2011,s.81; Çağlar, 2004,s. 123-124; Çelikten, 2017, s.91; Davaslıgil, 2020, s. 124; Davis, 2014, s. 59-60; Pak Güre, 2020, s.300; Tatlı, 2020, s.358; Webb, Gore, Amend ve DeVries, 2016, s.34).

Özel yetenekli öğrenciler sahip olduğu özellikler bağlamında ele alındığında toplumun sahip olduğu en kıymetli hazinedir. Üstün zekâ düzeyine ve üstün özelliklere sahip bu çocuklar yaşlıtlarına kıyasla üst performans gösterirler. Erken yaşta tanılanmaları ve sahip oldukları becerileri sergileyebilecekleri rahat bir ortam oluşturulması, onların ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte bir eğitim verilmesi, özel yetenekli öğrencilerin ülkenin kalkınmasına önemli katkılar sağlamalarını mümkün kılacaktır (Çitil, 2020, s.253-254; Hökelekli ve Gündüz, 2004, 371). Bu nedenle bu çocukların bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması gerektiği söylenebilir (Yumuş ve Toptaş, 2011, s.80). Geleceğin sanatçılarını, bilim insanlarını, idarecilerini ve liderlerini oluşturması anlamında potansiyeli olan özel yetenekli bireyler, toplumun özen göstermesi gereken konulardan

biridir (Kurnaz ve Şentürk, 2020, s. 84; Öztürk, 2020, s.213; Yumuş ve Toptaş, 2011, s. 81). Uygun fırsatlar ve imkânlar sunulması halinde topluma çok önemli katkılar sağlayabilecek bu çocuklar, uygun biçimde yetiştirilmediğinde sahip oldukları bu potansiyeli kullanabilecekleri uygun ortam arayışına girerler. Bu çocukların beyin göçü ile birlikte potansiyellerini farklı ülkelerde ortaya koyma durumları söz konusu olabilir. Bu durum ülkenin sahip olduğu beşerî imkânlarından faydalanmanın önemini ortaya koymaktadır (Erkal, 1994, akt: Bilgili, 2000, s.64).

2.1.6. Özel yetenekliler eğitimi

Özel yetenekli çocuklar sahip oldukları yüksek zekâ düzeyi ve özellikleri sebebi ile yaşlılarından daha üst düzey performans gösteren çocuklardır. Diğer çocuklara kıyasla daha hızlı ve kolay öğrenebilen bu çocuklar kendilerini geliştirebilmek için okullarda uygulanan eğitim programlarından daha fazlasına ihtiyaç duyarlar. Eğitim ortamlarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyede olması doğuştan getirdikleri gizil güçlerini ortaya çıkarmalarına imkân sağlayacaktır (Bedur, Bilgiç ve Taşlıdere, 2015, s.159; Davaslıgil, 2020, s.26; Levent, 2013, s.43; Sarı ve Pürsün, 2020, s.159; Yaman ve Yaman, 2020, s.31). Bununla birlikte bu çocukların erken yaşta tanınması ve uygun ortamda yetiştirilmesi zekâ puanının artmasına katkı sağlamaktadır (Çağlar, 2004, s.274; Mertol ve Mertol, 2020, s.82).

Özel yetenekli çocuklar bireysel farklılıklarının dikkate alınmadığı okul ortamlarında var olan potansiyellerini gerçekleştirmek için uygun imkân bulamamaları durumunda okul ortamı onlar için sıkıcı hale gelebilir ve motivasyonlarını yitirebilirler (Kurnaz ve Kaynar, 2020, s.185-186). Özel yetenekli çocukların sahip oldukları potansiyeli ortaya çıkarabilmek hem bireylerin kendisi hem de toplum için önemli bir durumdur. Geleceğin bilim insanları, liderleri ve sanatçıları olan bu çocukların uygun ortamda, uygun eğitim şartlarında yetiştirilmesi toplumun gelişimi, vizyonu ve geleceği açısından da önemlidir. Bu doğrultuda özel yetenekli çocukların erken yaşta fark edilmeleri, eğitilmeleri ve sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir (Bakioğlu ve Levent, 2013, s.34; Bilgili, 2000, s.65; Uçan ve Gürkan, 2020, s.52; Yumuş ve Toptaş, 2011, s.82).

Özel yetenekli öğrencilere verilen eğitimde farklı modeller uygulanmıştır. Bunlardan biri olan farklılaştırma sınıftaki tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte farklı öğrenme alternatifleri sunan, farklı ilgi alanları ve öğrenme profillerine yarar sağlayan bir

yaklaşımıdır (Tomlinson, 1995, akt: Wendy Conklin ve Frei, 2016, s. 46-47). “*Sınıfta farklılaştırma uygulamak; eğitim programını tasarlama ve uygulama, öğretim stratejilerini ve değerlendirmeyi tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına, ilgilerine ve yeteneklerine göre uygulama anlamına gelir*” (Kircher ve Inman, 2005, akt: Wendy Conklin ve Frei, 2016, s. 46-47). “*Farklılaştırılmış öğretimin amacı: öğrencinin gelişimini bireysel başarısını en üst düzeye çıkarmaktır*” (Davaslıgil, 2020, s.26). Özel yetenekli öğrencilerin eğitimindeki uygulamalardan biri olan ayrı eğitim, benzer özelliklere sahip öğrencilerin aynı sınıf ortamında ihtiyaçlarına göre eğitim almalarıdır. Böylece özel yetenekli öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olunur. (Freeman, 1985, akt: Şahin, 2004, s.262-263). Hızlandırılmış eğitim ise akranlarına göre daha hızlı ve kolay öğrenen özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde kullanılan bir başka uygulamadır. “*Öğretim programında hızlandırma programı bir üst sınıfın konularını kapsayacak şekilde değiştirilmesi anlamına gelmektedir*” (Kabapınar, 2020, s.100). En yaygın kullanılan uygulamalardan biri olan zenginleştirme ise etkinliklerin niteliğini artırma ve değer katma süreci olarak tanımlanabilir (Çelik Şahin ve Schmidt, 2018, s.177). Eğitim programının zenginleştirilmesi ile okul müfredatının özel yetenekli çocukların ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi, yeteneklerine uygun alanlarda daha ileri ve derin eğitim alabilecekleri eğitim ortamı sunulması hedeflenmektedir. Bu sayede özel yetenekli çocukların yeteneklerinin geliştirilmesi için fırsat sağlanabilecektir (Çelik Şahin ve Schmidt, 2018, s.177; Enç, 2004, s.34; Freeman, 1985, akt: Şahin, 2004, s. 263). Sahip oldukları gizil güçlerini, bulundukları toplumda faydalı amaçlarda kullanabilecekleri gibi bu bireylere uygun bir eğitim verilmediği takdirde potansiyellerini toplumların zararına da kullanabilirler (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.372).

Özel yetenekli çocukların eğitimi dünyada olduğu gibi Türkiye’de önemsenen bir konudur. Osmanlı Devleti’nde Enderun Mektebi ile başlayan özel yetenekliler eğitimi, günümüzde bu alanda eğitim veren özel ve devlet okullarının yanında Bilim ve Sanat Merkezleri ile devam etmektedir. Türkiye’de uygulanan özel yetenekliler eğitimi, Osmanlı Devleti’nde özel yetenekliler eğitimi ve Türkiye Cumhuriyeti’nde özel yetenekliler eğitimi olarak iki başlıkta incelenebilir.

Enderun Mektebi, 15. yüzyılda 2. Murat’ın, özel yetenekli bireyleri yetiştirerek devletin üst makamlarında görevlendirmek amacıyla kurduğu saray okuludur (Akarsu, 2004a, s. 97, Enç, 2004, s.16). Devşirme usulü ile seçerek alınan özel yetenekli bireyler,

sahip oldukları yetenekler doğrultusunda eğitim verildikten sonra devletin üst kademelerinde yönetici, asker ve sanatçı olarak görevlendirilmiştir (Levent, 2011, s.89, Uçan ve Gürkan, 2020, s.34). Özel yetenekli bireylerin becerilerinden en fazla yararlanıldığı dönem için Miller (1941), Enderun Mektebi'nin amacını “Her şeyin ötesinde Türk padişahlarının ülkeye liderlik edecek sıra dışı yeteneğe sahip gençleri keşfedip yetiştirmesi” şeklinde ifade etmiştir (Miller, 1941, akt: Akarsu, 2004a, s.97). Enderun Mektebi bireyin yeteneklerine uygun eğitim vermesinin yanında, özel yeteneklilerin eğitiminde ilk sistemli eğitim olması açısından da önemlidir (Uçan ve Gürkan, 2020, s. 34).

Cumhuriyet döneminde özel yetenekliler eğitimi ile alakalı birçok farklı uygulama meydana gelmekle beraber bu uygulamaların birçoğu günümüzde de devam etmektedir. Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili bazı uygulamalar şunlardır:

1416 Sayılı Kanun: 1929’ da çıkarılan 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebeler Hakkında Kanun çıkarılmış, bu kanun ile yurt dışında eğitim almak isteyen öğrencilerin yurt dışında eğitim aldıktan sonra ülkemize dönerek ülkemize katkı sağlamaları hedeflenmiştir (Çitil, 2020, s.233; Levent, 2011, s.90).

5245 Sayılı Kanun: 1948 yılında çıkarılan bu kanun “Harika Çocuklar Kanunu” olarak da bilinen 5248 sayılı kanun ile aynı sene çıkarılan 5245 sayılı kanun özel yetenekli çocukların yurt dışında eğitim alabilmelerine imkân sağlamıştır (Uçan ve Gürkan, 2020, s.37).

6660 Sayılı Yasa: 1956 yılında “Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun” ismi ile kabul edilen kanundur. 1948 tarihli ve 5245 sayılı kanun kapsamı geliştirilerek 6660 sayılı kanuna dönüştürülmüştür (Ataman, 2020, s.219; Tunçdemir, 1996, akt: Levent, 2011, s.90; Uçan ve Gürkan,2020, s.37). Bu yasa resim, müzik ve diğer yetenek alanlarında yaşlılarından yüksek performans sergileyen çocuklara uygulanmıştır (Levent, 2011, s.90).

Özel Yetenekler Sınıfları Uygulaması: Özel sınıf uygulaması, Ankara’da bulunan Ergenekon İlkokulu’na ilkokul ve çevresindeki okullarda yapılan taramalar sonucunda IQ seviyesi 125 ve üstü olan öğrenciler için açılan yeni sınıf ve bu sınıfta uygulaması yapılmıştır (Ataman, 2020, s.219; Uçan ve Gürkan, 2020, s. 37).

Türdeş Yetenek Sınıfları Uygulaması: Ankara’da üç okulda uygulanan türdeş yetenek sınıfları uygulaması 1959 da başlatılmıştır. Bu uygulamada okuldaki öğrencilere uygulanan grup yetenek ölçekleri sonucunda öğrenciler seviyelerine göre A-B-C sınıflarına yerleştirilmiş, düzeylerine uygun program uygulanmıştır. Bu uygulama 5 yıl sürmüştür (Ataman, 2020, s.219; Levent, 2011, s.90; Uçan ve Gürkan, 2020, s. 37).

Fen Liseleri: ilk örneği Ankara’ da 1963-1964 eğitim-öğretim yılında açılan Ankara Fen Lisesidir. Fen ve matematik alanlarında yetenekli olan öğrencilerin bu alanlarda geliştirilmesini hedeflemektedir. Başarılı olan bu uygulama ülkenin tamamına yayılmıştır. Günümüzde fen ve matematik eğitiminin ağırlıklı olduğu fen liseleri eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir (Akarsu, 2004b, s.151).

Anadolu Liseleri: Anadolu Lisesi, özel yetenekli olma olasılığı olan öğrencilerin çeşitli disiplinlerden sorulan sorularla yerleştirildiği okullardır. Bu okullarda normal program ile birlikte yabancı dil eğitimi verilmektedir (Uçan ve Gürkan, 2020, s. 39).

Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi: “İlgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda özel yetenekleri olan öğrencileri alanlarında başarılı bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir” (Uçan ve Gürkan, 2020, s.39).1989-1990 eğitim öğretim yılında kurulmuş olan bu okullar ilk önce güzel sanatlar ve sporla alakalı yüksek öğrenimlerin bulundukları yerlere açılmakla birlikte günümüzde sayıları artmıştır (Levent, 2014, s.51).

Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Liseleri (TEVİTÖL): Özel yetenekli öğrencilerin özel sınavla alındığı lise, özel yetenekli öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla 1993 yılında kurulmuştur. TEVİTÖL’de öğrenciler yatılı, burslu ve yarı burslu şeklinde eğitim almaktadırlar (Ataman, 2020, s.222; Levent, 2011, s.95; Levent, 2014, s.52; Uçan ve Gürkan, 2020, s.39-40).

Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu: Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu, Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında yapılan protokol doğrultusunda Hasan Ali Yüce Eğitim Fakültesi tarafından yürütülen “Üstün Zekâlılar Eğitimi Projesi” nin uygulandığı okuldur. Özel yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış eğitim modeli uygulanan bu okulun öğrencilerinin yarısını üstün zekâlı öğrenciler, diğer yarısı normal zekâya sahip olan öğrenciler oluşturmaktadır. 2002-2003 öğretim yılında başlayan proje

günümüzde devam etmemektedir (Ataman, 2020, s.222; Levent, 2011, s. 94; Oruç ve Çağır, 2020, s.294).

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM): Bilim ve Sanat Merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Üstün Yeteneklilerin Eğitimi şubesi tarafından 1992 yılında (Yaman ve Yaman, 2020, s. 19), “*Örgün eğitim kurumlarına devam eden ve genel zihinsel, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarından özel yetenekli olarak tanılanan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim vermek*” amacı ile kurulmuştur (MEB, 2020, s.10). Bİlsem’e seçilen öğrenciler haftanın belirli günlerinde yetenekleri doğrultusunda eğitim alırken aynı zamanda da okullarına devam etmektedirler (Uçan ve Gürkan, 2020, s.43; Yaman ve Yaman, 2020, s. 19). 2020 yılında sayıları 182’yi bulan BİLSEM’lerde yaklaşık 63.000 öğrenci eğitim almaktadır (Yaman ve Yaman, 2020, s. 19).

Bilim ve Sanat Merkezine öğrenci seçimi MEB tarafından yapılan sınav ile gerçekleşir. İlk olarak ilkokul 1. 2. ve 3. sınıf öğretmenleri potansiyel öğrencileri aday göstermektedir. Aday gösterilen bu öğrencilere grup zekâ testi, grup zekâ testinde belirlenen barajı geçen öğrencilere bireysel zekâ testi uygulanmaktadır. Standart ölçme araçlarının kullanıldığı bu aşamadan sonra IQ puanı 130 ve üzeri olan öğrenciler bulundukları il ve ilçelerdeki BİLSEM’ lere kayıt hakkı kazanmaktadırlar (Çitil, 2018, s.160; Kurttaş, 2012, s. 160-161; Sak ve diğerleri, 2015, s.119). BİLSEM’ e kabul edilen öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sırası ile uyum, destek eğitim, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, son olarak proje üretimi ve yönetimi programlarını alırlar (Baykoç, 2020, s.8; MEB, 2020, s.6; Sak ve diğerleri, 2015, s.119). Programların süreleri merkezce belirlenir. Program sürecinde ve sonunda öğretmenler tarafından her öğrenci için değerlendirme yapılır (Baykoç, 2020, s.8).

Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM): Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üsküdar’da açılmıştır. Uygulama merkezinin öğrencileri BİLSEM’lerde öğrenimlerine devam eden ortaokul ve lise seviyesindeki öğrenciler içinden seçilerek alınır. ARGEM, örgün eğitim şeklinde eğitim vermektedir (Uçan ve Gürkan, 2020, s.50).

2.1.7. Özel yeteneklilerde değerler eğitimi

“Gelişim özellikleri bakımından eğitimde en üst düzeyde verim alınabilecek olan üstün zekâlı çocuklar, diğer gelişim özellikleri yanında ahlâkî gelişimleri itibariyle de normal yaşlıtlarına göre farklılık arz etmektedirler” (Gündüz, 2010, s. 174). Kendine çokça güvenen, adalet konusunda aşırı hassas olan, çevre ve toplumsal sorunlara karşı akranlarına göre daha duyarlı olan; araştırmacı, dikkatli, gözlem becerisi yüksek ve mantıksal düşünebilme kabiliyeti olan özel yetenekli çocuklar sahip oldukları özellikler sebebi ile eşitsizliği ve adaletsizliği fark ederler (Davaslıgil, 2020, s.124). Özel yetenekli çocukların bilgi işleme kapasitelerinin, gözlem becerilerinin, duyarlılıklarının yüksek olması; onların aynı zamanda gelişmiş bir ahlak duygusuna da sahip olmalarına neden olmuştur (Cash ve Abbey Block 2009, akt: Gündüz, 2010, s. 164). Bu doğrultuda özel yetenekli çocukların akranlarına kıyasla daha iyi ahlaki muhakeme yapabildikleri ifade edilebilir (Öztürk 2020, s.208).

Kholberg’in geliştirmiş olduğu “Ahlaki Gelişim Kuramı” incelendiğinde özel yetenekli çocuklar ile normal çocuklar arasında ahlaki gelişim düzeyi noktasında farklılıklar olduğu, zeka gelişim hızı yüksek olan özel yetenekli çocukların ahlaki gelişimlerinin de yaşlıtlarına göre daha ileride olduğu söylenebilir (Webb, vd., 2016, s.239). Özel yetenekli çocuklar ile ilgili çalışmaları ile bilinen Silverman (1994) ise benzer şeklide, çocuğun IQ düzeyinin yüksek olması ile erken ahlaki gelişiminin birbiri ile ilintili olduğunu keşfettiğini ifade etmiştir (Silverman, 1994, akt: Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s. 89). Silverman (1994), duyarlı ve hassas olan özel yetenekli çocukların, adaletsizliğe karşı gelen, özürlü çocuklarla arkadaş olan, onlara yardım eden, dünyadaki kaynakları koruyan, arkadaşlarının birbirlerine karşı nezaketsiz davranışlarından hoşlanmayan, savaşa ve yoksulluğa son vermesi için başkana mektuplar yazan vb. davranışlar gösterdiklerini belirtmiştir (Silverman, 1994, akt; Davis, 2014, s.87; Silverman, 1994, akt: Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.89). Silverman (1994), özel yetenekli çocukların güç durumda kalacak olsalar da yalan söylemediklerini, başkalarının hissettiklerine karşı çok duyarlı olduklarını, yaşlarına göre ağırbaşlı olduklarını, ahlak ve değer anlayışlarının gelişmiş olduklarını ifade etmiştir (Silverman, 1994, akt: Özbey ve Adam Karduz, 2018, s. 2215-2216).

Özel yetenekli çocukların gelişmiş ahlaki anlayışları sebebi ile duyuşsal açıdan yardıma ihtiyaç duymadıklarına dair bir inanç söz konusudur. Oysaki özel yetenekli

çocukların hassasiyetlerinin yüksek olması onların değerler eğitimine daha fazla gereksinim duyduklarını göstermektedir (Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s. 94; Turgut Yıldırım, 2016, s.100). Çünkü özel yetenekli çocukların, akranlarına kıyasla erken yaşta başlayan ve daha yoğun bir şekilde devam eden ahlaki hassasiyetleri ve ahlaki muhakeme becerileri uygun ortam sağlanırsa doğal gelişimini devam ettirebilecektir (Gündüz, 2010, s. 174). Özel yetenekli çocukların sahip oldukları gizil güçlerinin gelişiminde ve etkili bir biçimde kullanılmasında değerler eğitiminin önemi büyüktür (Gökdere ve Çepni, 2003, 98). Buna paralel olarak bu çocukların *“akıl yürütme kapasitelerini daha fazla geliştirmeleri ve kullanabilmeleri için ahlaki eğitim özellikle gereklidir. Özel yetenekli çocukların yüksek düzeyde akıl yürütme, bilgi kapasitesi, eleştirel duyarlılığı ve yüksek değer duygusu, geçmişle yaşanan zaman arasında her yönüyle kolayca bağlantı kurmalarını sağlar”* (Sisk, 1982, akt: Özbey ve Adam Karduz, 2018, s. 2216). Davaslıgil (2020), özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde değerler eğitiminin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Renzulli'nin tanımında yer alan yetenek kümesine ahlak ve sosyal vicdanında dahil olması gerektiğini çünkü zekanın topluma ve kişinin kendisine faydalı bir şekilde kullanılmasının, bunu gerçekleştirirken değer yargılarının işe koşulmasının önem arz ettiğini ifade etmiştir (s.31). Bu doğrultuda özel yetenekli çocuklara verilen kültür, medeniyet, tarih ve değer eğitimi bu çocukların sahip oldukları yetenekleri destekleyecek ülkemize ve insanlığa yararlı bir birey olmalarını sağlayacaktır (Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.93).

Geleceğin bilim insanı, sanatçısı ve liderleri olma potansiyeline sahip olan özel yetenekli çocukların sevgi, saygı, merhamet, şefkat, adalet, doğruluk, dürüstlük, diğerkâmlık, hoşgörü, barış, şiddete başvurmama gibi değerlerle birlikte yaşayacakları, bu değerleri içselleştirecekleri ve özümseyecekleri bir ortamda yetişmeleri gerekmektedir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.388). Akranlarına kıyasla daha yüksek ahlaki gelişim gösteren özel yetenekli çocuklar, uygun gelişim ortamları ve gereksinimlerine uygun eğitim şartlarında insanlık için faydalı işler yapabilecekleri gibi, önemsenmedikleri ortamlarda insanlık için birer tehdit kaynağı olma potansiyeli taşımaktadırlar (Çağlar, 2004, s.112; Gündüz, 2010, s.174). *“Nitekim ampulü bularak tüm insanlığa katkı sağlayan Edison da v8 bombasını desenleyenlerden biri olan ve en büyük yıkımların meydana gelmesine neden olanlardan Warner Von Braun da üstün yetenekli bireyler idi”* (Turgut Yıldırım, 2016, s.100). Toplum için önemli bir hazine olan özel yetenekli çocukların ülke ve millet için faydalı olmaları sağlanması mümkünken olumsuz bir şekilde yetiştirilmesine

meydan verilmemelidir (Hökelekli, Gündüz, 2004, s.394). Bu sebeple özel yetenekli çocukların değerler eğitimine diğer çocuklardan daha fazla gereksinim duydukları ifade edilebilir (Turgut Yıldırım, 2016, s.115).

Özel yetenekli çocukların sahip oldukları yeteneklerin farkında olduğunda, bu yeteneklerine kıymet verilip bu doğrultuda eğitildiğinde çocuk, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlayan, faydalı ve mutlu bir kişi olarak yetişir (Hökelekli, Gündüz, 2004, s.372). Ahlaki gelişimleri daha küçükken başlayan özel yetenekli çocukların erken yaşta fark edilmeleri ve erken yaşta yeteneklerine uygun olarak eğitim almaları gerekliliğini ortaya çıkartır. Erken yaşta başlayan değerler eğitimi ile var olan ahlaki duyarlılığının gelişimine katkı sağlanırken çevrenin olumsuz etkisi ile sönme ya da gizli kalma gibi olumsuz sonuçların da önüne geçilmiş olunacaktır (Çelik Şahin ve Schmidt, 2018, s.59; Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.93; Silverman, 1994, akt: Gündüz, 2010, s. 170). “*Üstün yetenekli öğrencilerin zihinsel, sosyal ve psikolojik bir bütünlük içinde gelişimlerinin sağlanması için etkili bir değerler eğitimi programına ihtiyaç vardır*” (Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar, 2013, s.214). Ailede başlayıp okulda programlı bir şekilde devam eden değerler eğitimi özel yetenekli eğitiminin de hedeflerinden biridir. Ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin eğitim aldığı kurum olan BİLSEM’ de sunulan eğitimin hedefi Bilsem yönetmeliğinde şu şekilde ifade edilmiştir;

“Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen; ailesini, vatanını, milletini seven, ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, bunları davranış hâline getirmiş bireyler olarak yetiştirilmesi, ülkesinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; lider, yapıcı, yaratıcı ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirilip geliştirilmesi, bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üreten, sorun çözen, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmeleri, yetenekleri ve yaratıcılıklarını erken yaşta fark ederek en üst düzeyde kullanmaları” (MEB, 2016, s.3)

Değerler eğitiminin uygulanacak olan eğitim programının her aşamasında yer alması gerekliliği, BİLSEM eğitim ve öğretim programının temel ilkeleri arasında yer almaktadır (MEB, 2016, s.6).

Özel yetenekli öğrencilerin değerler eğitimi noktasında belirlenen hedeflere ulaşmak için değer analizi yaklaşımı ve bütüncül yaklaşımlardan biri olan karakter eğitimi yaklaşımı özel yetenekli öğrencilere uygulanabilecek uygun strateji ve yöntemlerdir (Kurnaz ve Şentürk Barışık, 2020, s.94). Bununla birlikte araştırmacıların özel yetenekli öğrencilerin değer eğitiminde uygulanabilecek etkinlikler noktasında da önerileri bulunmaktadır. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Özel yetenekli çocuklar ile Çocuk Esirgeme Kurumu, çocuk yetiştirme yurtları ve sokak çocukları ile ilgili olan vakıf ve derneklere ziyaretler yapılarak dezavantajlı çocuklar ile iletişime geçmeleri sağlanabilir. Bu sayede çocuklar merhamet, paylaşım, diğerkâmlık ve cömertlik gibi değerleri kuvvetlendirilebilir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.390). Huzur evleri ziyareti ile hem büyüklerine olan saygı değeri hem de gençliğinin ve sağlığının değerini bilme noktasında farkındalıkları arttırabilir. Hasta ziyaretleri yapılarak, hasta ziyaretinin incelikleri uygulamalı olarak öğretiler (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.390). Özel yetenekli çocuklara; hastane, huzurevi ve yetiştirme yurtları gibi yerlerde görevler verilerek bazı değerleri özümsemelerine destek olunabilir. Bu etkinlikler BİLSEM programlarına da dahil edilebilir (Levent, 2014, s.88). Kır gezileri ve doğa yürüyüşleri yapılarak sahip oldukları çevre bilinci ve çevreye karşı olan duyarlılıkları güçlendirilebilir. Yine tarihi mekânlara yapılan ziyaretler ile tarih bilinci, kültürel değerlere saygı ve kültürel değerleri koruma noktasında var olan hassasiyetleri kuvvetlendirilebilir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.390). Hayatlarını toplumların ve insanlığın faydasına adanmış olan insanların hayat hikâyeleri çeşitli materyaller ile sunularak bu insanların sahip oldukları insani değerleri keşfetmeleri ve uygun rol modelleri karşılaşmaları sağlanabilir (Levent, 2014, s.88). Toplumsal ve ahlaki problemler ile ilgili araştırmalar yaparak bu sorunların çözümüne ilişkin projeler yapmaları noktasında imkân oluşturulabilir. Günlük hayatta karşılaşabilecekleri olaylar hakkında sohbet etmeleri sağlanarak olaylara farklı açılardan bakma, duygu ve düşüncelerini anlatma, olayları değerlendirme ve olay hakkında yorum yapma fırsatı verilebilir (Levent, 2014, s.88-89). Tarihte var olan Osmanlı ve Selçuklu dönemindeki gibi kimi değer sistemlerinin işleyişi ve özellikleri hakkında bilgi edinmeleri sağlanarak bu değer sistemlerinin topluma olan etkileri hakkında değerlendirmeler yapmaları sağlanabilir (Levent, 2014, s.88-89).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ülkemizde sosyal bilgilerde değerler eğitimi ve özel yetenekli öğrencilerde değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizde sosyal bilgiler eğitimi bağlamında değerler eğitimi ile ilgili birçok çalışma yürütüldüğü görülmektedir. Yapılan araştırmalarda sosyal bilgiler öğretim programında değerler eğitiminin önemine dikkat çekilmiş ve değerler eğitiminin yeterli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda Keskin (2008), yaptığı araştırmada Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değerler eğitiminin tarihsel gelişimini

ve bugünkü durumunu incelemiştir. Araştırmada II. Meşrutiyet'ten günümüze kadar uygulanmış sosyal bilgiler öğretim programlarında doğrudan ya da dolaylı olarak değerler eğitime yer verildiği, programların hepsinde ortak olarak dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, sorumluluk ve bağımsızlık değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir (s.496-503). Sosyal bilgiler programlarında değerlere yönelik olarak Uçar (2009), yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri mevcut programda değerlerle ilgili kazanımların yetersiz olduğunu, değerlerle ilgili kazanımlara daha çok yer verilmesini istediklerini belirtmişlerdir (s. 80-81). Buna benzer olarak Yiğittir (2009)'ın yaptığı araştırmada öğretmenlerin büyük bir bölümü sosyal bilgiler öğretim programında değerlere yer verilmesinin olumlu olduğunu fakat değerler eğitime ders kitaplarında yeteri kadar yer verilmediğini, değer eğitiminin öğrenci davranışlarını olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler değer eğitiminin okul öncesinden başlaması ve değer eğitiminde okul-aile-medya-toplum arasında birliktelik olması gerektiğini belirtmişlerdir (s. 251-259). Yine bu doğrultuda Yalar (2010), yaptığı araştırmada öğretmenlerin çok büyük bölümü sosyal bilgiler programında yer alan öğrencilerin kişilik gelişiminde ve sosyal gelişiminde değerler eğitiminin önemli olduğunu, sosyal bilgiler programı içerisinde yer alan değerler eğitiminin yetersiz olduğunu ve daha fazla yer alması gerektiğini, programdaki içeriğin yetersiz olduğunu ve değer eğitimi için kendi bilgi birikimlerini kullandıklarını, değer eğitiminin okullarda planlı ve programlı öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (s.142-152). Bunlara benzer olarak Kılıç Şahin (2010), yaptığı araştırmada öğretmenlerin çoğu sosyal bilgiler öğretim programında değerlere yer verilmesini olumlu bulmuş, değerlerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine öğretmenlerin çoğu ders kitaplarında değer eğitime yönelik içeriğin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır (s.142-145). Yine bu doğrultuda Çengelci (2010)'nin yaptığı araştırmada öğretmenler ilköğretimde değerlere en fazla sosyal bilgiler dersinde yer verildiğini, değerler eğitiminin çok önemli olduğunu fakat aile ve toplumun desteğinin yetersiz olduğunu, medyanın değer eğitimi olumsuz etkilediğini ifade etmiştir (s.178-186). Araştırma ile sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin çok önemli olduğu fakat daha etkili bir eğitim için sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Balcı (2008) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin hedeflenen değerleri öğrenmelerinde sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarının önemli ölçüde verimli olduğunu tespit etmiştir. Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının derslerini daha zevkli

ve verimli kıldığını, kişilik gelişmişlerine katkı sağladığını, diğer insanların da değerleri öğrenmeleri gerektiğini ifade etmiştir (s.190-200).

Yapılan araştırmalarda sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler ve bunların etkililiği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda Katılmış (2010), yaptığı araştırmada karakter eğitimi programının, öğrencilerin değerleri kazanmaları ve akademik başarıları üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada değerler eğitiminde kullanılan farklı yöntemlerin öğrencilerin değer edinimlerinde etkili olduğu sonucunda ulaşmıştır (s. 257-275). Yine bu doğrultuda Çiçek (2017), yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında en çok düz anlatım, soru-cevap, örnek olay ve tartışma yöntemlerini kullandıklarını; gezi-gözlem, proje çalışması, biyografi gibi yöntem ve teknikleri daha az tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Değerler eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersi ile sınırlandırılmamasını, okul dışı etkinliklerle desteklenmesi gerektiği ve okul-aile iş birliğinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler müfredatın yoğun olmasını, ailelerin değer eğitimi önemsememesini ve medyadaki olumsuz örneklerin varlığını, değer eğitimi için hazırlanmış bir müfredatın olmayışını değer eğitimi sürecinde karşılaştıkları güçlükler olarak ifade etmişlerdir (s.113-115). Buna benzer olarak Aktepe (2016)'nin yaptığı araştırmada öğretmenler; değerler eğitimi öğrencilere örtük programla kazandırdıklarını, öğretmenlerin öğrencilere rol model olması gerektiğini, değerler eğitiminde güncel olaylardan yararlanılması gerektiğini, öğretmen-aile iş birliği sağlanarak değerler eğitimi konusunda daha verimli olunabileceğini ifade etmiştir. Değer eğitimi uygulamalarında genelde drama, beyin fırtınası, örnek olay, soru-cevap gibi yöntemleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Değer eğitiminde medyanın olumsuz etkisinden söz eden öğretmenler televizyonlarda değerler eğitimi konusunda olumsuz örneklerin varlığını vurgulamıştır (s.76-83). Buna benzer olarak Varol (2013, s.178-181), yaptığı araştırmada değerler eğitimi etkinliklerinde öğretmenlerin en çok değer açıklama yaklaşımı en az telkin yaklaşımını kullandıklarını, öğretim yöntemleri arasından ise en çok örnek olay incelemesi, yaratıcı drama, problem çözme en az iş birliğine dayalı öğrenme yöntemini kullandıklarını tespit etmiştir. Öğretmenlerden bazıları değerleri yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak amacıyla gezi gözlem yöntemlerini kullandıklarını belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilere iyi bir rol model olmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Öğretmenler değerler eğitiminin daha verimli olabilmesi için değerlerin yaparak yaşayarak öğretilmesinin, ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışılmasının ve ders sayısının arttırılmasının sağlanması

gerektiğini önermişlerdir. Buna benzer olarak Karasu Avcı, Faiz ve Turan (2020, s.282-285), yaptıkları araştırmada öğretmenler değer eğitiminde yaparak-yaşayarak, rol- model olarak ve gezi-gözlem yönteminin etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilerin değer edinim süreçlerinde kendilerinin rol-model olmak, yol gösteren olmak ve özverili olmak gibi rollerinin olduğunu ifade etmiştir. Yine bu doğrultuda Baysal (2013, s.72-73), yaptığı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarından en çok ahlaki ikilem en az değer analizi yaklaşımını kullandıkları, en çok örnek olay tekniğini en az ise teşekkür mektubu yazdırma tekniğini kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çok büyük kısmı ailelerin değerler eğitimi programına dahil olmalarının öğrenmeleri olumlu etkileyeceğini ifade etmiştir. Aktepe (2010, s. 285-298), ise yaptığı çalışmada etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmüş, etkinlik temelli eğitimin öğrencilerin yardımseverlik değerini öğrenmelerinde etkili olduğu ve eğitim sürecini keyifli hale getirdiği tespit edilmiştir. Çetin Balcı (2009, s. 81-82) ise yaptığı araştırmada deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin, uygulama öncesinde ve uygulama sonrasında adil olma değerini benzer kavramlarla açıkladıkları, kullanılan çoklu zekâ yöntemi ile geleneksel yöntemlerin içerik öğretmek için etkili olmadıkları tespit edilmiş; farklı yöntemler kullanılsa da öğrencilerin ön öğrenmelerinin adil olma değerinin öğretiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan araştırmalarda kullanılan yöntem ve tekniklerin yanında öğrencilerin değer edinmelerinde aile, çevre, medya, öğretmen, sosyal medya gibi faktörlerin etkili olduğu ve öğrencilerin değer edinmelerinde birçok sorunla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Hoplar (2018, s.76-84), yaptığı çalışmada öğretmenlerin çok büyük kısmı okulda değerler eğitimi verilmesi gerektiğini, öğrencilerin değer eğitimi uygulamalarında aktif olmaları gerektiğini, kendilerinin ders saati ve yoğun müfredat sebebi ile yeterli etkinlik yapamadıklarını ifade etmiştir. Araştırmada değer eğitiminde aile ve medyanın etkisine, televizyon ve sosyal medyadaki olumsuz örneklerin varlığına dikkat çekmiştir. Buna benzer olarak Baydar (2009, s.110-112)'ın yaptığı çalışmada öğretmenler değer öğretimi uygulamalarında ise açıklama ve anlatım, soru-cevap ve ahlaki ikilem tekniklerini sıklıkla kullandıklarını; drama, eğitsel oyunlar gibi teknikleri daha az kullandıklarını ifade etmiştir. Araştırmada öğretmenler öğrencilerin değer edinimlerinde aile, çevre ve medyanın önemli ölçüde etkili olduğunu ifade etmiştir. Ailenin sahip olduğu değerlerin ve değer edinim düzeylerinin öğrencilerin değer edinimleri için problem olabildiğini ifade etmiştir. Ayrıca değer öğretiminde medya ve internet, arkadaş çevresi, büyüklerin örnek

olmaması, çevrenin olumsuz etkisi, programın yetersizliği gibi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Buna benzer olarak Taş (2019, s.97-102), yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitiminde kullandıkları yöntemler arasında en çok tartışma yöntemi en az ise gezi-gözlem yöntemi bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenler değerler eğitiminde aile tutumları, çevrenin öğrenciler üzerinde olumsuz etkisi, değerler eğitimi için zamanın yetersiz olması, okul-aile iş birliğinin yetersiz olması, kaynak-materyal-müfredat yetersizliği sebepleri ile zorlandıklarını ifade etmiştir. Yine bu doğrultuda Yalçın (2019, s.67-71)'ın yaptığı araştırmada öğretmenler öğrencilerin değer edinmelerinde rol model olma, yaşayarak öğrenme, hayata yakınlık, öğrenci merkezli eğitim, okul aile iş birliği yöntemlerinin etkili olduğunu ifade ederek çevre, aile, okul ve müfredatın da değer kazanımında etkili olan faktörler olduklarını belirtmiştir. Değer eğitiminde farklı sorunlarla karşılaştıklarını; bunlardan en önemlilerinin teknolojik araçlar, olumsuz rol modellerin bulunması, ailenin sosyoekonomik düzeyi, öğretmenlerin değerler eğitiminde yetersiz kalmaları, velilerin ilgisizliği, okul aile iletişiminin eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Buna benzer olarak Koç (2016, s.392-394), yaptığı çalışmada öğretmenler değerler eğitiminin ilk önce ailede başladığını, sistemli olarak okulda devam ettiğini, ailelerin çocuklarının edinmeleri gerektiğini düşündükleri değerlere sahip olunmasını, akademik başarılarından daha fazla önemsediklerini, öğrencilerin değer edinimlerinde öğretmenlerinin ve okul ikliminin etkili olduğunu, öğretmenlerin öğrencilere rol model olduğunu belirtmiştir. Yine bu araştırmalara paralel olarak Arslan (2019, s.106-130), ise yaptığı araştırmada öğretmenler okul büyüklüğünün idare-öğretmen-öğrenci ilişkilerini sınırlandırdığını bu sebeple değerler eğitimi olumsuz etkilediğini vurgulamıştır. Öğretmenin rol model olması noktasında okul mevcudunun etkili olduğunu ifade etmiştir. Sosyal bilgiler derslerinde değer eğitime gereken zamanı ayıramadıklarını, bunda ders süresinin yetersiz olması, akademik başarının daha önemli görülmesi, okullarda iş birliğinin yetersiz olması, öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin bilgilerinin yetersiz olması gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Öğretmenler ailelerin ilgisizliği, aile-okul arasındaki değerlerin uyumsuzluğu, medya, teknoloji ve çevrenin olumsuz etkilerini değerler eğitiminde karşılaştıkları problem olarak belirtmiştir. Ayaydın ve Yıldız Ayaydın (2018, s.77-80) yaptığı çalışmada sosyal medyanın öğrencilerin değer edinimlerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu tespit etmiştir. Akbaş (2004, s.224-247) ise yaptığı araştırmada öğretmenlerin çoğu değer eğitiminin akademik eğitim kadar önemli olduğunu, değerleri yaşamının değer eğitimi için önemli olduğunu, değer eğitiminde önce ailenin sonrasında

okulun etkili olduğunu fakat medyanın değer edinimini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Öğretmenler okuldaki derslerin akademik bilgiyi temel aldığını belirtmişlerdir. Planlı, programlı bir değer eğitiminin olmamasının değer eğitimi olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin başarı düzeyleri, cinsiyetleri ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Sadıkoğlu (2013, s.208-213), yaptığı araştırmada başarı düzeyi yüksek olan okullarda okuyan öğrencilerin değer edinme düzeylerinin yüksek olduğu, yine geçen seneki sosyal bilgiler notu yüksek olan öğrencilerin değer edinme düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ailenin gelir düzeyi ve anne-baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin başarı notlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna benzer olarak Metin (2015, s.128-137), yaptığı araştırmada başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin başarı düzeyi düşük olan öğrencilere kıyasla değerlere daha yüksek düzeyde ulaştıkları tespit edilmiştir. Özel okul ve devlet okulu arasında değer ediniminde meraklı olmak, bilimsel olmak, sorumluluk sahibi olmak, aile güvenliği değerlerinde özel okul lehine anlamlı fark mevcuttur. Öğrencilerin Sosyo-ekonomik durumunun değer eğitimi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu doğrultuda Gömleksiz ve Cüro (2011, s.122-127), yaptığı araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrencilerin vatanseverlik, saygı, çevre ve doğa, bilimsel tutum, kültürel değerler, sorumluluk değerlerine ilişkin olumlu tutum geliştirdikleri tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi iyi okullarda öğrenim gören öğrencilerin bahsedilen değerlere olan tutumlarının, sosyo-ekonomik durumu orta ve alt düzeyde olan okullarda öğrenim gören öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Kınasakal (2012, 98-102) ise yaptığı araştırmada başarıları yüksek olan öğrencilerin değer kazanımı noktasında da başarı gösterdikleri, kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre değer kazanımında daha başarılı oldukları ve öğrencilerden yaşı daha büyük olanların değer kazanımında daha başarılı oldukları, baba öğrenim durumu arttıkça değer kazanımında da artış olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte anne öğrenim durumu, anne-baba yaşı ve öğretmen ile ilgili değişkenler değer kazanımı noktasında anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı görülmüştür. Buna benzer olarak Bekdaş (2012, s.78-79)'ın yaptığı araştırmada öğrencilerin öğrenim sonrasında değerlere karşı tutumlarında anlamlı bir değişimin olmadığı, kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla değerlere karşı tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırmada öğrencilerin değerlere yönelik tutumlarını annenin çalışma durumunun, anne- baba mesleklerinin ve

ailelerin ekonomik düzeylerinin deney öncesinde ve sonrasında etkilemediği tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda öğrencilere, velilere, öğretmenlere göre bazı değerlerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Yiğittir (2010, s.219-221)'in yaptığı araştırmada velilerin sırası, aile birliğine önem verme, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, çalışkanlık, saygı, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, yardımseverlik, vatanseverlik ve cesaret değerlerini tercih ettiklerini, bunun yanında programda yer almayan doğruluk ve cesaret değerlerini de önemli değerler arasında gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Buna benzer olarak Bağcı (2012, s.186-197)'nin yaptığı araştırmada öğretmenler öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerin dürüstlük, saygı, sorumluluk değerleri olduğu; öğretmenlere düşen görevlerin öğrencilere rol model olmak, öğrenme sürecini yönetmek ve okul-aile iş birliğini oluşturmak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenler değer öğretiminde dramanın en çok tercih edilen yöntem olduğunu belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Can (2008, s. 119-121) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin değer eğitimi gerçekleştirdiklerini fakat etkinliklerini gerçekleştirirken geleneksel yaklaşımlar kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Yine yapılan çalışma ile öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde en çok sorumluluk değeri ile ilgili etkinlik yaptıklarını tespit etmiştir. Coşkun (2011, s. 159-165) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin vatanseverlik, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğa ve tarihsel mirasa saygı değerlerine yönelik duyarlılıklarının diğer değerlere kıyasla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Buna benzer olarak Deveci ve Ay (2009, s. 177) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin günlüklerine göre? günlük yaşamlarında sorumluluk, çalışkanlık, insan ilişkileri, özdenetim, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, merhamet, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, nezaket değerlerinin önemli yer edindiği tespit edilmiştir. Bunlara paralel olarak Yiğittir ve Öcal (2010, s. 414) yaptığı araştırmada öğrencilerin çevresindeki insanlarda 97 farklı değeri tercih ettiği; bunlardan sırasıyla çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi ve güvenilirlik değerlerini daha çok tercih ettikleri ve değer yönelimlerinin bu yönde olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretimine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Atalay (2004, s.171-228), yaptığı araştırmada farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi ünite programının öğrencilerin akademik başarılarını,

derse karşı tutumlarını, eleştirel düşünme becerilerini anlamlı şekilde arttırdığı tespit edilmiştir. Korkut (2017 s.49-54), yaptığı araştırmada bütünleştirilmiş müfredat modeline göre farklılaştırılan sosyal bilgiler öğretimi öğrencilerin öz düzenleme ve problem çözme becerilerini geliştirmiş ancak akademik başarılarını etkilememiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu problem çözme yöntemini beğendiklerini belirtmiştir. Mutlu ve Öztürk (2017, s. 398) ise yaptığı araştırmada sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretimle ilgili araştırmaların işaret ettiği uygulamalardan uzak bir sınıf içi pratiğe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda Bilim ve Sanat Merkezlerinin genel işleyişine ve öğretim programlarına yönelik çalışmalarda Bilim ve Sanat Merkezlerinin geliştirilmesi gereken yönleri olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Ayaydın ve Ün (2018, s. 148-149)'ün yaptığı araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinin özel yetenekli öğrencilerin yeteneklerini geliştirme, ülkeye yararlı bireyler olmalarını sağlama ve ihtiyaç duydukları eğitimi sağlama gibi amaçları olduğunu belirtmiştir. Araştırmada öğretmenlerin çoğu Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan müfredat programlarında eksikler olduğunu geliştirilmesi için çalışmaların yapıldığını belirtmiştir. Buna benzer olarak Özer, (2021, s.742) Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan mevcut programların verimliliklerinin sürekli gözden geçirilerek iyileştirilmesi gerektiğini tespit etmiştir. Araştırmalarda öğretim programlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak sosyal bilgiler dersi için benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda Bolat ve Karakuş (2020 s. 490) yaptığı araştırmada öğretmenler BİLSEM'in sosyal bilgiler öğretim programına yönelik olumlu tutum ve görüşlere sahip olmakla birlikte öğretim programının zenginleştirilmesi, atölyelerin iyileştirilmesi, ölçme değerlendirme sürecine velilerin dâhil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalarda Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi öğretim programında değerler eğitimin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Mertol (2014, s.136-138) tarafından yapılan araştırmada öğretmenler ABD ve Türkiye'de özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler derslerinde verilen değerler eğitiminin yeterli olmadığını ve yeterince önemsenmediğini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Çal (2018, s.73-80) yaptığı araştırmada BİLSEM'de sosyal bilgiler dersinde verilen değerler eğitimi bazı öğretmenlerin yeterli bulduğu, bazı öğretmenlerin ise yetersiz bulduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin liderlik özelliklerinin

gelişimine katkı sağladığını, BİLSEM 'in yapılandırılmış bir programın olmayışı sebebi ile bazı değerlerin kazanımının öğretmen yeterliliğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Araştırmada öğretmenlerin bir kısmının BİLSEM 'de verilen sosyal bilgiler dersinin milli değerlerin kazandırılmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Buna benzer olarak Orman, (2020, s.66-68) yaptığı araştırmada öğretmenler BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi için uygun olduğunu fakat programın güncellenmesi gerektiğini ve programa değerler eğitimi dersinin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin öncelikle toplumsal değerleri sonra milli ve felsefi değerleri öğrenmelerini gerekli görmektedir. Turgut Yıldırım (2019, s. 88-91) ise yaptığı araştırmada öğretmenlerin ve idarecilerin görüşlerine göre BİLSEM'lerin bazılarında değerler eğitimi dersi verilirken bir kısmının bu dersi vermediğini tespit etmiştir. Ayrıca bazı BİLSEM'lerde ise değerler eğitiminin etkinlikler ile verilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların değer edinmelerine yönelik çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmalarda özel yetenekli öğrencilerin değer kazanımlarının önemine vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda Gündüz (2010, s.173-174), yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin de diğer özelliklerinde olduğu gibi akranlarına göre daha ileride olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte özel yetenekli öğrencilerin diğer özelliklerinin yanında ahlaki gelişimlerine de destek olunarak insanlık için yararlı bireyler haline gelebilecekleri gibi eğer gereken önem verilmezse insanlık için ciddi bir tehlike oluşturabileceği vurgulanmıştır. Buna benzer olarak Turgut Yıldırım (2016, s.117-118), yaptığı çalışmada değer eğitiminin ailede başladığını, sistemli bir şekilde okulda devam ettiğini ve bireylerin edindikleri değerleri toplumda içselleştirdiklerini; özel yetenekli öğrencilerin özel bir değerler eğitime ihtiyaç duydukları, değer kaybının özel yetenekli öğrencilerin kendileri ve toplum için büyük zararları olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalarda özel yetenekli öğrencilerde gözlenen değerlere de vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda Kurnaz (2018, s.426-432), yaptığı araştırmada öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerde en fazla gözlediği değerlerin merak, liderlik, ayırt etme, dürüstlük, doğru sözlülük, cesaret, sağlıklı yaşam, doğayı sevmek, tüm hayata ilgi duyma ve vatandaşlık değerleri olduğu; en az gözlenen değerlerin ise kanaatkârlık, kendini kontrol, minnettarlık, sebatkârlık, birlik, paylaşma, mutluluk ve saygı duyma değerleri olduğu tespit edilmiştir. Buna benzer olarak Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar (2013, s.210-214), yaptıkları araştırmada öğrencilerin en fazla şefkat, doğayı sevmek, dostluk, doğru sözlülük, liderlik, merhamet, bağışlayıcılık değerlerine; en az minnettarlık,

zamanı kullanma, cesaret, tüm hayata ilgi duyma, ayırt etme, sebatkarlık, iyimserlik ve vatandaşlık değerlerine ilişkin metafor ürettiklerini tespit etmiştir. Ayrıca araştırmacılar öğrencilerin değerlere yönelik bilgilerinin yeterli olmadığını, özel yetenekli öğrencilere yönelik bir değerler eğitimi programının uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna benzer olarak Topçu (2015, s. 1467-1468), yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin değeri, toplumsal ve kişisel ilişkilerin düzenlenmesindeki ölçüt olarak tanımladıklarını tespit etmiştir. Öğrenciler, öncelikle değerlerin dürüstlük, saygı, hoşgörü, güven, sevgi, iyi insan olma, yalan söylememe, paylaşımcı olma ve anlayış? olduğu belirtilmiştir. Araştırmada okul-aile ve toplum iş birliğinin değer öğretimi sürecinde önemli olduğunu, medyanın da bu sürece destek olmasının olumlu olacağını vurgulamıştır. Yine bu doğrultuda Gökdere ve Çepni (2003, s.97-103), yaptıkları çalışmada özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerinin hedefleri arasında değer eğitiminin dikkate alınmasının öğrencilerin sağlayacağı katkıyı arttıracaklarını, özel yetenekli öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenin kendisinin model olduğu ve değer eğitimi uygulamalarında önemli bir rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların değer edinmelerindeki farklılıklara vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda Özbey ve Adam Karduz (2018, s.2210-2217), yaptığı araştırmada özel yetenekli çocukların özgecilik düzeyleri ve ahlaki kimlik düzeyleri normal gelişim gösteren çocuklara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Buna benzer olarak Ateş (2014, s.49-50), yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin hazırbulunuşluluk düzeylerinin akranlarına göre yüksek olduğu ve değer edinme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Beldağ ve Keskin (2016, s.19-22) ise yaptığı araştırmada öğretmenler BİLSEM’de öğrenim gören öğrencilerde kararlılık, saygı, cesaret, hoşgörü değerlerinin gözlemlendiğini; diğer okullarda öğrenim gören öğrencilerde ise vefa ve saygı değerlerinin gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Kazandırılması gereken değerlerde ise BİLSEM öğrencileri için hoşgörü, sorumluluk, empati; diğer okulların öğrencileri için ise adalet, sorumluluk ve empati değerlerini vurgulamıştır. BİLSEM’lerde uygulanan değer eğitimi ile ilgili olarak öğretmenlerin yarısının uygulanan eğitimin yeterli olduğunu, yarsının ise yeterli olmadığını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Değerler eğitimi uygulamasının nasıl olması gerektiği noktasında ise büyük bir kısmının örtük program içerisinde verilmesi gerektiğini, az sayıda öğretmenin bağımsız bir değerler eğitimi dersinin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. *“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir.”* (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 46). Eğitime ve eğitim sorunlarına nitel araştırma yaklaşımlarının uygulanması hızla benimsenmiştir (Balcı, 2013, s.63). Bu doğrultuda araştırma kapsamında belirlenen temel problemden yola çıkılarak araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. *“Temel nitel çalışmalar bütün disiplin ve uygulama anlarında görülebilir. Bunlar muhtemelen eğitimde bulunan en yaygın nitel araştırma biçimleridir. Veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır.”* (Merriam, 2018, s.23). Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersine, sosyal bilgiler dersi kapsamındaki değerler eğitimine ve özel yetenekli çocukların değer edinimlerine yönelik yaklaşımlarının ele alınması nedeniyle temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapmakta olan 10 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Ölçüt olarak BİLSEM öğretmeni olmak, aktif olarak en az 1 yıl sosyal bilgiler dersine giriyor olmak belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların cinsiyetleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda araştırmaya katılan 10 öğretmenlerin 6’sı kadın, 4’ü erkektir. Araştırmacılara ait demografik bilgiler Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Eğitim durumu	Bilsem 'de çalıştığı yıl	Mezun olduğu bölüm
Katılımcı 1	Kadın	10	Lisans	5	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 2	Kadın	20	Doktora	5	Tarih Bölümü
Katılımcı 3	Kadın	18	Y. Lisans	6	Coğrafya Bölümü
Katılımcı 4	Kadın	26	Lisans	2	Tarih Bölümü
Katılımcı 5	Kadın	16	Y. Lisans	2	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 6	Kadın	8	Lisans	2	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 7	Erkek	20	Y. Lisans	10	Coğrafya Bölümü
Katılımcı 8	Erkek	16	Lisans	3	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 9	Erkek	9	Y. Lisans	2	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 10	Erkek	19	Y. Lisans	13	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. “*Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir*” (Karasar, 2017, s. 210). Görüşme yöntemi nitel araştırmalarda temel veri toplama yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.147). Görüşmelerde araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilmesi için araştırmacı özel yetenekliler, Bilim ve Sanat Merkezlerinin işleyişleri, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinin uygulanması ile ilgili araştırmalar yapmıştır. Buna ilaveten araştırmacı İstanbul ilinde Bilim ve Sanat Merkezinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yaptığı için özel yetenekliler, Bilim ve Sanat Merkezlerinin işleyişleri, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinin uygulanması ile ilgili uygulama deneyimine sahiptir. Araştırmacı yaptığı araştırma ve alandaki deneyimlerinden yararlanarak araştırmanın amacına uygun taslak görüşme formu hazırlamıştır. Taslak görüşme formuna yönelik uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda taslak görüşme formu ile ilgili olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Özel Yetenekliler Eğitimi bölümünde görev yapmakta olan iki akademisyenin görüşleri alınmıştır. Uzmanlar görüşme formunun araştırmanın amacına uygun olduğunu belirtmiştir. Daha sonra taslak görüşme formu kullanılarak iki sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. “*Pilot uygulama sürecinde mülakat soruları ve prosedürler gözden geçirilmektedir*” (Creswell, 2016, s.

165). Bu doğrultuda pilot uygulama sürecinde mülakat soruları ve prosedürler (izlek) gözden geçirilmiştir. Yapılan pilot uygulama sonrasında elde edilen bulgular araştırmacı ve uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde iki sorunun birbirini tekrar ettiği tespit edilmiş, bu sorulardan biri görüşme formundan çıkarılarak görüşme formuna son hali verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler toplanmadan önce ilgili yasal izinler ve etik kurul raporu alınmıştır. Ardından verilerin toplanması suretiyle araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler katılımcı öğretmenlerle kendilerini rahat hissettikleri uygun ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında görüşmeler araştırmacı tarafından yazılarak kayda alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık 40-60 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler esnasında katılımcıların ve araştırmacının ihtiyaçları göz önünde bulundurularak kısa molalar verilmiştir. Görüşmelerde tüm sorular katılımcılara yöneltilmiş ve katılımcılar soruların tamamına eksiksiz yanıt vermiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizleri nitel araştırmalarda veri analizleri prosedürlerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. “*Nitel araştırmalarda veri analizi analiz için verilerin hazırlanmasını ve organizasyonunu, sonra verileri kodlamayı ve kodların bir araya getirilmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak veriyi şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunmayı içermektedir*” (Creswell, 2016, s. 165). Bu doğrultuda araştırmada elde edilen veriler dijital ortama aktarılacak suretiyle analize hazır hale getirilmiş, ardından veriler betimsel analiz yöntemi temel alınarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz süreci Şimşek ve Yıldırım (2013), tarafından şu şekilde açıklanmıştır. “*Elde edilen veriler önce sistematik ve açık biçimde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır*” (s. 256). Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak elde edilen veriler sistematik bir şekilde betimlenmiş, katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak temalara ulaşılmış ve kodlamalar yapılmıştır. Oluşturulan temalar ve kodlamalar tablolar yapılmak suretiyle sunulmuş, açıklanarak yorumlanmış, benzerlik ve farklılıklarına vurgu yapılarak açıklanmıştır.

4. Bulgular

4.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinin işleyişine yönelik bulgular sunulmuştur. Bu kapsamda öğretmenlere yöneltilen “*Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinin işleyişi hakkında neler düşünüyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin sistemli bir işleyişi olmadığını, program ve etkinliklerde eksik olduğunu, derslerde öğretmenlerin becerisinin ön plana çıktığını, öğrencilerin derse yönelik ön yargılarının bulunduğunu, derslerin arka planda kaldığını ve yapılan uygulamalar doğrultusunda ilgi çektiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinin İşleyişi

İfadeler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Sistemli bir işleyişi yok	5	K1, K5, K7, K9, K10
Uygulamaya göre ilgi çekici	5	K1, K2, K3, K5, K6
Öğretmen becerisi ön planda	4	K5, K7, K8, K9
Program ve etkinliklerde eksikler var	4	K5, K6, K8, K9
Eğlenceli ve keyifli	3	K1, K3, K6
Öğrencilerin önyargıları var	3	K2, K6, K8
Arka planda kalıyor	2	K2, K6
Disiplinler arası yaklaşım var	2	K1, K10
Uygulamada farklılıklar var	2	K7, K8
Uygulamada esneklik var	1	K10

Tablo 4.1’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğu Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin sistemli bir işleyişinin olmadığını, program ve etkinlikler açısından eksiklikler olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 5 “*Tamamen öğretmenle alakalı yani ben eskiden devlet okulunda çalışırken ders programıyla sınırlandırılmaktan şikâyet ediyordum kendi alanımı çizemiyorum bir türlü bana özgürlük alanı verilmiyor diye düşünüyordum. Bilim Sanat Merkezlerinde de plansızlıktan dert yaşıyorum.*” ifadesini kullanarak Bilim ve Sanat Merkezlerinde plansızlığın sorun teşkil ettiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 9 “*Türkiye’de Bilim Sanat Merkezinin yeni yeni şekillenme sürecinde olduğunu düşünüyorum bu*

bağlamda sosyal bilgiler branşı açısından da henüz oturmuş bir temele sahip olmadığı kanaatindeyim.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 6 ise *“Ben bu müfredatı incelediğimde çocuklar için çok genel şeyler var dersi doldurmuyor etkinlikler dersi doldurmuyor.”* ifadesini kullanarak öğretim programında ve etkinliklerde eksikliklerin olduğunu vurgulamıştır. Buna paralel olarak Katılımcı 9 *“İlk defa başlayan bir öğretmen için bir rehber bir yönlendirici lazım diye düşünüyorum çerçeve programlarını ben çok yetersiz buluyorum.”* ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan eğitim-öğretimin yapılan uygulamaya göre ilgi çekici ve eğlenceli olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 3 *“Kazanımları doğru, yerinde verdiğiniz zaman bence sosyal bilgiler dersi öğrenci için çok zevkli geçiyor.”* ifadesini kullanarak kazanımların uygun ve yerinde verildiğinde derslerin zevkli geçtiğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 1 *“Çok yönlü olması çocukları daha iyi doyuruyor. Eğer onların ilgisini çekecek bir konuya ve hazırlıklı gidildiyse. Bu anlamda özel yetenekli çocukların ilgisini çekmek için avantajlı olduğunu düşünüyorum.”* ifadesini kullanmıştır. Buna paralel olarak Katılımcı 6 ise *“Öğrencilerin kişiliklerine göre, yaş gruplarına göre etkinlikleri ayarlamaya çalıştığımda çocuklar çok keyifli vakit geçiriyorlardı.”* ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan eğitim-öğretimin öğretmenlerin becerilerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 5 *“Bilim Sanat Merkezlerinde sadece sosyal bilgiler bazında değil bütün branşlarda öğretmenin heybesinde ne varsa onu yaptığını düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak öğretmenin becerisinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Öğretmenin yani bizim beceri, ilgi, istek, yeteneklerimize başta öğretmenin de aslında ilgi, istek, yeteneği de bu çerçeve programına etki ediyor. Öğretmenin de hazır oluşuna öğrencinin de hazır oluşuna göre uygulanıyor.”* diyerek öğretmenin isteği ve yeteneklerinin çerçeve programın uygulanmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 10 ise *“Şimdi bize genel müdürlüğümüz BYF ve ÖYG grupları için bir çerçeve plan gönderiyor fakat tabi bu çerçeve planlarında biz kendi konu başlıklarımızla öğrencilere ilerleme sağlayabiliyoruz.”* diyerek çerçeve planlarını uygulamada kendi konu başlıklarını belirleyerek ilerleme sağladıklarını vurgulamıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrencilerin ve velilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ön yargıların olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 8

“Öğrencilerimizin geneli alım şekli görsel ve matematiksel zekâyâ dayalı yani sosyal bilimlere karşı bir ön yargı var. Sosyal bilgileri öğrenciler almak istemiyorlar” ifadesini öğrencilerin sosyal bilimlere yönelik ön yargılarının olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 2 “Sosyal bilgiler dersi çok göz ardı edilen bir ders çünkü Bilim Sanat Merkezinde daha çok sayısal alanlı derslere büyük önem veriliyor. Bu velilerden de kaynaklanıyor öğrencilerden de kaynaklanıyor.” ifadesini kullanarak sosyal bilgiler dersinin göz ardı edilen bir ders olduğunu belirtmiştir. Yine buna paralel olarak Katılımcı 6 ise “Sosyal bilgilere karşı çocuklarda oluşan bir önyargı var hatta velilerde de bu var. Yani sosyal bilgilerin gerekliliğine çok inanmıyor veliler.” ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan eğitim-öğretimin BİLSEM’lerin temel işleyişi ve imkânlarının farklılığı nedeniyle sınırlandığını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 4 “Çocuklar çok az süre kalıyor bizimle hop değiştiriyorlar başka bir gruba gidiyor.” ifadesini kullanarak grupların derslerinin sürekli değişmesi ve sürenin sınırlı olmasının sorun olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 7 ise “Sosyal bilgiler dersinin aslında ortak müfredatı oldukça etkin ama şunu her zaman söylüyorum Bilim Sanat Merkezleri arasında birtakım farklılıklar var.” ifadesiyle Bilim ve Sanat Merkezleri arasında farklılıkların olduğunu belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 8 “Uygulama öğretmen arkadaşımızın bulunduğu ile göre de değişiyor mesela o arkadaşımız diyelim Afyon’da bir öğretmendir, Afyon’un şartlarına göre kültürel sosyal şartlarına göre hazırlanmış o yüzden Türkiye’ye genellemenin yanlış olduğunu düşünüyorum.” ifadesini kullanarak Türkiye genelinde aynı uygulamaların dersin gerçekleştirildiği şehre göre değişiklik gösterdiğini vurgulamıştır. Öğretmenler sosyal bilgiler dersi ile ilgili yaşanan sorunların yanında dersin disiplinler arası olmasının avantaj sağladığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Disiplinler arası bir alan olduğu için avantajlı olduğunu düşünüyorum Bilim ve Sanat Merkezleri açısından.” ifadesini kullanmıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 10 ise “Sosyal bilgiler dersini sadece sosyal bilgiler olarak görmüyorum sosyal bilimler olarak disiplinler üstü disiplin olarak görmemiz gerekiyor bizimde kendi branşımızı.” ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersini nasıl gerçekleştirdiğine yönelik olarak “Siz sosyal bilgiler dersi kapsamında neler yapıyorsunuz?” ve “Nasıl bir eğitim-öğretim gerçekleştiriyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Öğretmenler sosyal bilgiler derslerini öğrencilerin özelliklerine göre, öğrenci merkezli bir şekilde planladıklarını; dersleri farklı

yöntem ve teknikler kullanarak, zenginleştirme ve farklılaştırma yaparak, ürün, proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerini Nasıl Gerçekleştirdiklerine Yönelik Görüşleri

İfadeler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Etkinlik odaklı	8	K1, K2, K3, K6, K7, K8, K9, K10
Öğrenci özelliklerine göre planlama	6	K2, K3, K4, K6, K8, K9
Öğrenci merkezli	5	K1, K2, K3, K7, K8
Ürün ve proje odaklı	4	K1, K2, K8, K10
Farklı yöntem ve teknikler	3	K4, K5, K6
Zenginleştirme ve farklılaştırma	2	K1, K8

Tablo 4.2’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğu Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerini etkinlik odaklı gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 3 *“Çocukların derse geliş saati çıkış saati, bizim çocukları kurum dışında herhangi bir yerde ders dışı kurum dışında bir ders aktivitesinde bulunmamız biraz zor oluyor o yüzden sosyal bilgiler dersinde genelde sınıf içinde etkinlik.”* ifadesini kullanarak dersleri etkinlik odaklı gerçekleştirdiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 2 *“Öğrencilere o günkü dersin kazanımları ile ilgili hangi etkinlik yaparsam onun yönergesini açık bir şekilde ifade ediyorum. Sonrasında ise öğrencileri ya gruplandırarak ya da bireysel çalışmalar şeklinde bir şeyler üretmelerini istiyorum.”* ifadesini kullanarak öğrencilere ders bağlamında yapılacak etkinliğe yönelik yönergeleri açık bir şekilde verdikten sonra ürün üretmelerini sağladığını belirtmiştir. Katılımcı 6 ise *“Öğrencilerle bulmaca hazırlayıp birlikte yapıyorduk veya dediğim gibi drama sınıflarımız oluyordu drama sınıflarımızda etkinlikler yapıyorduk yine grup çalışmalarına öncelik veriyordum.”* ifadesini kullanarak öğrencilerle farklı etkinlikler gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin çoğu sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrenci merkezli bir eğitim gerçekleştirdiklerini ve etkinlikleri öğrencilerin özelliklerine göre planladıklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 2 *“Tamamı ile öğrenci merkezli ben sadece sınıfta rehber durumundayım.”* ifadesini kullanarak dersleri öğrenci merkezli bir şekilde yürüttüğünü vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 *“Çocuklar eğer ki severlerse katılmaya da çalışıyorlar ilgilenmeye de çalışıyorlar ve bende elimden geldiğince onların*

yaş gruplarına göre hareketli, ayakta oynayacak çalışmaları, oynayacakları grup çalışmalarını dersin konusunu şekillendiriyorum.” ifadesini kullanarak dersi öğrencilerin özelliklerine uygun olarak gerçekleştirdiğini vurgulamıştır. Katılımcı 4 ise “Öğrencilerin öğrenme stillerini keşfetmek hazırbulunuşluk düzeylerini düşünme problem çözme becerileri gibi özellikleri katarak planlama yapmaya çalışıyorum.” ifadesini kullanmıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 9 “Yaptığım etkinlikler bir temele dayansa da öğrencilerin ihtiyaçları dersin rengini ve boyutunu kendine has bir hale getiriyor, tüm etkinlikler gruptan gruba göre değişebiliyor.” ifadesini kullanarak etkinlikleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre planladığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 3 ise “Hazırladığım yıllık planda genelde çocukların merakı hangi konuda, hangi konuyu öğrenmek istiyorlarsa, hangi konuya ilgileri varsa o konuyu seçmeyi tercih ediyorum.” ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlerin bazıları Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerini ürün ve proje odaklı yürüttüklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Doğru araştırma yöntemlerini öğrenebilecekleri, doğru not alma tekniklerini öğrenebilecekleri ve sonunda mutlaka bu elde ettikleri bilgilerle bir ürüne dönüştürmelerini sağlamaları bence çok önemli ya da bir çözüm önerisi sunmaları çok önemli.” ifadesini kullanarak dersler kapsamında öğrencilerin farklı ürünler üretmelerinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 10 “Öğrencilerimize bir veya birkaç problemi düşünerek bu problemlere çözüm önerileri getirmelerini sağlıyoruz. Bunları birer araştırma projesine dönüştürüyoruz ve çeşitli yarışmalara başvuruyoruz.” ifadesini kullanarak öğrencilerin çeşitli problemlere çözüm üretmelerini sağlayacak projeler geliştirdiklerini belirtmiştir.

Öğretmenlerin bazıları Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinde farklı yöntem ve teknikler kullandıklarını, derslerde zenginleştirme ve farklılaştırma yaptıklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Biliyorsunuz bizim bir kitabımız var. Etkinlik kitabımız. Orda kazanımlarımız var. Ben genelde kitaba bağlı kalmıyorum. Eğer kitaptan bir şey kullanacaksam da mutlaka kendi yöntemlerimle zenginleştirerek kullanıyorum.” ifadesini kullanarak etkinlik kitabına bağlı kalmadığını etkinlikleri kendi yöntemleri ile zenginleştirerek uyguladığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 5 “Ben derslerimde farklı teknikleri kullanmaya çalışıyorum klasik ve bence bizim branşımızın olmazsa olmazımız drama, yaratıcı drama benim dersimdeki en temel yöntem yani çok alakasız bir konuda bile beş dakikada olsa ben onu mutlaka kullanıyorum.”

ifadesini kullanarak derslerinde farklı teknikleri kullandığını belirtmiştir. Katılımcı 8 ise *“Çocuklara özellikle sınıflara girdiğimizde öğrencilerle de konuşuyoruz bazen bugün şu alanda ne yapabiliriz öğrenci merkezli farklı yöntemler kullanarak dediğim gibi derinleştirme, zenginleştirme, farklılaştırma etkinlik temelli ve proje temelli çalışmalar yürütüyorum.”* ifadesini kullanarak dersleri öğrenci merkezli bir şekilde, farklı yöntemler kullanarak, farklılaştırma ve zenginleştirme yaparak gerçekleştirdiğini vurgulamıştır.

4.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler ve Değerler Eğitimi Bağlamında Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yer verilme durumu, bu değerlerin nasıl işlendiği ve başka hangi değerlere vurgu yapıldığına yönelik öğretmenlere *“Öğretim programlarında yer alan kök değerleri (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan sosyal bilgiler dersi bağlamında değerlendirir misiniz?”* , *“Bu değerler programda ne oranda yer almaktadır?”*, *“Bu değerler nasıl işlenmektedir?”* , *“Bu değerlerin dışında başka hangi değerlere vurgu yapılmaktadır?”* soruları yöneltilmiştir. Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında değerlere yeterli vurgunun yapılmadığını, değerlere etkinlikler ve konular içerisinde yer verildiğini, değerlere yer verilmesinin öğretmenlerin inisiyatifinde olduğunu belirtmiştir. Elde edilen bulgulara Tablo 4.3’de yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler Bağlamında Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

İfadeler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Programda değerlere yeterli vurgu yapılmıyor	5	K2, K3, K6, K8, K9
Değerlere yer verilmesi öğretmenlerin inisiyatifinde	4	K1, K3, K6, K7
Değerlere etkinlikler içerisinde yer veriliyor	4	K1, K3, K4, K9
Konu içeriklerinde değerlere vurgu var	3	K6, K8, K10
Değerlere örtük olarak vurgu yapılıyor	2	K1, K8
Değerlere programda sistemli vurgu yapılmıyor	2	K1, K5
Değerlere yeterince yer veriliyor	1	K7

Tablo 4.3’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğu Bilim ve Sanat Merkezleri sosyal bilgiler dersi programında değerler eğitimine yeterince ve sistemli bir şekilde vurgu yapılmadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 6 *“Kök değerler çok az*

düzeyde yer alıyor programda ben yeni programdan incelediğim kadarıyla ben programa bağlı kalıyorum ama genel başlıkları ile genel hatları ile bağlı kalıyorum.” ifadesini kullanarak programda kök değerlere çok az vurgu yapıldığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Kök değerler açısından şöyle söyleyeyim programda benim okuduğum planlarda şu değer işlenecektir başlıklar halinde gördüğümü hatırlamıyorum.”* ifadesini kullanarak kök değerlerin programda sistematik olarak verilmediğini vurgulamıştır. Katılımcı 9 ise *“Bu değerler destek bilimlerinden başlayarak BYF programlarında nispeten var çerçeve programlarının etkisiyle özümsemeden kendini tekrar eden etkinlikler bazında yapılıyor. Yeterince bu değerler yok diye düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak kök değerlere yeterince yer verilmediğini vurgulamıştır. Öğretmenlerin bazıları değerler eğitime yer verilmesinin öğretmenlerin inisiyatifinde olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 *“Bizde program esnek, öğretmenler kendi etkinliklerini de yapabiliyorlar. Bunları gerçekleştirirken de çalışılabilir değerler.”* ifadesini kullanmıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 *“Değerleri etkinlik kitabımızda yazmasa da ben daha geniş kapsamlı olarak çocuklardan kendi aklıma geldikçe uygulamaya çalışıyorum.”* ifadesini kullanarak kendi aklına geldikçe uygulamalar yaptığını belirtmiştir. Katılımcı 7 ise *“Evrensel değerlerin işlenmesi konusunda bir şey yok çünkü doğruluk dürüstlük yardımseverlik gibi kavramlar zaten öğretmen çok geniş alanlar bırakıyor.”* diyerek değerler eğitimi konusunda öğretmenlere geniş alan bırakıldığını vurgulamıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezleri sosyal bilgiler dersi programında değerlere etkinlikler ve konular içerisinde yer verildiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 3 *“Aslında programda çok yoğun yer aldığını düşünmüyorum etkinlik bazında yer aldığını düşünüyorum. Örneğin adalet terazisi etkinlik içerisinde var ya da Hammurabi kanunları burada var ama direkt adalet ile ilgili değil. Genelde bizim değerlerimiz konu içerisinde yedirilmiş şekilde bulunuyor.”* ifadesini kullanarak değerlerin programda çok yoğun olarak yer almadığını değerlere konu ve etkinlikler içerisinde yer verildiğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 4 *“Değerler eğitiminin uygulanabileceği başlıklar üniteler temalar ya da modüller diyeyim konusu var toplumda demokrasi birey o konu içerisinde olabilir, onun dışında çevre konusunda duyarlılık konusunda olabilir her konuda bu değerler eğitiminin konusu yok bence.”* ifadesini kullanarak değerlere üniteler ve modüller bağlamında yer verildiğini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 5 *“Bazı konularda var aslında. Tarihle ilgili konularda özellikle bu geçmiş dönemdeki kültürler, manilerimiz ninnilerimiz kilimlerimiz geçmişe saygı var öz değerlerimize saygı hoşgörü bunları*

yapıyoruz ya da yapmaya gayret gösteriyoruz.” ifadesini kullanarak değerlere bazı konularda vurgu yapıldığını belirtmiştir. Katılımcı 10 ise “*Şimdi bu kök değerlerin birçoğunu doğrudan ya da dolaylı bir şekilde biz vurgu yapıyoruz. Zaten birçok etkinliğimizde bu değerleri vermeye çalışıyoruz. Öğrencilerimize kendi kültürümüzde kendi değer yargılarımızla ilgili olanları da vermeye çalışıyoruz.*” ifadesini kullanmıştır. Bazı katılımcılar ise değerlerin örtük olarak verildiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “*Etkinlikleri incelediğimde bu değerlerin alt mesaj olarak çalışıldığını biliyorum. Ama etkinlikler bu bağlamda ele alınıp zenginleştirilebilir.*” ifadesini kullanarak değerlerin alt mesaj olarak verildiğini vurgulamıştır. Katılımcı 7 ise “*Ben müfredatta kök değerlerin ya da evrensel değerlerin yer almasında herhangi bir sıkıntı yok yani yeterince yer veriliyor.*” ifadesini kullanarak müfredatta değerlere yeterince yer verildiğini belirtmiştir. Katılımcı 6 ise “*Sosyal bilgiler alanında müfredatımızda daha yeterli daha açıklayıcı şekilde bunlar yazsa herkes daha farklı şekilde yararlanabilir, daha da genişletilebilir diye düşünüyorum.*” ifadesini kullanarak değerlere müfredatta daha yeterli ve açıklayıcı bir şekilde yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kök değerlerin nasıl işlendiğine değerlerin etkinlik odaklı, özellikle sınıf içi etkinliklerle, sosyal bilgiler konularıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleştirildiğini bununla birlikte sınıf dışı etkinlikler proje uygulamaları, teorik anlatım şeklinde gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Kök Değerlerin Nasıl İşlendiğine Yönelik Bulgular

İfadeler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Etkinlik odaklı	6	K1, K2, K4, K7, K9, K10
Sınıf içi etkinlikler	3	K2, K7, K8, K9
Konularla bağlantılı şekilde	2	K1, K8, K10
Proje uygulaması	2	K3, K10
Teorik olarak öğretim	2	K5, K6

Tablo 4.4’teki bulgular doğrultusunda Katılımcı 1 “*Bizde program esnek, öğretmenler kendi etkinliklerini de yapabiliyorlar. Bunları gerçekleştirirken de çalışılabilir değerler.*” ifadesini kullanarak değerlerin etkinlik odaklı bir şekilde ele alındığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 4 “*Biz bunu verebiliyoruz. Her konu içinde yapacağımız etkinliklerle anlatacağımız kısa öykü yani uygulayacağımız yöntem ve teknikler içerisine*

değerlendirmede bile vermek mümkün. Hatta öğretmenin sözünü kesmeden konuşma, dinleme, farklılıklara hoşgörü ile bakma her konu yedirmek mümkün diye düşünüyorum ben.” ifadesini kullanarak değerlere etkinliklerin içerisinde yer verdiklerini vurgulamıştır. Bunlara benzer olarak Katılımcı 9 “Çerçeve programına bakarsak eğer basit etkinlikler var. Basit etkinlikler üzerinden o değerler verdirilmeye çalışılıyor yeterli mi? Bence yeterli değil. Biraz daha dışa açılmalı. Belki sınıf belki kurum dışı etkinliklere yönelmek gerekebilir yani daha çok sınıf içi etkinlikler bazında yapılmış etkinliklerdir.” ifadesini kullanarak değerlerin genellikle sınıf içi etkinliklerle işlendiğini fakat bunun yeterli olmadığını ve sınıf dışı etkinliklere yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna paralel olarak Katılımcı 2 “Öğrencinin aktif olduğu uygulamalar var ama biraz basit seviyede kalıyor yani genelde hep sınıf içi etkinlikler şeklinde. Artık sınıf dışına çıkması gerekiyor. Ben sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı uygulamaların çok daha etkili olacağına inanıyorum.” ifadesini kullanarak değerler eğitime yönelik uygulamaların genellikle sınıf içi etkinlikler şeklinde olduğunu bununla birlikte sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı uygulamaların daha etkili olacağını belirtmiştir. Katılımcı 8 ise “Sosyal bilgilerde her konu içerisinde yedirerek konu içerisinde işliyoruz örtük öğrenmeyle yapıyorum.” ifadesini kullanarak değerleri sosyal bilgiler konuları içerisinde yedirerek işlediklerini vurgulamıştır. Katılımcı 6 ise “Bazen de teoride biliyoruz ama bizde de var çocuklarda da var. Teoride bilse de uygulamaya geçmiyor. Bu büyük bir eksiklik aslında. Çocuklara öğreteceğimiz davranışlar daha kalıcı olmalı yani teoride öğretiyorsak günlük hayatta da uygulamalılar ve uyguladıklarını da görmeliyiz.” ifadesini kullanarak değerlerin teorik olarak öğretildiğini uygulamaya geçmede sorunlar olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 10 “Bizim programda açıkçası benim kendi uyguladığım programımda değerlere özellikle konu başlıkları belirledikten sonra birçok alt değerle ilgili ya da kök değerlerle ilgili proje çalışması yaptırıyorum.” ifadesini kullanarak kök değerlere ilişkin proje uygulaması gerçekleştirdiğini vurgulamıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programının kök değerler dışında demokrasi, eşitlik, arkadaşlık, bağlılık, barış, başarı, kararlılık, liderlik, farklılıklara saygı, birlik-beraberlik, kardeşlik, hoşgörü, hak, etik, çevreye duyarlılık, kültürel duyarlılık gibi birçok değere vurgu yapıldığını belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının Kök Değerler Dışında Vurgu Yapılan Değerlere Yönelik Bulgular

Değerler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Demokrasi	3	K2, K9, K6
Eşitlik	2	K3, K9
Arkadaşlık	1	K1
Bağlılık	1	K1
Barış	1	K1
Başarı	1	K1
Kararlılık	1	K1
Liderlik	1	K1
Farklılıklara saygı	1	K2
Birlik-beraberlik	1	K5
Kardeşlik	1	K5
Hoşgörü	1	K5
Kültürel duyarlılık	1	K7
Hak	1	K9
Etik	1	K10
Çevreye duyarlılık	1	K10

Tablo 4.5'teki bulgular doğrultusunda Katılımcı 1 “*Bunların dışında arkadaşlık, bağlılık, barış, başarı, kararlılık, liderlik gibi değerler var. Zaten işte özel yetenekli çocuklarla ilgilendiğimiz için kararlılık, liderlik gibi değerleri istemsek de orda. Çocuklarla birlikte gelip sandalyeye oturacak kadar canlı değerler bu çocuklar açısından.*” ifadesini kullanarak kök değerler dışında arkadaşlık, bağlılık, barış, başarı, kararlılık, liderlik gibi değerlerin programda olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 9 ise “*Eşitlik demokrasi ek olarak hani biraz daha işin hukuksal boyutu hak, sorumluluk bunları da ekleyebiliriz.*” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 2 “*Genelde küreselleşmenin de etkisiyle diyeyim farklılıklara saygı duyma, işte farklı şeyleri kabullenebilme, farklılıklara saygı duyma gibi yine demokrasi bununla birlikte seçme ve seçilme demokrasinin beraberinde getirdiği şeyler genelde demokratik tutum ve davranışlara da vurgu yapılıyor.*” ifadesini kullanarak farklılıklara saygı ve demokrasi değerine vurgu yapıldığını belirtmiştir. Katılımcı 5 ise “*Bunların dışında klasik birlik-beraberlik, kardeşlik, hoşgörü ayrıca eğer değer vermemiz gerekirse merhamet en başta vermemiz gereken değer bu olduğunu düşünüyorum. Merhamet vicdan bu ikisi yeterli bence.*” ifadesini kullanarak birlik-beraberlik, kardeşlik, hoşgörü değerlerine vurgu yapıldığını belirtmiştir. Katılımcı 10 “*Kök değerler dışında teknoloji kullanımı olabilir, etik olabilir, çevreye duyarlılık bunlar daha*

popüler değerler olarak görüyorum. Günümüzde bunlara da dikkat edilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır.

4.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Verilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde değerler eğitimine yer verilmesine yönelik görüşleri, sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimine yer verme durumları, değerler eğitimi kapsamında yaptıkları uygulamalar, kullandıkları yöntem ve tekniklerin yanında sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimine yönelik olarak neler yapılabileceği ile ilgili elde edilen bulgular 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3 ve 4.3.4 başlıkları altında sunulmuştur.

4.3.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik elde edilen bulgular

Öğretmenlere Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Verilmesine Yönelik olarak “*Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinin bir boyutu olarak değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmesi konusunda neler söyleyebilirsiniz? Yer verilmeli mi? Niçin yer verilmeli?*” soruları yöneltmiştir. Öğretmenlerin tamamı Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenler değerler eğitimine yer verilmesinin değerleri doğru kavratmak, değerleri kazanmış bireyler yetiştirmek, özel yetenekli çocukların sahip oldukları yetenekler ve elde edecekleri konumlar, değerlerin özünde insanın olması nedenlerle gerekli olduğunu belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Verilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular

İfadeler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Değerler eğitimine yer verilmeli	10	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7 K8, K9, K10
Niçin yer verilmeli		
Değerleri doğru kavratmak	5	K1, K2, K5, K6, K8
Değerleri kazanmış bireyler yetiştirmek	5	K2, K4, K6, K8, K9
Sahip oldukları yetenekler ve elde edecekleri konumlar	4	K1, K2, K7, K10
Değerlerin özünde insanın olması	1	K3

Tablo 4.6'daki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerin tamamı Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 6 *“Kesinlikle yer verilmeli. Sosyal bilgiler hayatın içinden bir ders ve çocuklar her konuda, yeme içmeden olsun, ahlaklı olmadan olsun, dürüstlükten olsun her birinden bir parça alıyorlar bizim dersimizde.”* ifadesini kullanarak sosyal bilgiler dersi bağlamında değerler eğitime yer verilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Yer verilmeli, yoğun şekilde yer verilmeli. Değerler hayatın parçası. Sosyal bilimler zaten hayata dair bilim dallarını, günlük hayata dair görüşleri biz inceliyoruz değerler de bütün hayata yön veren unsurlardır. Hayatla iç içe olduğu için değerlerin ayrıştırılamayacağını düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak değerlerin hayatın dolayısıyla sosyal bilimlerin konusu olduğunu belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 5 *“Yer verilmeli yani branşlar bazında sadece Bilim Sanat Merkezlerinde değil; bütün eğitim kademelerinde tarih, coğrafya ve sosyal bilgilerin dışında zaten bu mevzu. Belki biraz Bilim Sanat Merkezlerinde bu anlamda milli eğitimin en azından diğer branşlara kıyasla daha fazla programımızın içinde.”* ifadesini kullanarak değerler eğitime yer verilmesi gerektiğini belirterek, değerler eğitiminin diğer branşlara kıyasla sosyal bilgilerin programında daha fazla yer aldığını vurgulamıştır. Katılımcı 2 ise *“Kesinlikle yer verilmeli. Yüzde 1 milyon, yüzde 2 milyon adım gibi eminim o kadar netim bu konuda. Kesinlikle sadece sosyal bilgiler değil tüm derslerde değerler eğitimi mutlaka olmalı.”* ifadesini kullanarak değerler eğitime sadece sosyal bilgiler dersi bağlamında değil tüm derslerde yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 9 *“Tabii ki yer verilmeli. Bilim ve Sanat Merkezlerinin bir ayağını bilim oluşturuyor doğru diğer ayağını ise sanat oluşturuyor. Bu iki alanın bir arada olmak ayağı oluşuyor diye düşünüyorum ve değer ayağı bu merkezlerin zeminine basabilmesi için üçüncü bir olmazsa olmaz.”* ifadesini kullanarak değerler eğitime yer verilmesinin gerekli olduğunu belirterek Bilim ve Sanat Merkezlerinde bilim ve sanatın yanında üçüncü bir ayak olarak değerlerin olması gerektiğini vurgulamıştır.

Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitime yer verilmesinin değerleri doğru kavratmak ve değerleri kazanmış bireyler yetiştirmek için gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 6 *“Gelenek göreneklerimiz büyüklere saygı bile çok çok azalmış durumda. Mesela öğretmenlere bile bazen bakıyorum, kapıyı çalmadan derse giriyor, uyarıyorum. Biraz saygı eksikliği var çocuklarımızda. Değerler olarak yine farkında değiller. Yaşadıkları çevrenin farkında değiller, kültürün farkında değiller.”*

Bunlar daha da öğretilmeli.” ifadesini kullanarak değerlerin çocuklara doğru bir şekilde kavratılması noktasında değerler eğitiminin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 10 “Şimdi değerler eğitimi olmazsa olmazdır yani mutlaka bir toplumda yaşanmışlıklar vardır, belli bir kültür vardır. Bu kültürel aktarım en azından değerler eğitimi kapsamında öğrencilere verilmesi gerekir.” ifadesini kullanarak toplumsal değerleri kazanmış bireylerin yetiştirilmesi açısından değerler eğitiminin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 2 “Biz Dünya genelinde bir takım insani sorunlardan hoşnut değiliz ve bunu sürekli dile getiriyoruz. Bu gelecekte de dile getirilecek. Dolayısıyla bu insani sorunlara kalıcı çözüm bulmanın yolu insanlara erzak, para ya da farklı şeyler dağıtmak yerine gerçekten de insani değerleri kazanmış bireyler yetiştirmektir.” ifadesini kullanarak insani değerlere sahip bireyler yetiştirmenin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitiminin verilmesinin öğrencilerin sahip oldukları yetenekler ve gelecekte elde edecekleri konumları nedeniyle gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Özel yetenekli çocukların kesinlikle değerleri doğru biçimde algılaması gerekiyor. Sonuçta bunlar ülkenin geleceği anlamında çok önemli çocuklar. Çok zekiler, çabuk kavriyorlar, olaya yön katabiliyorlar, liderlik vasıfları çok güçlü. Bu özelliklere sahip insanlar bir ülke için kesinlikle önemli. Bu önemdeki insanların da değerlerden bihaber yetişmesi, değerleri kavram olarak yanlış içerisinde algılaması ya da doğru algılamaması bence çok ciddi tehlikeler doğurur.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların ülkenin geleceği açısından önemli olduğu bu nedenle değerlere sahip olarak yetişmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 2 “Bence özel yetenekli öğrenciler yarın öbür gün hayatın her alanında, ekonomide, sosyal hayatta vesaire mutlaka çok iyi konumlara gelebilecek öğrenciler ve çok büyük kitlelere hitap edebilecek öğrenciler. Dolayısıyla bu öğrenciler mutlaka değerler eğitimi almalı.” ifadesini kullanarak öğrencilerin elde edecekleri konumları nedeniyle değerler eğitimi almaları gerektiğini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 7 “Kendi alanlarında başarılı çocuklar. Ortak bir akıl olarak şunu düşünebiliriz: Yarın belki 20 yıl sonrasının her ortamında etkili olacak insanlar. Etkili insanları diğerlerine göre daha fazla ön planda olduklarını görüyoruz. O yüzden bu çocukların üzerinde birtakım değerler eğitime dair iyi örneklerin ön plana çıkartılması gerektiğini düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır.

4.3.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yer verilmesine yönelik elde edilen bulgular

Öğretmenlere Bilim ve Sanat Merkezlerinde yürüttükleri sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik “*Bilim ve Sanat Merkezlerinde yürütmekte olduğunuz sosyal bilgiler derslerinizde değerler eğitime yer veriyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin tamamı sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi uygulamalarına yer verdiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 2 “*Evet yer veriyorum, sadece bir hoşça kal, iyi akşamlar demek bile benim için çok önemli. Onun için çocuklara sürekli bunu söyleyerek, kendim de örnek olmaya çalışarak öğretmeye ve kazandırmaya çalıştım. Bunun dışında derslerimde mutlaka ama mutlaka bir insani değeri vermeye çalışıyorum.*” ifadesini kullanarak derslerinde mutlaka insani değerleri vermeye çalıştığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 3 “*Dersimde değerler eğitime oldukça önem veriyorum benim için çok önemli bir alan değerler eğitimi.*” ifadesini kullanarak dersinde değerler eğitime oldukça önem verdiğini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 7 “*Muhakkak yer veriyorum, her konuda bunu yapmaya çalışıyorum. Ders işlerken yani konunun ne olduğu bile bazen hiç önemli değil; insana saygı, birtakım üst değerlere saygı bunlar çok önemli.*” ifadesini kullanarak derslerde değerler eğitime mutlaka yer verdiğini vurgulamıştır. Katılımcı 5 ise “*Öğretmen olarak benim neredeyse derdim bu. İnandığı gibi yaşayan, gerçekten kendilerine bir şeyleri dert eden insanlar var. Onlardan gördüğüm şeyleri ben çocuklara anlatmaya çalışıyorum.*” ifadesini kullanmıştır.

4.3.3. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yönelik kullandıkları yöntem, teknik ve uygulamalara ilişkin elde edilen bulgular

Öğretmenlere Bilim ve Sanat Merkezlerinde yürüttükleri sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik “*Değerler eğitimi kapsamında neler yapıyorsunuz? Kullanılan yöntem ve teknikleri, sınıf içi çalışmalar, sınıf dışı çalışmalar vb.*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi uygulamalarında farklı yöntem ve tekniklere yer verdiklerini belirtmiştir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminde ders içi uygulamalı etkinlikler gerçekleştirdiklerini; özellikle örnek olay, tartışma, film inceleme, anlatım, rol oynama, drama, beyin fırtınası, proje çözme, grup çalışması, gezi gözlem yöntem ve tekniklerine,

materyal geliştirme, konuk davet etme, yaratıcı yazma uygulamalarına yer verdiklerini vurgulamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine Yönelik Kullandıkları Yöntem, Teknik ve Uygulamalar

Yöntem, teknik ve uygulamalar	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Örnek olay	4	K2, K5, K6, K9
Ders içi etkinlik	3	K3, K4, K10
Materyal geliştirme	2	K3, K10
Uygulamalı etkinlikler	2	K3, K4
Tartışma	2	K7, K9
Film inceleme	1	K1
Konuk davet etme	1	K1
Anlatım	1	K2
Rol oynama	1	K1
Yaratıcı yazma	1	K1
Gezi-gözlem	1	K3
Drama	1	K8
Beyin fırtınası	1	K8
Problem çözme	1	K9
Grup çalışması	1	K9

Tablo 4.7’deki bulgular doğrultusunda Katılımcı 1 “İşte ‘Senaryo yazma teknikleri şunlar, senaryo yazarken bunlara dikkat edilir.’ deyip başlayıp sonra bu senaryoları bir ders gibi işleyebiliyoruz. Bazen de empati kurmayı kolaylaştırması açısından kendisinden bir oyundaki karakterlerin yerine geçip rol oynama yaptığımız oluyor. Sinemadan yararlandığım da çok oluyor.” ifadesini kullanarak değerler eğitiminde yaratıcı yazma, rol oynama gibi farklı yöntem-tekniklere yer verdiğini ve sinemadan yararlandığını belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 8 “Mesela özel bir teknik olarak dramalara yer veriyorum. Beyin fırtınası yaparak bu değerlerimizi analiz sentez bölümlerimizde öğrencileri ne yapıyoruz bu değerlerimizi fark etmesini sağlıyoruz.” ifadesini kullanarak değer öğretiminde drama ve beyin fırtınası yönteminden yararlandığını belirtmiştir. Katılımcı 9 “Tartışma, örnek olay, problem çözme, bireysel ve grup çalışma yöntemlerini çok çok kullanıyorum diyebilirim.” ifadesini kullanarak birçok farklı yöntem kullandığını vurgulamıştır. Katılımcı 6 ise “Örnek olaylar üzerinden yola çıkıyorum, bir olay anlatıyorum ‘Siz bu olay karşısında ne yapardınız?’ gibi ya da bir hikâyeye okuyorum ‘Burada ne anlatmak istiyor, siz bunun yerinde olsanız ne yapardınız?’ empati kurup bir şekilde kendilerini bağdaştırmalarını, bazı değerlerimizi öğretmeye çalışıyorum.” ifadesini

kullanarak örnek olay yöntemini kullandığını vurgulamıştır. Katılımcı 10 “Değerler eğitimi kapsamında biz belli konu başlıklarını, belli kavramları aldıktan sonra; bunu öğrencilerimizle birlikte bir etkinlik tasarımına, materyal tasarımına dönüştürüyoruz. Bununla ilgili bizim kendi kurumumuzda kendi öğrencilerimizle sosyal bilgiler dersinde yaptığımız değişik etkinliklerle materyal tasarımları var.” ifadesini kullanarak değerler eğitimi kapsamında öğrencileriyle birlikte materyal tasarımları yaptığını vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 2 “Mesela geçen sene yaptığımız bir etkinlikte elimizdeki malzemelerle deprem bölgesi için bir bölge inşa ediyoruz. Öğrencilerin depremzedelerin neye ihtiyacı varsa ona göre bir şeyler üretmesini istiyorum. Buradan hareketle çocuklar yardımlaşma, dayanışma konusunda iletişim halinde olarak hem maketi yaptılar hem de birbirleriyle fikir alışverişinde bulundular.” İfadesini kullanarak yardımlaşma ve dayanışma değerini yaptıkları materyal üzerinden öğrencilere kazandırdığını vurgulamıştır.

4.3.4. Bilim ve Sanat Merkezlerinde değerler eğitiminde yapılabilecek uygulamalara yönelik elde edilen bulgular

Öğretmenlere “Değerler eğitime yönelik başka neler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler değerler eğitime yönelik olarak daha farklı proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK işbirliği, müze gezisi, uygulamalı etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmaların yapılabileceğini vurgulamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Değerler Eğitime Yönelik Yapılabilecek Uygulamalar

İfadeler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Proje çalışmaları	6	K2, K3, K4, K5, K8, K10
Sınıf dışı uygulamalar/saha çalışması	4	K1, K2, K7, K9
Sosyal hizmet kurumlarına ziyaret	3	K2, K6, K9
STK ziyaretleri/işbirliği	3	K1, K4, K9
Uygulamalı etkinlikler	3	K1, K8, K10
Müze gezisi	1	K1
Akran öğretimi	1	K2
Veli katılımı	1	K4
Araştırma-inceleme	1	K9
Çalıştay-Festival-Sempozyum	1	K10

Tablo 4.8'deki bulgular doğrultusunda Katılımcı 1 *“Çok farklı konularda çok farklı müzeler olabilirdi. Değerleri anlatırken bu müzelerden daha çok boyutlu biçimde yararlanılabilir bir durum da var. Müze gezisi de eklenebilir buradan hareketle.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde daha farklı olarak müze gezilerinin yapılabileceğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 9 *“Araştırma ve inceleme stratejisi üzerinden sınıf ve kurum dışı etkinliklerinde değerler eğitimi için çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca özel haftalarda özel eğitim kurumlarının, yetimhanelerin huzurevlerinin ziyaretlerinin katkı sağlayacağı kanaatindeyim.”* ifadesini kullanarak sınıf dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesine ve sosyal hizmet kurumlarının ziyaret edilmesiyle değerler eğitiminin daha etkili bir şekilde kazandırılabilceğini vurgulamıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 6 *“Çocuklarımızı özel günlerde hayvanları koruma günü -gerçi o günler olmasa da olur- bu tarz yerlere gezi düzenlenebilir. Çocuk Esirgeme Kurumları olabilir, hayvan barınakları olabilir, yine yaşlılara ziyaret olabilir mesela vicdani duygularını da geliştirecek etkinlikler düzenlenebilir.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde daha farklı olarak Çocuk Esirgeme Kurumu ve hayvan barınaklarına ziyaretlerin gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır. Katılımcı 4 ise *“Öğretmenler sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılabilir, belediyelerle iş birliği yapılabilir.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde daha farklı olarak sivil toplum kuruluşları ve belediyelerle iş birliği yapılabileceğini belirtmiştir. İş birliği konusunda Katılımcı 2 *“BİLSEM'ler arasındaki öğrencilerin iletişimi bu konuda artırılabilir mesela yine bu alanla ilgili projeler yapılabilir.”* ifadesini kullanarak Bilim ve Sanat Merkezleri arasında iş birliği yapılarak değerler eğitime yönelik projeler geliştirilebileceğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Değerlerle ilgili bireysel projeler yapılabilir. Daha çok mesela yaşlı ve yardımseverlikle ilgili, çevre sorunlarıyla ilgili, yani sosyal hayata dair, yakınlaşmaya yönelik projeler üretilebilir. Hem bireysel proje yapılır hem de değerler eğitimi işlenmiş olur.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde daha farklı olarak projelerin üretilmesine vurgu yapmıştır. Katılımcı 10 ise *“Bilim ve Sanat Merkezleri noktasında değerler eğitimi ile ilgili mutlaka düzenlenecek festivallerde, çalıştaylarda, şenliklerde, organizasyonlarda bu alt başlığın da öğrencilerin katılımına açık bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde daha farklı olarak öğrencilere yönelik düzenlenecek festivallerde, çalıştaylarda değerler eğitimi alt başlığı ile ilgili çalışmalara yer verilebileceğini vurgulamıştır.

4.4. Özel Yetenekli Çocukların Hassas Olduğu Değerlere Yönelik Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlere özel yetenekli çocukların değerler konusundaki hassasiyetlerine yönelik olarak “Değerler eğitimi açısından düşündüğünüzde özel yetenekli çocukların hangi değerler konusunda daha hassas olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler özel yetenekli çocukların bazı değerler noktasında hassasiyetlerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda öğretmenler özel yetenekli çocukların özellikle adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık, değerlerinde hassas olduğunu vurgulamıştır. Bunların yanında öz denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerleri açısından hassas olduklarını vurgulamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Özel Yetenekli Çocukların Hassas Olduğu Değerler

Değerler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Adalet	6	K1, K2, K3, K4, K6, K10
Liderlik	4	K1, K6, K8, K9
Dürüstlük	3	K1, K8, K10
Çevreye duyarlılık	3	K2, K7, K10
Sevgi	2	K4, K5
Yardımlaşma	2	K2, K7
Öz denetim	2	K1, K9
Sorumluluk	2	K1, K6
Başarı	1	K1
Özsaygı	1	K5
Eşitlik	1	K10

Tablo 4.9’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenler özel yetenekli çocukların adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık, öz denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerleri açısından hassas olduklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Liderlik önemli, başarmayı mutlaka istiyorlar başarı önemli. Adalet dürtüleri yüksek, dürüst çocuklar, öz denetim ve sorumluluk anlamında da fena değiller. Özel örnekler var ama genel olarak, liderlik, başarı, adalet, dürüstlük, öz denetim ve sorumluluk.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların liderlik, başarı, adalet, dürüstlük, öz denetim ve sorumluluk değerleri açısından hassasiyet taşıdığını belirtmiştir. Katılımcı 2 “Adalet konusunda mesela bir konu üzerinde tartıştığımızda vesaire öyle

konularda birbirlerinin söz haklarına müdahale etmiyorlar ya da biri birinin söz hakkına müdahale ettiğinde hayır o şu an onun hakkı şeklinde.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların adalet değeri ile ilgili hassasiyet taşıdığını belirtmiştir. Bun benzer olarak Katılımcı 3 “Benim gözlemlediğim kadarıyla özellikle adalet çok önemli bu çocuklar için. Adil değilseniz sizin söylediğiniz hiçbir şeyin hiçbir şey ifade ettiğini düşünmüyorum.” ifadesini kullanarak adil olmanın özel yetenekli çocuklar için önem arz ettiğini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 6 “Kesinlikle adalet konusunda düşünüyorum. Her ne kadar bir öğretmen olarak adaletli davranmaya çalışsak da özellikle grup çalışmalarında birbirlerine karşı hakları yeniliyormuş gibi düşünüyorlar. Ortak bir ürün çıkarmaları lazım, her biri söz hakkı alacak, ortak olmaları halinde çocuklar haklarının yendiğini düşünüyorlar çok hassaslar adalet konusunda.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 10 ise “Özel yetenekli çocuklar özellikle dürüstlük noktasında, adalet, eşitlik gibi değer kavramları noktasında daha hassaslar diğer öğrencilere göre.” ifadesini kullanarak çocukların adalet ve eşitlik noktasında hassasiyet taşıdığını belirtmiştir. Katılımcı 7 “Şöyle bir hassasiyetleri var: Çevreye karşı, insanların davranışlarına karşı, tüketim ve birtakım böyle daha üst kavramlar, karbon ayak izleri gibi birtakım hassasiyetleri olanlar var, bu çok önemli.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların çevre konusunda hassasiyet taşıdığını belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 10 “Çevreye karşı duyarlılık, ekolojik denge noktasında daha hassas olabiliyorlar. Bitkilere karşı, ağaçlara, hayvanlara karşı duyarlılık noktası biraz daha yüksek olabiliyor bu öğrencilerde; bu hassasiyetlerin olduğunu fark ettim.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 9 ise “Öncelikle çocuklar öz denetimi arzulayan çocuklar. Yani müdahaleyi sevmeyen çocuklar, özgürlüğüne düşkün çocuklar. Kendini biliyor, kendini tanıyor, çoğunlukla yapacağını biliyor; bilmeseyse bile tam anlamıyla kendini tanımamış bile olsa, bir özgürlük takıntısı var. Bu anlamda çocuğu yönlendirmek babında bir şeyler yapılabilir.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların öz denetim konusunda hassas olduklarını vurgulamıştır. Bir başka açıdan konuyu ele alan Katılımcı 8 ise “Liderlik konusunda normal okullardaki orana göre buradaki oranın daha yüksek olduğunu görüyorum. Girdiğim sınıflarda bu söz konusu.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların liderlik konusunda hassasiyet taşıdıklarını vurgulamıştır.

4.4.1. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler bağlamında sosyal bilgiler dersinin rolüne yönelik elde edilen bulgular

Öğretmenlere özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin “Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin rolü ile ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir. Öğretmenler özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin içerik ve amaçlar yönünden yatkın olduğunu ve dersin değerlerin kazandırılmasında önemli rol edinebileceğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Ben dersimin içerik yönünden daha yatkın olduğunu düşünüyorum. Özellikle mesela çevreye yönelik, coğrafyadan bir şeyler söylenebilir ya da tarih öğretiminden hareketle pek çok şey dökülebilir masaya.” ifadesini kullanarak sosyal bilgiler dersinin içerik yönünden yatkınlığına vurgu yapmıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 “Baktığımız zaman birçok ana ders var ama birçok ana ders içerisinde değerler eğitime en yakın konuları olan bizim dersimiz var, sosyal bilgiler dersimiz var. Bu şekilde çocuklarımıza baktığımız her türlü değerlerini öğrenmeye çalışıyorlar en yakın ders bizim dersimiz.” ifadesini özel yetenekli çocuklara değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi konularının en uygun konular olduğunu belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 8 “Sosyal bilgilerin konuları - bütün konular aslında buna müsait- insan hakları, hak ve sorumluluklarımız, bizim kültürel değerlerimiz bütün bu konular değerler eğitiminin işlenmesinde ve çocukların bu değerleri sınıf ortamında yaşamasında olumlu katkı sağladığını düşünüyorum.” ifadesini kullanarak değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler konularının uygunluğuna vurgu yapmıştır. Katılımcı 4 “Sosyal bilgiler dersimiz iyi insanlar yetiştirmeyi, iyi vatandaşlar yetiştirmeyi; aktif, üretken, sorumluluk almayı bilen, duyarlı, hassas, yardımsever, milli ahlaki değerlere milli kültüre sarıp sarmalayan böyle insanlar yetiştirme amacı taşıdığı için dersin kesinlikle değerler eğitiminde çok rolü olduğunu düşünüyorum.” ifadesini kullanarak dersin amaçlarının değerler eğitiminde önemli rol üstlendiğini belirtmiştir. Katılımcı 9 ise “Sosyal bilgiler bu anlamda hangi etkinlik içeriğine baktığımızda bu değerleri her noktaya sıkıştırabiliriz aslında. Çünkü konu hep konuşmak, hep tartışmak, hep toplumsal problemleri sorunları dile getirmek üzere kurgulanmış bir ders. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinde bu değerlere her bir etkinlikte değinebilecek fırsatlarımız var bu anlamda önemli.” ifadesini kullanarak sosyal bilgiler dersi etkinlikleri kapsamında değerlere yer verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 3 “Sosyal bilgiler dersinin içerisinde de değerler eğitiminin gerçekten çok önemli olduğunu

düşünüyorum. Hatta bu etkinlikler içerisinde kazanımların artırılmasının gerektiğini düşünüyorum.” ifadesini değerler eğitiminin sosyal bilgiler dersi kapsamında verilmesinde etkinliklerin önemine dikkat çekmiştir.

4.5. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Etkili Bir Değerler Eğitiminin Nasıl Gerçekleştirileceğine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde öğretmenlere Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için neler yapılabileceğine yönelik “*Özel Yetenekli çocuklara sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için neler yapılabilir? -Öğrenciye yaklaşım-Yöntem-teknik -Sınıf içi etkinlikler -Sınıf dışı etkinlikler - Bunların dışında neler yapılabilir?*” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.10 ve Tablo 4.11’de sunulmuştur.

4.5.1. Öğretmenlerin Öğrencilere Yönelik Davranışlarına Dair Bulgular

Öğretmenler, Sosyal bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için öğretmenlerin öğrencilere rol model olması, yapıcı olması, öğrencileri tanıması, öğrencileri sevmesi, öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak sağlaması ve öğrencilere değer verildiğini hissettirmesi gerektiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Etkili Bir Değerler Eğitimi İçin Öğretmenlerin Yapması Gerekenler

İfadeler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Öğretmen model olmalı	5	K2, K3, K5, K8, K9
Öğrenci kendisini ifade etmeli	2	K1, K6
Öğrenci değer verildiğini hissetmeli	2	K1, K6
Öğrenciyi sevmeli	1	K3, K4
Öğretmen yapıcı olmalı	1	K2
Öğrenciyi iyi tanımalı	1	K3

Tablo 4.10’daki bulgular doğrultusunda Katılımcı 2 “*Öncelikle öğretmen kendisi bir rol model olmalı; öğrenciye konuşmasından üslubuna kadar, sınıf içerisindeki davranışlarına kadar, öncelikle öğretmen öğrenciye örnek olmalı. Zaten öğretmen sınıfta başlı başına bir rol model.”* ifadesini kullanarak öğretmenin etkili değerler eğitiminde öncelikle rol model olması gerektiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 5 “*Örnek olmak gayet net. Gerçekten artık dürüst ol, doğru ol, vicdanlı ol, merhametli ol*

demeye gerekmeden bunu zaten senin vücudundan anlayacak. Ancak bu şekilde yapılabilir, ancak hayatımıza tatbik ederek gerçekleştirebilirsiniz, ancak bu şekilde yapılabilir diye düşünüyorum.” ifadesini kullanarak öğrencilere rol model olunması gerektiğini vurgulamıştır. Katılımcı K1 “Birincisi öğrencilerin mutlaka konuşması lazım. Yani onların konuşabilecekleri, kendilerini ifade edecekleri bir ortam sunmak lazım.” diyerek etkili bir değerler eğitimi için öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerinin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 “Sınıf içi, sınıf dışı çocuklara hiçbir şekilde baskı yapıp, sert davranıp, sen sus, sen hiçbir şey söyleme gibi çocukların özgüvenini kırarak şekilde davranışlar -hiçbirimiz sergilemiyoruz ama- yapılmamalı; çocuklara her zaman değerli oldukları hissettirilmeli.” ifadesini kullanarak çocuklara değerli olduklarının her zaman hissettirilmesinin önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 1 “Değer gördüğünü hissetmeyen, kendisine saygı duyulduğunu fark etmeyen hiçbir insan hiçbir şey anlatmaz. Cümle kurabilir, ama size bir şey anlatmıyordur. İşte o anlamda öğretmenin yaklaşımı bence çok önemli.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitiminde öğretmenin öğrenciye yaklaşımının çok önemli olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 4 ise “Öğrenciye sevgi ve ilgiyle yaklaşmak gerekiyor.” ifadesiyle etkili bir değerler eğitimi için öğrencilere sevgi ve ilgiyle yaklaşılması gerektiğini vurgulamıştır.

4.5.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılabilecek yöntem ve teknikler

Öğretmenler, sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için örnek olay, drama, gezi-gözlem, beyin fırtınası, müze ziyaretleri, proje tabanlı öğretim, işbirlikli öğrenme, istasyon, altı şapkalı düşünme, soru-cevap, oyunla öğretim gibi yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler

Yöntem-Teknik	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Örnek olay yöntemi	4	K2, K4, K6, K9
Drama	3	K4, K6, K8
Beyin fırtınası	2	K4, K8
Benzetim yöntemi	2	K2, K9
Proje tabanlı eğitim	2	K4, K10

Yöntem-Teknik	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Yaşayarak öğrenme	2	K3, K9
İşbirlikçi Öğrenme	1	K4
İstasyon yöntemi	1	K4
Altı şapkalı düşünme tekniği	1	K4
Oyunla öğretim	1	K4
Soru-cevap yöntemi	1	K5, K8
Afiş-broşür-pano	1	K8
Sempozyum-panel	1	K8
Belirli gün ve haftalar	1	K10
Konuk davet edilmeli /söyleşi	2	K1, K7

Tablo 4.11'deki bulgular doğrultusunda Katılımcı 2 “Çocukların yine aktif olabilecekleri, onları düşünmeye sevk edecek, problem çözmeye sevk edecek, benzetim yöntemleri ile, örnek olay yöntemleri ile, çocukların benzer durumları çözmelerini sağlayabilecek etkinlikler olmalı ama en önemlisi çocukların aktif olduğu etkinlikler olmalı.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitiminde öğrencilerin aktif olabilecekleri yöntemlere yer vermenin önemli olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 9 “Çocuğa örnek olay yaşatmalıyız ki -gerçek hakiki olay- çocuk onu yaşamalı. Veya yardımlaşma diyoruz, yardımlaşma işte bahsedip bahsedip geçmek değil; o yardımı kendi yapmalı, yapmalıyız. Aynı şekilde diğer değerler için de benzer gerçek yaşantılar oluşturmak lazım. Başka türlü bu değerlerin anlatılmakla verileceğini düşünmüyorum.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitiminin örnek olaylar ve gerçek yaşantılarla kazandırılmasının önemini belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 3 “Çocuklara ‘Çocuklar adil olun, bu çok iyi bir şey.’ diyemiyorum yani kendi çocuklarıma da diyemiyorum. Bunu sadece öğretmen kimliği ile düşünmüyorum, kendi çocuklarıma da bunu söyleyemiyorum. Biraz daha yaşayarak öğrenme taraftarıyım.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitimi için yaşayarak öğrenmeye vurgu yapmıştır. Katılımcı 4 ise “Yöntem ve teknik açısından işbirlikçi yaklaşım, proje tabanlı yaklaşım, örnek olay, beyin fırtınası, gezi gözlem, istasyon tekniği, altı şapkalı düşünme tekniği, dışarıda müze eğitimi.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitimi için farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 8 ise “Drama gibi zenginleştirilmiş etkinliklerle, pano çalışmalarıyla; afiş, broşür, pano hazırlama bunlarla yapılabilir. Dersin işleniş esnasında soru cevap, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle değerlerimiz açığa çıkarılabilir.” ifadesini kullanarak etkili değerler eğitiminin zenginleştirilmiş etkinliklerle,

soru-cevap ve beyin fırtınası gibi yöntemlerle gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 “*Sınıf içinde drama etkinlikleri sınıf içi etkinlik olarak düşünülebilir yani çocuklarımız hikayelerden yola çıkarak onları canlandırdığı etkinlikler olabilir.*” ifadelerini kullanarak drama etkinliklerine vurgu yapmıştır.

4.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Değerler Eğitimi Planlamaya Yönelik Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde öğretmenlere Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi planlamalarına yönelik olarak “*Siz Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi nasıl planladınız? Hangi değerlere öncelik verirdiniz? Niçin? Hangi yöntem ve teknikleri kullanırsınız? Niçin?*” soruları yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular 6.1, 6.2, 6.3 bölümlerinde sunulmuştur.

4.6.1. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında tercih edilebilecek yaklaşım ve uygulamalara yönelik bulgular

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi planlamada değerleri programa entegre etme, aileleri dahil etme, uygulamalı etkinlikler gerçekleştirme, ulusal yarışmalar düzenleme, farklılaştırma-zenginleştirme yapma, yaşantı merkezli, belirli gün ve haftalar kapsamında etkinlikler planlama ve diğer disiplinlerle ilişkili olarak ele alma şeklinde planlamak istediklerini belirtmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Tercih Edilebilecek Yaklaşım ve Uygulamalar

İfadeler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Değerleri programa entegre etme	1	K1
Aileleri dahil etme	1	K2
Uygulamalı etkinlikler	1	K3
Belirli gün ve haftalarla ilgili planlama	1	K6
Ulusal yarışmalar	1	K7
Farklılaştırma ve zenginleştirme	1	K8
Yaşantı merkezli	1	K9
Disiplinler arası yaklaşım	1	K10

Tablo 4.12’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi planlamada farklı

yöntemler kullanacaklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 *“Bakanlığın radarına girmiş değerler listelenip, Bilim Sanat Merkezlerindeki etkinlikleri de ele alıp, bak bu değer bu etkinliklerle daha iyi verilebilir. Değerleri programa entegre etmek için tek tek değerler ve etkinlikler birlikte incelenebilir bence. Ben öyle yapardım.”* ifadesini kullanarak değerleri programa entegre etmek için değerleri ve etkinlikleri birlikte ele alacağını vurgulamıştır. Katılımcı 2 *“Öğrencilere aylık aileleriyle birlikte yapabilecekleri bir sorumluluk planı çıkarırdım bu davranışları kazandırabilmek için bunları uygulamalarını isterdim. Ama bunu devam ettirirken özellikle veli desteğini sağlamak çok önemli.”* diyerek değerler eğitimi planlamada aileleri de dahil edeceğini belirtmiştir. Katılımcı 4 *“Daha çok böyle yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat verecek, hem sınıf içerisinde hem sınıf dışında etkinlikler, yardım kampanyalarıyla, öğrencinin içinde bulunacağı örneklerle olabilir.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat verecek etkinlikler planlayacağını belirtmiştir. Katılımcı 6 ise *“Değerler eğitimi planlamak olarak belirli gün ve haftaları müfredata kesinlikle koyardım. Çünkü ondan zaten her haftaya bir ve daha fazla etkinlik çıkardı çocuklar için.”* ifadesini kullanarak değerler eğitiminde belirli gün ve haftalar üzerinden planlama yapacağını vurgulamıştır. Katılımcı 7 *“Ülke çapında yarışmalar, sergiler yapılmalı; projelerin fotoğraf sergileri, projenin konusunun ne olduğu, amacının ne olduğuna yönelik birtakım uygulamalar yapılabilir.”* ifadesini kullanarak değerler eğitimi ile ilgili ulusal yarışma ve sergilerin planlanmasını vurgulamıştır. Katılımcı 9 ise *“Yaşantı merkezli, kesinlikle değerler eğitimi için yaşantı lazım, öncelikle yaşam üzerinde planlamak gerekiyor.”* diyerek değerler eğitimi yaşantı merkezli bir şekilde planlamak istediğini vurgulamıştır.

4.6.2. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde öncelik verilen değerlere yönelik bulgular

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi planlamada adalet, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, yardımlaşma, eşitlik, merhamet, demokrasi, liderlik, arkadaşlık, bilimsel etik, sorumluluk, vefa, minnettarlık, çalışkanlık, haya, çalışkanlık, alçakgönüllülük, sevgi ve tutumluluk değerlerine öncelik vermek istediklerini vurgulamıştır. Öğretmenler bu değerlere vurgu yapmak istemelerinin ise çocukların sahip oldukları yetenekler nedeniyle gelecekte

toplumda sahip olabilecekleri olası roller ile açıklamışlardır. Elde edilen bulgular Tablo 4.13’te sunulmuştur.

Tablo 4.13. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde Öncelik Verilen Değerler

Değerler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Adalet	6	K2, K3, K5, K6, K8, K10
Saygı	5	K1, K2, K4, K5, K10
Vatanseverlik	5	K1, K2, K4, K8, K9
Dürüstlük	4	K3, K4, K7, K10
Yardımlaşma	3	K2, K6, K9
Eşitlik	2	K2, K10
Merhamet	2	K4, K5
Demokrasi	2	K5, K6
Liderlik	1	K1
Arkadaşlık	1	K1
Bilimsel etik	1	K1
Sorumluluk	1	K2
Vefa	1	K4
Minnettarlık	1	K6
Çalışkanlık	1	K7
Cesaret	1	K7
Haya	1	K8,
Alçakgönüllülük	1	K8
Sevgi	1	K9
Tutumluluk	1	K9

Tablo 4.13’teki bulgular doğrultusunda katılımcı görüşleriyle desteklenmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “*Liderlik değerine öncelik verirdim çünkü liderliğin ne olduğunun doğru anlaşılması çok önemli*” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 2 “*Öncelikle saygı çünkü insanlar birbirlerini sevmek zorunda değiller ama insan olduğu için saygı duymak zorundalar, saygı çok önemli. Bunun dışında adalet, eşitlik.*” ifadesini kullanarak saygı, adalet ve eşitlik değerlerine öncelik vereceğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 3 “*Öncelik verdiğim değer benim için adalet çok önemli. Sonrasında diğer değerlerin geldiğini düşünüyorum.*” ifadesini kullanarak adalet değerini ön plana çıkarmıştır. Yine doğrultuda Katılımcı 6 “*Adalet bende çok öncelikli çünkü kendimde haksızlığa hiç gelemem. Çocuklarımızda da bu duygu yoğun olarak var. Haksızlığa gelmeyi hiç*

istememedikleri bir durum var. Kendilerinin önce adaletli davranmalarını, karşısındakinden de o davranışları beklemelerini isterdim.” ifadesini kullanarak adalet değerine öncelik vereceğini vurgulamıştır. Katılımcı 4 ise “Aslında hepsi önemli birini ayırmak istemiyorum ben. Merhamet önemli, vefa önemli, sevgi önemli, dürüstlük önemli, çünkü dürüstlük belki de birinci adım gibi geliyor. Dürüst olmayan bir insan iyi de olmuyor merhametli de olmuyor.” ifadesini kullanarak merhamet, vefa, sevgi ve dürüstlük değerlerine öncelikle yer vermek istediğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 7 “Bu toplum duygusaldır, bu duygusallığın arkasında iyilik kavramı çok önemlidir. Dürüstlük, çalışkanlık birtakım sıralamalar yapılabilir.” diyerek iyilik, dürüstlük ve çalışkanlık değerlerine öncelikle yer vereceğini belirtmiştir. Katılımcı 10 ise “Özel yetenekli öğrencilerin hassasiyet algısı olan adalet, dürüstlük, eşitlik ve saygı değerlerine daha fazla önem verirdim diye düşünüyorum çünkü öğrencilerimizde bu duyguların daha hassas olduğunu fark ettim.” ifadesini kullanarak adalet, dürüstlük, eşitlik ve saygı değerlerine daha fazla önem vereceğini vurgulamıştır. Katılımcı 10 bu değerlere yer vermek istemesinin nedenini özel yetenekli çocukların sahip oldukları hassasiyetler ile açıklamıştır. Buna paralel olarak Katılımcı 1 “Çünkü bence bu çocuklar ülkenin beyni. Yani karar alıcılar olacaklarını düşünüyorum gelecekte ya da yaptıkları işlerle. O anlamda ülkemize yapacakları katkılarla bizim ülkemizin marka düzeyine katkı sağlayacaklarına inanıyorum. Bu anlamda da mutlaka mutlaka bu değerlerden bağımsız olmalarını istemem.” ifadesini kullanarak özel yetenekli çocukların gelecekte sahip olabileceği olası roller nedeniyle değerlerine bağlı olarak yetişmelerinin önemli olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 2 “Özel yetenekli çocuklara değerlerin kazandırılması gerektiği konusunda daha hassasım çünkü bu çocuklarımız bizim geleceğimiz için gerçekten de çok önemli başarılarla imza atacak çocuklar.” ifadesini kullanmıştır.

4.6.3. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanmak istedikleri yöntem ve tekniklere yönelik bulgular

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamada örnek olay, soru-cevap, drama, beyin fırtınası, problem çözme, araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, düz anlatım, rol model olma, gönüllülük faaliyetleri, tartışma, benzetim, buluş gibi farklı yöntem ve teknikleri kullanmak istediklerini belirterek bu yöntem ve teknikleri kullandıklarını da vurgulamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.14’te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Kullanmak İstedikleri Yöntem ve Tekniklere Yönelik Bulgular

Yöntem ve teknikler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Örnek olay	5	K2, K4, K6, K7, K9
Soru-cevap	4	K2, K7, K8, K10
Drama	4	K5, K6, K7, K8
Beyin fırtınası	3	K2, K8, K10
Problem çözme	3	K1, K2, K9
Araştırma	3	K3, K9, K10
Yaparak yaşayarak öğrenme	3	K4, K7, K9
Düz anlatım	3	K2, K8, K10
Rol model olma	2	K3, K7
Gönüllülük faaliyetleri	2	K2, K4
Tartışma	2	K2, K8
Benzetim yöntemi	1	K2
Buluş yöntemi	1	K3
Sorgulama	1	K5
Belirli gün ve hafta etkinlikleri	1	K6
Proje geliştirme	1	K7
Altı şapkalı düşünme tekniği	1	K1
Empati	1	K3
İşbirlikli öğrenme	1	K4

Tablo 4.14'teki bulgular doğrultusunda Katılımcı 1 “Çocukların hem görsel, uzamsal, matematiksel zekâsını geliştirip orda öğrendiklerini işe koşup hem de sosyal konularla, sosyal bilimlerle uğraşabilecekleri hem bireysel yeteneklerini ortaya çıkarttıkları hem de toplumsal mevzularla ilgili çözüm ortaya koyabildikleri yöntem ve teknikleri kullanırım.” ifadesini kullanarak değerler eğitiminde farklı yöntem ve tekniklere yer vermek istediğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 9 “Aslında yöntem teknik genel geçer yöntem ve teknikleri söyleyebilirim ama bunun içerisinde problem çözme diyoruz, araştırma inceleme diyoruz, örnek olay diyoruz, işin içinde ise yine yaşamak yine gerçek olaylar var.” ifadesini kullanarak problem çözme, araştırma-inceleme ve örnek olay gibi farklı yöntemleri kullanacağını belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Katılımcı 8 “Tartışma, drama, anlatım, beyin fırtınası, soru cevap hepsi kullanılabilir.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı 3 “Ben daha çok buluş yöntemini kullanmayı, araştırma yöntemini ya da çocukların daha çok aktif olabileceği yöntemleri tercih ediyorum.” diyerek buluş, araştırma gibi öğrencilerin aktif olacağı yöntemler kullandığını belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı

2“*Tamamıyla öğrenci aktif olmalı. Ben çoğunlukla örnek olay, beyin fırtınası gibi teknikleri çok kullanıyorum. Benzetim tekniği gibi bunun gibi teknikler de kullanabiliyorum. Soru cevap zaten genelinde hâkim oluyor. Düz anlatım sadece yönergeyi verirken çocuklarda kullanıyorum ama bunlar genelde yeterli oluyor.*” ifadesini kullanarak örnek olay, benzetim ve soru cevap yöntemlerini kullandığını bu yöntemlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 4 ise “*Daha çok böyle yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat verecek, hem sınıf içerisinde hem sınıf dışında etkinlikler, yardım kampanyalarıyla, öğrencinin içinde bulunacağı örneklerle olabilir.*” ifadesini kullanarak yaparak yaşayarak öğrenmeye yönelik etkinliklere yer vereceğini belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 9 “*Yaşantı merkezli, kesinlikle değerler eğitimi için yaşantı lazım, öncelikle yaşam üzerinde planlamak gerekiyor.*” ifadesini kullanarak değerler eğitimi yaşantı merkezli olarak planlamanın gerekli olduğunu vurgulamıştır. Buna paralel olarak Katılımcı 7 “*Değerler eğitiminin bir teknik ve yöntemle öğrenciye verileceğini düşünmüyorum. Benim kafamda böyle bir şey yok. Hayat gerçekliği yok. Bu ancak çocuğa gerçek hayatın içerisinde örnekler olarak ya yaşatılarak ya da aktararak gösterilebilir.*” ifadesini kullanarak gerçek hayatın içerisinde örneklerle yer vereceğini vurgulamıştır. Katılımcı 10 ise “*Yöntem-teknik noktasında yaş grupları farklılaşabiliyor. İlkokul ortaokul seviyesindeki öğrencilere soru cevap tekniği, beyin fırtınası tekniği vesaire ama daha üst gruplarda biraz daha farklı yöntem ve tekniklerle belirli bir konu alanının derinlemesine araştırılması sağlanabilir diye düşünüyorum.*” ifadesini kullanarak yöntem ve tekniklerin yaş gruplarına göre farklılaştığını vurgulamıştır.

4.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinden Etkili Olan Faktörlere Yönelik Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan etmenler ele alınmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlere “*Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde ve okul dışında hangi unsurların etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanların; okul dışında ise sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 4.15 ve Tablo 4.16’da sunulmuştur.

Tablo 4.15. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinde Etkili Olan Okul İçi Unsurlar

Etkili olan faktörler	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Öğretmenler	8	K1, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10
Arkadaşları	2	K1, K8
Okul yöneticisi	1	K3
Okul çalışanları	1	K3

Tablo 4.15’de elde edilen bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde en etkili faktörün öğretmenler olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 *“Okul içinde bir kere öğretmenlerin davranışlarının çok etkili olduğunu düşünüyorum. Yani eğitimci kadronun birbirlerine davranışlarını çocukların çok gözlemlediğini düşünüyorum. Çok önemli bir konu bence.”* ifadesini kullanarak okul içinde öğretmenlerin etkili olduğunu ifade etmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 6 *“Rol model olarak çocuklar çok etkileniyorlar. Önce evde annelerini örnek alıyorlar; okula geliyorlar, bizi örnek alıyorlar. Nasıl davranılırsa çocuklarda bir şekilde kişilikleri ona göre şekilleniyor.”* ifadesini kullanarak çocukların evde annelerini okulda ise öğretmenlerini örnek aldığını vurgulamıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 4 *“Okul içinde öğretmenlerin hepsi öğrenciye yaklaşımının etkili olduğunu düşünüyorum. Okul dışı gibi bir şeyiz biz kendi mevcut gittikleri okullar var. Hepsinin etkili olduğunu açıkçası düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak öğrencilerin değer edinmelerinde okulda öğretmenlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 3 ise *“Haftada bir görüyorum çocuğu, haftada bir ve bir saat görüyorum. Yani bir çocuk dışarıda bir enstrüman kursuna gidiyorsa oradaki hocayı benden daha çok görüyor. O yüzden ben BİLSEM’de değer konusunda öğretmenin ailesinden çok sonra geldiğini düşünüyorum, hatta kendi okulundaki öğretmenden çok sonra geldiğini düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak öğrencilerin BİLSEM’e devam ettikleri sürelerin az olması nedeniyle BİLSEM’de öğretmenlerin değer edindirme noktasında etkisinin az olduğunu vurgulamıştır.

Öğretmenlerin bazıları öğrencilerin değer edinmelerinde öğretmenlerin dışında öğrencilerin arkadaşlarının, okul yöneticilerinin ve diğer çalışanların etkili olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 *“Okul içinde ayrıca arkadaşlık ilişkileri çok etkili. Yani lider karakterlerin davranış biçimleri çok önemli, yanlış olduğunu bile bile lider olduğu için desteklenebiliyor da bazen böyle tehlikeli yanları da olabilir.”* ifadesini kullanarak okul içinde arkadaşlık ilişkilerinin etkili olduğunu vurgulamıştır. Buna benzer

olarak Katılımcı 8 “Okul içerisinde arkadaşlar akran eğitimi vardır. Akranlar birbirini öğretmene göre hızlı ve çabuk etkilerler. Aslında biz öğretmen olduğumu düşünürüz ama bazen akranların daha etkili olduğunu düşünüyorum.” diyerek okul içinde akranların etkili olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 3 ise “Ben sınıfıma gelmeden önce çocuğun karşılaştığı kişileri söylüyorum yani kapıda müdürle karşılaşılıyor, koridorda müdürle karşılaşılıyor ya da idareciyle karşıılıyor, aşağıda görevliyle karşılaşılıyor sonra bana geliyor. Oradaki her bir yaklaşım çocuğun sınıfa girerken bana vereceği dönüttür aslında. İllaki öğretmen de etkili, ama BİLSEM’de farklı argümanlar var gibime geliyor.” ifadesini kullanarak öğretmenin dışında okul yöneticilerinin ve çalışanların öğrenciyi etkilediğini vurgulamıştır.

Tablo 4.16. Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Değer Edinmelerinde Etkili Olan Okul Dışı Unsurlar

Etkili olan faktörler	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Sosyal medya	8	K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10
Ebeveynler	6	K2, K3, K6, K7, K8, K9
Televizyon	4	K6, K8, K9, K10
Çevre	4	K6, K7, K8, K9
Dizi ve filmler	3	K6, K8, K9

Tablo 4.16’deki bulgular değerlendirildiğinde öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde okul dışında etkili olan en önemli faktörün sosyal medya olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda Katılımcı 1 “Okul dışında da kesinlikle sosyal medyanın etkili olduğunu düşünüyorum. Sosyal medya çok ciddi anlamda şekillendiriyor çocukları.” ifadesini kullanarak çocukların değer edinmelerinde okul dışında en etkili faktörün sosyal medya olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 2 “Özellikle son zamanlarda bilinçsiz internet kullanımı, bilinçsiz sosyal medya kullanımı, küresel hale gelen davranışların idealmiş gibi gençlere çocuklara sunulmasından, dolayısıyla da bu da milli ve insani değerlerin artık aşınmasına sebep oluyor; göz ardı edilmesine sebep oluyor.” ifadesini kullanarak sosyal medyanın değerlerin aşınmasına sebep olduğunu ve özellikle son dönemde etkisinin arttığını vurgulamıştır. Katılımcı 3 “Geniş bir pencereden baktığında çocuğun ailesinin bu konuda çok önemli olduğunu düşünüyorum.” ifadesini kullanarak çocukların değer edinmelerinde okul dışında ailenin en etkili olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 6 “Biz ne kadar konularda anlatsak da çocuklarımız küçük yaştan itibaren evde gördüklerini ailelerinden rol model olarak alıyorlar. Özellikle aile büyükleri ile bir arada yaşayan

çocuklarımız, annem babaanne gibi değerlerini bilen çocuklarımız daha vicdanlı olarak yetişiyor.” diyerek değer kazanımında ailenin etkili olduğunu vurgulamıştır. Yine bu doğrultuda Katılımcı 9 *“Bilsem öğrencileri değerlere yönelik tutumlarında başta ebeveyn ve öğretmen olmak üzere çevre faktörü ciddi anlamda etkili.”* diyerek aile ve öğretmenin yanında çevrenin etkili olduğunu belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 7 *“Çevre, çocuklar etiketlenmiş çocuklar olduğu için çevrenin çok etkisi var. Bu çevrenin içerisine öğretmende dahil kendi annesi de dahil etiketlenmiş çocuktan beklenti yükseliyor.”* ifadesini kullanarak özellikle çevrenin özel yetenekli çocukları etkilediğini vurgulamıştır. Katılımcı 8 ise *“Değer edinmede tabi ki birinci faktör aile, bulunduğu sosyal ortam yani arkadaşları, komşuları, akrabaları onun dışında medya, internet ve televizyon etkisi var.”* ifadesini kullanarak aile ve çevrenin etkisinin yanında medya, internet ve televizyonun etkisine vurgu yapmıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Televizyonun ve internetin etkisi var. Burada çocuk rol model arayışı içerisinde. Diziler, filmler, girdiği sosyal medya, fenomenler, oynadığı oyunlar... Buradaki olumsuz örneklerin değer yargılarını oluşturmada olumlu ve olumsuz yönde etki edeceğini düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak çocukların değer kazanımlarında internetin, sosyal medyanın, televizyon dizilerinin ve filmlerin etkili olduğunu belirtmiştir.

4.8. Bilsem’e Devam Eden Öğrencilerin Değerleri Edinmeleri Üzerinde Bilsem Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolüne İlişkin Elde Edilen Bulgular

Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin değer edinmeleri noktasında öğretmenin rolüne ilişkin *“BİLSEM’e devam eden öğrencilerin değerleri edinmesinde nasıl bir rolünüz olduğunu düşünüyorsunuz? Nasıl bir rolünüz olması gerektiğini düşünüyorsunuz?”* soruları yöneltilmiştir. Öğretmen olarak öğrencilerin değer edinmelerinde öğretmenlerin önemli bir rolü olduklarını belirterek değer eğitimi kapsamında etkinliklere yer vererek, öğrencilere örnek olarak öğrencilerin değer edinmelerinde rol aldıklarını belirtmiştir. Bazı öğretmenler öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezine kısa süreli devam etmesinin değer edinmelerindeki rolünü sınırlandırdığını vurgulamıştır. Bu bulgular doğrultusunda Katılımcı 4 *“İyi bir rolüm olduğunu düşünüyorum. İyi bir rolüm olması içinde uğraşıyorum. Uğraşmak derken doğal âlemdeyim aslında. Hiç rol yapmadan seviyorum gerçekten, yürekten seviyorum bu da hayatımı kolaylaştırıyor açıkçası. Çocuk değer gördüğünü, sevildiğini hissettiği an sizinle her yola çıkabiliyor.”* ifadesini kullanarak öğrencilerin değer edinmelerinde önemli bir rol üstlendiğini ifade

etmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 8 *“Önemli bir rolümüzün şahsi olarak değil öğretmenlerin önemli bir rolünün olduğunu düşünüyorum. Değerlerimizi yaşatarak yaşayarak önce birinci görevin bunları yaşamak olduğunu düşünüyorum. Örnek olarak değerleri yaşayan, değerleri yaşayarak öğrenciye doğru bir rol model olmada rolüm olduğunu düşünüyorum.”* ifadesini kullanarak öğretmen olarak öğrencilerin değer edinmelerinde önemli bir rolü olduğunu bunu rol model olarak gerçekleştirdiğini vurgulamıştır. Buna benzer olarak Katılımcı 6 *“Bizi rol model alıyorlar. Söylediğim gibi çocuklarımız dediğimizi dinliyorlar ama özellikle yaptığımıza bakıyorlar. Hani ‘Dediğimi yap, yaptığımı yapma.’ diye bir şey var. Bizler hem diyeceğiz hem yapacağız ki çocuklarımız küçük yaşta desin ki: Öğretmenim haklıymış.”* ifadesini kullanarak öğrencilerin değer edinmelerini sağlamada rol model olmanın önemine vurgu yapmıştır. Katılımcı 2 *“Öğretmen çocuk için çok önemli çünkü anne babadan sonra çocuk okula geldiğinde en küçük yaşlardan itibaren öğretmeniyle karşılaşılıyor.”* ifadesini kullanarak öğretmenin çocuk için çok değerli olduğunu belirtmiştir. Ardından ise *“Birincisi örnek olmalıyım, rol model olmalıyım öğrenciler için, söylediğiyle yaptığı birbirini tutan bir insan olmalıyım. İkincisi de bunları öğrencilere yansıtmam gerekiyor. Bunları da ancak ders içerisinde işlediğim etkinliklerle yapabilirim yani onların önünde bu değerlere sahip birey olarak bir örnek sunmam gerekiyor.”* ifadesini kullanarak öğrencilerin değer edinmelerindeki rolünü öğrencilere model olarak ve ders içerisinde etkinlikler gerçekleştirerek sağladığını vurgulamıştır. Bunlardan farklı olarak Katılımcı 7 ise *“Mümkün olduğunca değerleri kazandırmaya çalışıyorum. Dediğim gibi sadece haftada bir kez buluştuğum bir kişiye bunu yapmaya, sağlamaya çalışıyorum. Bunu sağlarken sadece bunu konu edinmeden, konunun içerisinde bunu göstermeye çalışıyorum. Bu da biraz ipte yürümeye benziyor, cambazlık yapıyoruz yani.”* ifadesini kullanarak değerleri mümkün olduğunca kazandırmaya çalıştığını fakat öğrencilerle kısa süreli ders yapmanın sınırlılık oluşturduğunu vurgulamıştır.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

5.1. Sonuç

Araştırmadan elde edilen sonuçlar başlıklar halinde sunulmuştur.

5.1.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinin işleyişine yönelik elde edilen sonuçlar

Araştırmada öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin sistemli bir işleyişi olmadığı, program ve etkinliklerde eksiklikler olduğu, derslerde öğretmenlerin becerisinin ön plana çıktığı, öğrencilerin derse yönelik ön yargılarının bulunduğu, derslerin arka planda kaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersinin yapılan uygulamalar ile eğlenceli ve keyifli geçtiği, Bilim ve Sanat Merkezi sosyal bilgiler programında esneklik olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerini öğrencilerin özelliklerine göre, öğrenci merkezli bir şekilde planladıklarını dersleri farklı yöntem ve teknikler kullanarak, zenginleştirme ve farklılaştırma yaparak, ürün, proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

5.1.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programının kök değerler ve değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesine yönelik sonuçlar

Araştırmada öğretmenlerin çoğunun Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yeterli ve sistemli bir vurgunun yapılmadığını belirttiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bazılarının değerlere etkinlikler ve konular içerisinde yer verdiğini, örtük olarak öğretildiğini, değerlere yer verilmesinin öğretmenlerin inisiyatifinde olduğunu belirttiği tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kök değerlerin etkinlik odaklı, özellikle sınıf içi etkinliklerle, sosyal bilgiler konularıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleştirdiklerini; bununla birlikte sınıf dışı etkinlikler, proje uygulamaları ve teorik anlatım yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmenlere göre Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerler dışında demokrasi, eşitlik, arkadaşlık, bağlılık, barış, başarı, kararlılık, liderlik, farklılıklara saygı, birlik-beraberlik, kardeşlik, hoşgörü, hak, etik, çevreye duyarlılık, kültürel duyarlılık gibi birçok değere vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

5.1.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik elde edilen sonuçlar

Araştırmada öğretmenlerin tamamı Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenler değerler eğitimine değerleri doğru kavratmak, değerleri kazanmış bireyler yetiştirmek, özel çocukların sahip oldukları yetenekler ve elde edecekleri konumlar, değerlerin özünde insanın olması nedenleriyle yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin tamamının sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi uygulamalarına yer verdiği tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminde ders içi uygulamalı etkinlikler gerçekleştirdiklerini; özellikle örnek olay, tartışma, film inceleme, anlatım, rol oynama, drama, beyin fırtınası, proje çözme, grup çalışması, gezi gözlem yöntem ve tekniklerine materyal geliştirme, konuk davet etme, yaratıcı yazma uygulamalarına yer verdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yönelik daha farklı olarak proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK iş birliği, müze gezisi, uygulamalı etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmaların yapılabileceği belirtmiştir.

5.1.4. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerlere yönelik elde edilen sonuçlar

Araştırmada özel yetenekli çocukların özellikle adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık, değerlerinde hassas olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında öz denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerleri açısından hassas olduklarını da tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenler özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin içerik ve amaçlar yönünden yatkın olduğunu ve dersin değerlerin kazandırılmasında önemli rol edinebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca öğretmenler özel yetenekli çocuklara değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi konularının en uygun konular olduğunu, dersin amaçlarının çocukların değerler eğitiminde önemli rol üstlenmesinde önemli olduğunu belirtmiştir.

5.1.5 Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde etkili bir değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin ulaşılan sonuçlar

Araştırmada öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için öğretmenlerin öğrencilere rol model olması, yapıcı olması, öğrencileri tanıması, öğrencileri sevmesi, öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak sağlaması ve öğrencilere değer verildiğini hissettirmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için örnek olay, drama, gezi-gözlem, beyin fırtınası, müze ziyaretleri, proje tabanlı öğretim, işbirlikli öğrenme, istasyon, altı şapkalı düşünme, soru-cevap, oyunla öğretim gibi öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

5.1.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler Dersinde değerlerin kazandırılmasında tercih edilebilecek yaklaşım ve uygulamalara yönelik ulaşılan sonuçlar

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi değerleri programa entegre etme, aileleri dahil etme, uygulamalı etkinlikler gerçekleştirme, ulusal yarışmalar düzenleme, farklılaştırma-zenginleştirme yapma, yaşantı merkezli, belirli gün ve haftalar kapsamında etkinlikler planlama ve diğer disiplinlerle ilişkili olarak ele alma şeklinde planlamak istediklerini belirtmiştir. Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi planlamada adalet, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, yardımlaşma, eşitlik, merhamet, demokrasi, liderlik, arkadaşlık, bilimsel etik, sorumluluk, vefa, minnettarlık, çalışkanlık, haya, çalışkanlık, alçakgönüllülük, sevgi ve tutumluluk değerlerine öncelik vermek istediklerini vurgulamıştır. Öğretmenler bu değerlere vurgu yapmak istemelerinin ise çocukların sahip oldukları yetenekler nedeniyle gelecekte toplumda sahip olabilecekleri olası roller ile açıklamışlardır. Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi planlamada örnek olay, soru-cevap, drama, beyin fırtınası, problem çözme, araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, düz anlatım, rol model olma, gönüllülük faaliyetleri, tartışma, benzetim, buluş gibi farklı yöntem ve teknikleri kullanmak istediklerini belirterek ayrıca bu yöntem ve teknikleri kullandıklarını da vurgulamıştır.

5.1.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan faktörlere yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlar

Araştırmada öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanların; okul dışında ise sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmlerin etkili olduğunu belirtmiştir.

5.1.8. Bilsem'e Devam Eden Öğrencilerin Değerleri Edinmeleri Üzerinde Bilsem Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolüne İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde önemli bir rolü olduklarını belirterek değer eğitimi kapsamında etkinliklere yer vererek, öğrencilere model olarak öğrencilerin değer edinmelerinde rol aldıklarını belirtmiştir. Bazı öğretmenler öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezine kısa süreli devam etmesinin değer edinmelerindeki rolünü sınırlandırdığını vurgulamıştır.

5.2. Tartışma

5.2.1. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersine yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin sistemli bir işleyişi olmadığı, program ve etkinliklerde eksik olduğu, derslerde öğretmenlerin becerisinin ön plana çıktığı, öğrencilerin derse yönelik ön yargılarının bulunduğu, derslerin arka planda kaldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak yapılan araştırmalarda Ayaydın ve Ün (2018, s. 148-149) ve Özer, (2021, s. 742)'in yaptığı çalışmalarda Bilim ve Sanat Merkezlerinin genel işleyişinin ve öğretim programlarının geliştirilmesi gereken yönleri olduğunun tespit edilmesi benzerlik göstermektedir. Yine bu doğrultuda Bolat ve Karakuş (2020 s. 490) yaptığı araştırmada BİLSEM Sosyal Bilgiler Öğretim Programının zenginleştirilmesi, atölyelerin iyileştirilmesi, ölçme değerlendirme sürecine velilerin dâhil edilmesi gerektiği sonucunun ulaşılmaması araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler dersinde yapılan uygulamalar ile eğlenceli ve keyifli geçtiği ve programda esneklik olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerini öğrencilerin özelliklerine göre, öğrenci merkezli bir şekilde planladıklarını dersleri farklı yöntem ve teknikler kullanarak, zenginleştirme ve

farklılaştırma yaparak, ürün, proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Atalay (2004) yaptığı araştırmada farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersi ünite programının öğrencilerin akademik başarılarını, derse karşı tutumlarını, eleştirel düşünme becerilerini anlamlı şekilde arttırdığı sonucuna ulaşmıştır (s.171-228). Korkut (2017)'un yaptığı araştırmada ise bütünleştirilmiş müfredat modeline göre farklılaştırılan sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin öz düzenleme ve problem çözme becerilerini geliştirdiği ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (s.49-54). Bunlardan farklı olarak Mutlu ve Öztürk (2017) ise yaptığı araştırmada sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretimle ilgili araştırmaların işaret ettiği uygulamalardan uzak bir sınıf içi pratiğe sahip oldukları tespit etmiştir (s. 398).

5.2.2. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Sosyal Bilgiler Dersi Programının kök değerler ve değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesine yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenlerin çoğunun Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yeterli ve sistemli bir vurgunun yapılmadığını belirttiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bazılarının değerlere etkinlikler ve konular içerisinde yer verildiğini, örtük olarak öğretildiğini, değerlere yer verilmesinin öğretmenlerin inisiyatifinde olduğunu belirttiği tespit edilmiştir. Buna benzer olarak Mertol (2014) yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler derslerinde verilen değerler eğitiminin yeterli olmadığını ve yeterince önemsenmediğini belirtmiştir (s.136-138). Yine bu doğrultuda Çal (2018), yaptığı araştırmada BİLSEM’de sosyal bilgiler dersinde verilen değerler eğitimi bazı öğretmenlerin yeterli bulduğunu, bazı öğretmenlerin ise yetersiz bulduğunu tespit etmiştir (s.73-80). Orman (2020), ise yaptığı araştırmada BİLSEM eğitim programının değerler eğitimi için uygun olduğunu fakat programın güncellenmesi gerektiğini ve programa değerler eğitimi dersinin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir (s.66-68).

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kök değerlerin etkinlik odaklı, özellikle sınıf içi etkinliklerle, sosyal bilgiler konularıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleştirdiklerini; bununla birlikte sınıf dışı etkinlikler, proje uygulamaları ve teorik anlatım yaptıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Turgut Yıldırım (2019) yaptığı araştırmada öğretmenlerin bazı BİLSEM’lerde ise değerler eğitimi etkinlikler ile verilmeye çalıştıklarını tespit etmiştir (s.117-118). Çiçek (2017)'in yaptığı araştırmada ise öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında en çok düz anlatım, soru-

cevap, örnek olay ve tartışma yöntemlerini kullandıkları; gezi-gözlem, proje çalışması, biyografi gibi yöntem ve teknikleri daha az tercih ettikleri tespit edilmiştir. Buna ilaveten değerler eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersi ile sınırlandırılmaması, okul dışı etkinliklerle desteklenmesi gerektiği ve okul-aile iş birliğinin önemli olduğunu sonucuna ulaşılmıştır (s.113-115). Bu durum değerler eğitiminde sınıf içinde ve sınıf dışında farklı etkinliklerin gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırmada öğretmenlere göre Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerler dışında demokrasi, eşitlik, arkadaşlık, bağlılık, barış, başarı, kararlılık, liderlik, farklılıklara saygı, birlik-beraberlik, kardeşlik, hoşgörü, hak, etik, çevreye duyarlılık, kültürel duyarlılık gibi birçok değere vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda da bazı değerlerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Yiğittir (2010)'ın yaptığı araştırmada velilerin sırasıyla aile birliğine önem verme, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, çalışkanlık, saygı, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, yardımseverlik, vatanseverlik ve cesaret değerlerini tercih ettiklerini; bunun yanında programda yer almayan doğruluk ve cesaret değerlerini de önemli değerler arasında gördükleri sonucuna ulaşmıştır (s.219-221). Buna benzer olarak Bağcı (2012)'nın yaptığı araştırmada öğretmenler öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerin dürüstlük, saygı, sorumluluk değerleri olduğunu tespit etmiştir (s.186-197). Yine bu doğrultuda Coşkun (2011) yaptığı araştırmada öğrencilerin vatanseverlik, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğa ve tarihsel mirasa saygı değerlerine yönelik duyarlılıklarının diğer değerlere kıyasla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (s. 159-165). Buna benzer olarak Deveci ve Ay (2009) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin günlük yaşamlarında sorumluluk, çalışkanlık, insan ilişkileri, özdenetim, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, merhamet, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, nezaket değerlerinin önemli yer edindiği tespit etmiştir (s. 177). Bunlara paralel olarak Yiğittir ve Öcal (2010) ise yaptığı araştırmada öğrencilerin çevresindeki insanlarda 97 farklı değeri tercih ettiği; bunlardan sırasıyla çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi ve güvenilirlik değerlerini daha çok tercih ettikleri ve değer yönelimlerinin bu yönde olduğu tespit etmiştir (s. 414).

5.2.3. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi verilmesine yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenlerin tamamı Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenler değerler eğitimine değerleri doğru kavratmak, değerleri kazanmış bireyler yetiştirmek, özel çocukların sahip oldukları yetenekler ve elde edecekleri konumlar, değerlerin özünde insanın olması nedenleriyle yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Gündüz (2010), yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin de diğer özelliklerinde olduğu gibi akranlarına göre daha ileride olduğunu tespit etmiştir (s.173-174). Yine bu doğrultuda Turgut Yıldırım (2016), yaptığı çalışmada değer eğitiminin ailede başladığını, sistemli bir şekilde okulda devam ettiğini ve bireylerin edindikleri değerleri toplumda içselleştirdiklerini; özel yetenekli öğrencilerin özel bir değerler eğitimine ihtiyaç duydukları, değer kaybının özel yetenekli öğrencilerin kendileri ve toplum için büyük zararları olabileceği sonucuna ulaşmıştır (s.117-118). Gökdere ve Çepni (2003) ise yaptıkları çalışmada özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerinin hedefleri arasında değer eğitiminin dikkate alınmasının, öğrencilerin sağlayacağı katkıyı arttıracaklarını, özel yetenekli öğrencilerin değer eğitiminde öğretmenin kendisinin model olduğu ve değer eğitimi uygulamalarında önemli bir rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (s.97-103).

Araştırmada öğretmenlerin tamamının sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi uygulamalarına yer verdiği tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitiminde ders içi uygulamalı etkinlikler gerçekleştirdiklerini özellikle örnek olay, tartışma, film inceleme, anlatım, rol oynama, drama, beyin fırtınası, proje çözme, grup çalışması, gezi gözlem yöntem ve tekniklerine materyal geliştirme, konuk davet etme, yaratıcı yazma uygulamalarına yer verdikleri tespit edilmiştir. Bunlara ilaveten öğretmenler sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yönelik daha farklı olarak proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK iş birliği, müze gezisi, uygulamalı etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmaların yapılabileceği belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Katılmış (2010) yaptığı araştırmada değerler eğitiminde kullanılan farklı yöntemlerin öğrencilerin değer edinimlerinde etkili olduğu sonucunda ulaşmıştır (s.257-275). Çiçek (2017), yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer

eğitimi uygulamalarında en çok düz anlatım, soru-cevap, örnek olay ve tartışma yöntemlerini kullandıkları; gezi-gözlem, proje çalışması, biyografi gibi yöntem ve teknikleri daha az tercih ettiklerini belirtmiştir (s.113-115). Aktepe (2016)'nin yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında genelde drama, beyin fırtınası, örnek olay, soru-cevap gibi yöntemleri kullandıklarını tespit etmiştir (s.76-83). Yine bu doğrultuda Varol (2013), yaptığı araştırmada değerler eğitimi etkinliklerinde en çok değer açıklama yaklaşımı en az telkin yaklaşımını kullandıklarını; öğretim yöntemleri arasından ise en çok örnek olay incelemesi, yaratıcı drama, problem çözme en az iş birliğine dayalı öğrenme yöntemini kullandıkları tespit etmiştir (s.178-181). Karasu Avcı, Faiz ve Turan (2020), yaptıkları araştırmada öğretmenler değer eğitiminde yaparak-yaşayarak, rol- model olarak ve gezi-gözlem yönteminin etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilerin değer edinim süreçlerinde kendilerinin rol-model olmak, yol gösteren olmak ve özverili olmak gibi rollerinin olduğunu ifade etmiştir (s.282-285). Baysal (2013), ise yaptığı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarından en çok ahlaki ikilem, en az değer analizi yaklaşımını kullandıkları; en çok örnek olay tekniğini, en az ise teşekkür mektubu yazdırma tekniğini kullandıklarını tespit etmiştir (s.72-73). Buna paralel olarak Aktepe (2010) yaptığı çalışmada etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmüş, etkinlik temelli eğitimin öğrencilerin yardımseverlik değerini öğrenmelerinde etkili olduğu ve eğitim sürecini keyifli hale getirdiği tespit edilmiştir (s. 285-298).

5.2.4. Özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerlere yönelik tartışma

Araştırmada özel yetenekli çocukların özellikle adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık, değerlerinde hassas olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında öz denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerleri açısından hassas olduklarını da tespit edilmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Kurnaz (2018)'in yaptığı araştırmada öğretmenlerin göre özel yetenekli öğrencilerde en fazla gözlediği değerlerin merak, liderlik, ayırt etme, dürüstlük, doğru sözlülük, cesaret, sağlıklı yaşam, doğayı sevmek, tüm hayata ilgi duyma ve vatandaşlık değerleri olduğu, en az gözlenen değerlerin ise kanaatkârlık, kendini kontrol, minnettarlık, sebatkârlık, birlik, paylaşma, mutluluk ve saygı duyma değerleri olduğu tespit edilmiştir (s.426-432). Buna benzer olarak Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar (2013), yaptıkları araştırmada öğrencilerin en fazla şefkat, doğayı sevmek, dostluk, doğru sözlülük, liderlik, merhamet, bağışlayıcılık değerlerine, en az minnettarlık,

zamanı kullanma, cesaret, tüm hayata ilgi duyma, ayırt etme, sebatkarlık, iyimserlik ve vatandaşlık değerlerine ilişkin metafor ürettiklerini tespit etmiştir (s.210-214). Ayrıca araştırmacılar öğrencilerin değerlere yönelik bilgilerinin yeterli olmadığını, özel yetenekli öğrencilere yönelik bir değerler eğitimi programının uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Topçu (2015) ise yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin önceledikleri değerlerin dürüstlük, saygı, hoşgörü, güven, sevgi, iyi insan olma, yalan söylememe, paylaşımcı ve anlayış olduğunu tespit etmiştir (s. 1467-1468). Yine bu doğrultuda Özbey ve Adam Karduz (2018), yaptığı araştırmada özel yetenekli çocukların özgecilik düzeyleri ve ahlaki kimlik düzeyleri normal gelişim gösteren çocuklara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (s.2210-2217).

Araştırmada öğretmenler özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin içerik ve amaçlar yönünden yatkın olduğunu ve dersin değerlerin kazandırılmasında önemli rol edinebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca öğretmenler özel yetenekli çocuklara değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi konularının en uygun konular olduğunu, dersin amaçlarının özel yetenekli çocukların değerler eğitiminde önemli rol üstlenmesinde mühim olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Çengelci (2010)'nin yaptığı araştırmada sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin çok önemli olduğu fakat daha etkili bir eğitim için sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır (s.178-186). Balcı (2008), ise yaptığı araştırmada öğrencilerin hedeflenen değerleri öğrenmelerinde, sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarının önemli ölçüde verimli olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının derslerini daha zevkli ve verimli kıldığını, kişilik gelişimlerine katkı sağladığını, diğer insanların da değerleri öğrenmeleri gerektiğini ifade etmiştir (s.190-200). Yine bu doğrultuda Yalar (2010), yaptığı araştırmada öğretmenlerin çok büyük bölümü sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin öğrencilerin kişilik gelişiminde ve sosyal gelişiminde önemli olduğunu tespit etmiştir (s.142-152). Bunlardan farklı olarak Çiçek (2017) ise yaptığı araştırmada değerler eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersi ile sınırlandırılmamasını, okul dışı etkinliklerle desteklenmesi gerektiği ve okul-aile iş birliğinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir (s.113-115).

5.2.5. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersinde etkili bir değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için öğretmenlerin öğrencilere rol model olması, yapıcı olması, öğrencileri tanınması, öğrencileri sevmesi, öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak sağlaması ve öğrencilere değer verildiğini hissettirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Karasu Avcı, Faiz ve Turan (2020), yaptıkları araştırmada öğretmenler değer eğitiminde yaparak-yaşayarak, rol- model olarak ve gezi-gözlem yönteminin etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilerin değer edinim süreçlerinde kendilerinin rol-model olmak, yol gösteren olmak ve özverili olmak gibi rollerinin olduğunu ifade etmiştir (s.282-285). Yine bu doğrultuda Varol (2013), yaptığı araştırmada değer eğitiminde öğretmenlerin öğrencilere iyi bir rol model olmaya çalıştıkları tespit edilmiştir (s.178-181).

Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için örnek olay, drama, gezi-gözlem, beyin fırtınası, müze ziyaretleri, proje tabanlı öğretim, işbirlikli öğrenme, istasyon, altı şapkalı düşünme, soru-cevap, oyunla öğretim gibi öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Katılmış (2010), yaptığı araştırmada değerler eğitiminde kullanılan farklı yöntemlerin öğrencilerin değer edinimlerinde etkili olduğu sonucunda ulaşmıştır (s. 257-275). Çiçek (2017), yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında en çok düz anlatım, soru-cevap, örnek olay ve tartışma yöntemlerini kullandıkları; gezi-gözlem, proje çalışması, biyografi gibi yöntem ve teknikleri daha az tercih ettiklerini belirtmiştir (s.113-115). Aktepe (2016)'nin yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında genelde drama, beyin fırtınası, örnek olay, soru-cevap gibi yöntemleri kullandıklarını tespit etmiştir (s.76-83). Yine bu doğrultuda Varol (2013), yaptığı araştırmada değerler eğitimi etkinliklerinde en çok değer açıklama, yaklaşımı en az telkin yaklaşımını kullandıklarını; öğretim yöntemleri arasından ise en çok örnek olay incelemesi, yaratıcı drama, problem çözme en az iş birliğine dayalı öğrenme yöntemini kullandıkları tespit etmiştir (s.178-181).

5.2.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamaya yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini değerleri programa entegre etme, aileleri dahil etme, uygulamalı etkinlikler gerçekleştirme, ulusal yarışmalar düzenleme, farklılaştırma-zenginleştirme yapma, yaşantı merkezli, belirli gün ve haftalar kapsamında etkinlikler planlama ve diğer disiplinlerle ilişkili olarak ele alma şeklinde planlamak istediklerini belirtmiştir. Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamada örnek olay, soru-cevap, drama, beyin fırtınası, problem çözme, araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, düz anlatım, rol model olma, gönüllülük faaliyetleri, tartışma, benzetim, buluş gibi farklı yöntem ve teknikleri kullanmak istediklerini belirterek ayrıca bu yöntem ve teknikleri kullandıklarını da vurgulamıştır. Bu sonuçlara benzer olarak Baysal (2013), yaptığı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarından en çok ahlaki ikilem en az değer analizi yaklaşımını kullandıkları, en çok örnek olay tekniğini en az ise teşekkür mektubu yazdırma tekniğini kullandıklarını tespit etmiştir (s.72-73). Aktepe (2010) ise yaptığı çalışmada etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmüş, etkinlik temelli eğitimin öğrencilerin yardımseverlik değerini öğrenmelerinde etkili olduğu ve eğitim sürecini keyifli hale getirdiğini tespit etmiştir (s. 285-298). Yine bu doğrultuda Karasu Avcı, Faiz ve Turan (2020), yaptıkları araştırmada öğretmenler değer eğitiminde yaparak-yaşayarak, rol- model olarak ve gezi-gözlem yönteminin etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilerin değer edinim süreçlerinde kendilerinin rol-model olmak, yol gösteren olmak ve özverili olmak gibi rollerinin olduğunu ifade etmiştir (s.282-285). Yine bu doğrultuda Çiçek (2017) yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında en çok düz anlatım, soru-cevap, örnek olay ve tartışma yöntemlerini kullandıkları; gezi-gözlem, proje çalışması, biyografi gibi yöntem ve teknikleri daha az tercih ettiklerini belirtmiştir (s.113-115). Aktepe (2016)'nin yaptığı araştırmada öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında genelde drama, beyin fırtınası, örnek olay, soru-cevap gibi yöntemleri kullandıklarını tespit etmiştir (s.76-83). Bunlara paralel olarak Varol (2013), yaptığı araştırmada değerler eğitimi etkinliklerinde en çok değer açıklama yaklaşımı en az telkin yaklaşımını kullandıklarını, öğretim yöntemleri arasından ise en çok örnek olay incelemesi, yaratıcı drama, problem çözme en az iş birliğine dayalı öğrenme yöntemini kullandıkları tespit etmiştir (s.178-181). Katılmış (2010), ise yaptığı araştırmada

değerler eğitiminde kullanılan farklı yöntemlerin öğrencilerin değer edinimlerinde etkili olduğu sonucunda ulaşmıştır (s. 257-275).

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimini planlamada adalet, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, yardımlaşma, eşitlik, merhamet, demokrasi, liderlik, arkadaşlık, bilimsel etik, sorumluluk, vefa, minnettarlık, çalışkanlık, haya, çalışkanlık, alçakgönüllülük, sevgi ve tutumluluk değerlerine öncelik vermek istediklerini vurgulamıştır. Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların hassas oldukları değerler ile öğretmenlerin yer vermek istedikleri değerler arasında paralellik bulunmaktadır. Bu doğrultuda Beldağ ve Keskin (2016) yaptığı araştırmada BİLSEM’de öğrenim gören öğrencilerde kararlılık, saygı, cesaret, hoşgörü değerlerinin gözlemlendiğini, diğer okullarda öğrenim gören öğrencilerde ise vefa ve saygı değerlerinin gözlemlendiğini tespit edilmiştir (s.19-22). Kazandırılması gereken değerlerde ise BİLSEM öğrencileri için hoşgörü, sorumluluk, empati; diğer okulların öğrencileri için ise adalet, sorumluluk ve empati değerlerini vurgulamıştır. Kurnaz (2018)’ın yaptığı araştırmada öğretmenlere göre özel yetenekli öğrencilerde en fazla gözlediği değerlerin merak, liderlik, ayırt etme, dürüstlük, doğru sözlülük, cesaret, sağlıklı yaşam, doğayı sevmek, tüm hayata ilgi duyma ve vatandaşlık değerleri olduğu, en az gözlenen değerlerin ise kanaatkârlık, kendini kontrol, minnettarlık, sebatkârlık, birlik, paylaşma, mutluluk ve saygı duyma değerleri olduğu tespit edilmiştir (s.426-432). Buna benzer olarak Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar (2013), yaptıkları araştırmada öğrencilerin en fazla şefkat, doğayı sevmek, dostluk, doğru sözlülük, liderlik, merhamet, bağışlayıcılık değerlerine, en az minnettarlık, zamanı kullanma, cesaret, tüm hayata ilgi duyma, ayırt etme, sebatkarlık, iyimserlik ve vatandaşlık değerlerine ilişkin metafor ürettiklerini tespit etmiştir (s.210-214). Yine bu doğrultuda Topçu (2015), yaptığı araştırmada özel yetenekli öğrencilerin önceledikleri değerlerin dürüstlük, saygı, hoşgörü, güven, sevgi, iyi insan olma, yalan söylememe, paylaşımcı ve anlayış olduğunu tespit etmiştir (s. 1467-1468).

Öğretmenler bu değerlere vurgu yapmak istemelerinin ise çocukların sahip oldukları yetenekler nedeniyle gelecekte toplumda sahip olabilecekleri olası roller ile açıklamışlardır. Bu sonuçlara (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.388; Kurnaz ve Şentürk, 2020, s. 84; Öztürk, 2020, s.213; Yumuş ve Toptaş, 2011, s. 81) tarafından yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların sahip oldukları yeteneklerle toplumun geleceğinde etkin bir oynama kapasitesine sahip olabileceklerinin belirtilmesi benzerlik göstermektedir.

5.2.7. Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan faktörlere yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanların okul dışında ise sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Hoplar (2018), yaptığı araştırmada değer eğitiminde aile ve medyanın etkisi, televizyon ve sosyal medyadaki olumsuz örneklerin varlığına dikkat çekmiştir (s.76-84). Buna benzer olarak Baydar (2009)'ın yaptığı çalışmada öğrencilerin değer edinimlerinde aile, çevre ve medyanın önemli ölçüde etkili olduğunu ifade etmiştir. Ailenin sahip olduğu değerlerin ve değer edinim düzeylerinin öğrencilerin değer edinimleri için problem olabildiğini ifade etmiştir (s.110-112). Ayrıca değer öğretiminde medya ve internet, arkadaş çevresi, büyüklerin örnek olmaması, çevrenin olumsuz etkisi, programın yetersizliği gibi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Yine bu doğrultuda Taş (2019), yaptığı araştırmada öğretmenler değerler eğitiminde aile tutumları, çevrenin öğrenciler üzerinde olumsuz etkisine dikkat çekmiştir (s.97-102). Yine bunlara benzer olarak Ayaydın ve Yıldız Ayaydın (2018) yaptığı çalışmada sosyal medyanın öğrencilerin değer edinimlerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu tespit etmiştir (s.77-80). Akbaş (2004) ise yaptığı araştırmada öğretmenlerin çoğu değer eğitiminin akademik eğitim kadar önemli olduğunu, değer eğitiminde önce ailenin sonrasında okulun etkili olduğunu fakat medyanın olumsuz etkilerinin olduğunu tespit etmiştir (s.224-247).

5.2.8. Bilsem'e devam eden öğrencilerin değerleri edinmeleri üzerinde Bilsem Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin rolüne yönelik tartışma

Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde önemli bir rolü olduklarını belirterek, değer eğitimi kapsamında etkinliklere yer vererek, öğrencilere model olarak öğrencilerin değer edinmelerinde rol aldıklarını belirtmiştir. Bu sonuçlara benzer olarak Yalçın (2019)'ın yaptığı araştırmada öğretmenler öğrencilerin değer edinmelerinde rol model olma, yaşayarak öğrenme, hayata yakınlık, öğrenci merkezli eğitim, okul aile iş birliği yöntemlerinin etkili olduğunu ifade ederek çevre, aile, okul ve müfredatın da değer kazanımında etkili olan faktörler olduklarını belirtmiştir (s.67-71). Buna benzer olarak Koç (2016), yaptığı çalışmada öğretmenler değerler eğitiminin ilk önce ailede başladığını, sistemli olarak okulda devam ettiğini, ailelerin çocuklarının edinmeleri gerektiğini düşündükleri değerlere sahip olunmasını,

akademik başarılarından daha fazla önemsediklerini, öğrencilerin değer edinimlerinde öğretmenlerinin ve okul ikliminin etkili olduğunu, öğretmenlerin öğrencilere rol model olduğunu belirtmiştir (s.392-394). Yine bu araştırmalara paralel olarak Arslan (2019), ise yaptığı araştırmada öğretmenler okul büyüklüğünün idare-öğretmen-öğrenci ilişkilerini sınırlandırdığını bu sebeple değerler eğitimi olumsuz etkilediğini vurgulamıştır. Öğretmenin rol model olması noktasında okul mevcudunun etkili olduğunu tespit etmiştir (s.106-130).

Araştırmada bazı öğretmenler öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezine kısa süreli devam etmesinin değer edinmelerindeki rolünü sınırlandırdığını vurgulamıştır. Bu sonuçlara benzer olarak Arslan (2019), ise yaptığı araştırmada sosyal bilgiler derslerinde değer eğitime gereken zamanı ayıramadıklarını, bunda ders süresinin yetersiz olması, akademik başarının daha önemli görülmesi, okullarda iş birliğinin yetersiz olması, öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin bilgilerinin yetersiz olması gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Öğretmenler ailelerin ilgisizliği, aile-okul arasındaki değerlerin uyumsuzluğu, medya, teknoloji ve çevrenin olumsuz etkilerini değerler eğitiminde karşılaştıkları problem olarak belirtmiştir (s.106-130).

5.3. Öneriler

- Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kök değerlerin etkinlik odaklı, özellikle sınıf içi etkinliklerle, sosyal bilgiler konularıyla bağlantılı bir şekilde gerçekleştirdiklerini; bununla birlikte sınıf dışı etkinlikler, proje uygulamaları ve teorik anlatım yaptıkları ve sınıf dışı etkinliklerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen değerler eğitimi etkinliklerinde sınıf dışı etkinliklere ağırlık verilebilir.
- Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yönelik daha farklı olarak proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK iş birliği, müze gezisi, uygulamalı etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmaların yapılabileceği belirtmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitime yönelik proje çalışmaları, sınıf dışı uygulamalar, sosyal hizmet kurumlarına ziyaret, STK işbirliği, müze gezisi, uygulamalı

etkinlikler, akran öğretimi, veli katılımı, araştırma-inceleme, çalıştay, festival, sempozyum gibi çalışmalar yapılabilir.

- Araştırmada öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde etkili değerler eğitimi için öğretmenlerin öğrencilere rol model olması, yapıcı olması, öğrencileri tanınması, öğrencileri sevmesi, öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak sağlaması ve öğrencilere değer verildiğini hissettirmesi gerektiğini belirtmiştir. Özel yetenekli çocuklara etkili değerler eğitimi verilmesinde öğretmenlerin rol model olması, yapıcı olması, öğrencileri tanınması, öğrencileri sevmesi, öğrencilerin kendini ifade etmesine olanak sağlanmalıdır.
- Araştırmada öğretmenler sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için örnek olay, drama, gezi-gözlem, beyin fırtınası, müze ziyaretleri, proje tabanlı öğretim, işbirlikli öğrenme, istasyon, altı şapkalı düşünme, soru-cevap, oyunla öğretim gibi öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamındaki değerler eğitiminde örnek olay, soru-cevap, drama, beyin fırtınası, problem çözme, araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, düz anlatım, rol model olma, gönüllülük faaliyetleri, tartışma, benzetim, buluş gibi farklı yöntem ve teknik kullanılabilir.
- Araştırmada öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanların; okul dışında ise sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin değer edinmelerinde etkili olan okul içi (öğretmen, arkadaşlar, okul yöneticileri ve çalışanlar) ve okul dışı (sosyal medya, aile, televizyon, çevre, dizi ve filmler) etmenler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerini öğrencilerin özelliklerine göre, öğrenci merkezli bir şekilde planladıklarını dersleri farklı yöntem ve teknikler kullanarak, zenginleştirme ve farklılaştırma yaparak, ürün, proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler derslerinin öğrenci merkezli bir şekilde, farklı yöntem ve teknikler kullanılarak, zenginleştirme, farklılaştırma yapılarak, ürün,

proje ve etkinlik odaklı gerçekleştirilmesi daha etkili bir öğretimin gerçekleştirilmesi için önem arz etmektedir.

- Araştırmada öğretmenler Bilim ve Sanat Merkezlerinde sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi değerleri programa entegre etme, aileleri dahil etme, uygulamalı etkinlikler gerçekleştirme, ulusal yarışmalar düzenleme, farklılaştırma-zenginleştirme yapma, yaşantı merkezli, belirli gün ve haftalar kapsamında etkinlikler planlama ve diğer disiplinlerle ilişkili olarak ele alma şeklinde planlamak istediklerini belirtmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki değerler eğitimi sosyal bilgiler dersi ile sınırlandırılmayarak disiplinler arası bir şekilde ele alınmalıdır.
- Araştırmada öğretmenler özel yetenekli çocukların hassas olduğu değerler noktasında sosyal bilgiler dersinin içerik ve amaçlar yönünden yatkın olduğunu ve dersin değerlerin kazandırılmasında önemli rol edinebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca öğretmenler özel yetenekli çocuklara değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi konularının en uygun konular olduğunu, dersin amaçlarının özel çocukların değerler eğitiminde önemli rol üstlenmesinde önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin tamamı Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersinin önemli bir rol edinebileceği göz önünde bulundurularak özel yetenekli çocukların toplumun sahip olduğu değerlere uygun olarak yetiştirilmesinde sosyal bilgiler dersine gerekli önem verilmelidir.
- Araştırmada öğretmenlerin çoğunun Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yeterli ve sistemli bir vurgunun yapılmadığını belirttiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bazılarının değerlere etkinlikler ve konular içerisinde yer verildiğini, örtük olarak öğretildiğini, değerlere yer verilmesinin öğretmenlerin inisiyatifinde olduğunu belirttiği tespit edilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki sosyal bilgiler dersi programında kök değerlere yeterli ve sistemli bir vurgu yapılmalıdır.
- Araştırmada özel yetenekli çocukların özellikle adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık değerlerinde hassas olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında öz

denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerleri açısından hassas olduklarını da tespit edilmiştir. Bu doğrultuda özel yetenekli çocukların değerler eğitiminde adalet, liderlik, dürüstlük, çevreye duyarlılık, öz denetim, sevgi, sorumluluk, öz saygı, yardımlaşma, eşitlik ve başarı değerlerine yer verilmelidir.

- Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak sınırlı sayıda sosyal bilgiler öğretmenleri ile yürütülmüştür. Daha fazla katılımcının yer aldığı nicel ve karma yöntemli araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma İstanbul ili genelinde yapılmıştır. İstanbul dışında bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerinde benzer çalışmalar yürütülebilir.
- Araştırma öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki diğer paydaşların (veli, öğrenci, idareci vb.) dahil edileceği araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma Sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki değerler eğitimi diğer dersler açısından araştırılabilir.

Kaynakça

- Akarsu, F. (2004a). Enderun: üstün yetenekliler için saray okulu. A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili, M. R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s.97-101). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akarsu, F. (2004b). Üstün yetenekliler. A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili, M. R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s.126-154). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008a). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akbaş, O. (2008b). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay, A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.335-360). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akbaş, O. (2014). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. Y.S. Zavalı (Ed.), *Değerler Eğitimi*. (s. 39-55). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Akdağ H. ve Taşkaya, S.M. (2018). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 227-242). Ankara: Pegem Akademi.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktepe, V. (2014). Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.77-94). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Aktepe, G. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, S. ve Kuşcuoğlu, G. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının gazete, kitap ve dergi takip etme sıklıkları ile sosyal değerler düzeyi arasındaki farkın incelenmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu: Cilt 1*. (s.545-572). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Alkan, A. ve Mertol, H. (2017). Üstün yetenekli öğrenci velilerinin akıl-zeka oyunları ile ilgili düşünceleri, *Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 57-62.
- Arslan, M. (2019). *Değerlerin kazandırılma sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, Z. Ve Yaşar, F. (2014). Yükselen “değer” kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. Y. S. Zavalı (Ed.), *Değerler eğitimi* (s.7-13). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Atalay, Z.Ö. (2004). *Farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretiminin üstün zekalı öğrencilerin akademik başarı, tutum, eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ataman, A. (2020). Üstün zekalıların eğitiminde Türkiye hangi açmazları halletmek zorundadır?. *Yeni Türkiye*. Sayı:115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1). 215-227.
- Ateş, E. (2014). *Üstün yetenekli 6.sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının etkililiği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Karasu Avcı, E., Faiz, M. ve Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 263-296.
- Ay, E. (2014). Karakter eğitiminde vatandaşlık eğitiminde yeri ve önemi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.211-225). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ayaydın, Y., Ün, D. (2018). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin bilsem ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitime yönelik görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 121-155.
- Ayaydın, Y. ve Yıldız Ayaydın, H. (2018). Sosyal medyanın değer oluşturma sürecindeki rolünün öğrenci görüşleriyle incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16 (35), 57-89.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler Ş. (2018). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2016). Değerler eğitime bir çözüm olarak değer bilinçlendirme. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlâk ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu: Cilt 1*, (s.21-28). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Bağcı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Erzurum örneği)*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler, *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-44.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.

- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Baykoç, N. (2020). Bilim ve sanat merkezleri bilsem “Türkiye’ ye özgün model”. *Yeni Türkiye*. 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2). 7-13
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Beisenbayeva, L. Gelişli, Y. (2016). Türkiye ve kazakistan cumhuriyeti ilkokullarındaki hayat bilgisi dersi programında yer alan değerlere yönelik amaçların karşılaştırılması. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlâk ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu: Cilt 2* (s.1059-1074) Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Bedur, S., Bilgiç, N. ve Taşlıdere, E. (2015). Özel (üstün) yetenekli öğrencilere sunulan destek eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:12-1, 23(1), 159-175.
- Bekdaş, F. (2012). *İlköğretim 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin öğrenci boyutunda kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Beldağ, A. ve Keskin, S. (2016). Bilim ve sanat merkezlerinde ve diğer okullarda öğrenim gören öğrencilerin sahip oldukları değerlere ilişkin öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 9-25.
- Bildiren, A. (2020). Üstün yetenekli çocukların tanınması. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 109-116.
- Bilgili, A.E. (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu-sosyal sorumluluk yaklaşımı. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (12), 59-74.

- Bolat, H. ve Karakuş, F. (2020). Bilim ve sanat merkezleri sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 467-498.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi Denizli ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Creswell, J.W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri (beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni)*. M. Bütün, S.B. Demir, (Çev. Ed.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağlar, D. (2004a). Üstün zekalı çocukların özellikleri. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, M.R. (Ed.). *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s. 111-125). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çağlar D. (2004b). Üstün zekalı çocukların eğitim ve öğretimi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, M.R. (Ed.). *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s. 265-274). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çal, Ü. T. (2018). *Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler eğitiminin yeri ve önemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Çapçioğlu, İ. ve Yıldız M. (2018). *Birey toplum ve değerler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelik Şahin, Ç. ve Schmidt, O. (2018). *Özel yetenekliler eğitimi eğitimciler, danışmanlar, eğitim yöneticileri ve anne babalar için*. Ç. Çelik Şahin (Ed.), Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Çelikten, Y. (2017). Üstün yetenekli çocuklar ve BİLSEM. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4 (3), 87-104.

- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çetin Balcı, E. (2009). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi adil olma değerinin öğretiminde çoklu zekâ kuramının uygulanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiçek, B. (2017). *4. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Hatay ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Çitil, M. (2018). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(Özel Sayı 1), 143-172.
- Çitil, M. (2020). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi nasıl olmalı? Strateji belgeleri ışığında politika önerileri. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 232-255.
- Davaslıgil, Ü. (2020a), Türkiye’deki üstün zekalı ve yeteneklilerin eğitim serüveni. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 25-33.
- Davaslıgil, Ü. (2020b), Üstün zekalı ve yetenekliler (özel yetenekliler). *Yeni Türkiye*, 115, (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 117-143.
- Davis, G.A. (2014). *Üstün yetenekli çocuklar ve eğitimi öğretmenler ve ebeveynler için el kitabı*. M. Işık Koç (Çev.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Demircioğlu, İ.H. ve Demircioğlu, E. (2014). Tarih eğitimi ve değerler. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s. 269-285). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirhan İşcan, C. (2019). Değerler eğitiminde temel kavramlar. A.F. Ersoy, P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (s. 31-50). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Ay, T.S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 167-181.

- Deveci, H. ve Çengelci Köse, T. (2014). Değerler eğitiminde güncel olaylar ve belirli gün ve haftalardan yararlanma. Turan R., Ulusoy K. (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.192-210). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s.255-286). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Enç, M. (2004). Özel eğitimin tarihçesi. A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili, M.R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s. 15-36). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gökdere, M. ve Çepni, S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 93-107.
- Gökdere, M. ve Çepni, S. (2004). Üstün çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, M.R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s.367-383). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları,
- Gömleksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Gündüz, T. (2010). Üstün zekâlı çocuklarda ahlâk gelişimi ve eğitimi. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 157-177.
- Hoplar, Ş. (2018). *6. Sınıf ünitelerinde yer alan doğrudan verilecek değerlerin öğretimine yönelik öğretmenlerin görüşleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2013). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), “*Değerler ve eğitimi*” uluslararası sempozyumu (s.371-396). İstanbul. Dem Yayınları.
- Kabapınar, F. (2020). Yapılandırmacı öğrenme anlayışıyla ilişkisi bağlamında üstün zekalılarda fen öğretimine bakmak: Nobel ödülüne giden yolda... , *Yeni Türkiye*, 115, (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 99-120.
- Kale, N. (2013). Nasıl bir değer eğitimi?. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), “*Değerler ve eğitimi*” uluslararası sempozyumu (s.313-322). İstanbul. Dem Yayınları.
- Kanger, F. (2012). *Peygamber ahlakını referans alan karakter eğitimi*, İstanbul: Kampanya Kitapları.
- Karabulut, R. (2020). Armağanlı çocuklar “üstün yetenekli çocuklar”. *Yeni Türkiye*, 115, (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 308-314.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (32. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E., Faiz, M. ve Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 263-296.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymakcan, R. Ve Meydan, H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kınasakal, İ. (2012). *İlköğretim 7.sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Koç, S. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 377-396.
- Korkut, Ş. (2017). *Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde bütünleştirilmiş müfredat modeline göre farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Köycü, E. (2016). Bartın üniversitesi eğitim fakültesi din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi bölümü öğrencilerinde ahlak ve değerler eğitimi algısı. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*: Cilt 1. (s.693-714). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kurnaz, A. (2018). Üstün yetenekli öğrencilerde değerlerin gözlemlenme durumu ve öğrencilerin bu değerlere ilişkin algılarının incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 1 (Özel Sayı), 413-435.
- Kurnaz, A., Çiftçi, Ü. ve Karapazar, H. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değer algılarının betimsel bir analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (26), 185-225.
- Kurnaz, A. ve Kaynar, H. (2020). Üstün yetenekli çocuklar ve eğitimleri ile ilgili en çok sorulan sorular. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 175-206.
- Kurnaz, A. ve Şentürk Barışık, C. (2020). Üstün zekalı öğrencilerde değerler eğitimi, değerler eğitimine ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 84-98.

- Kurtdaş, Ç. (2012). Üstün yetenekliler ve üstün yeteneklilerin eğitiminde bilim ve sanat merkezleri (Malatya bilim ve sanat merkezi örneği). *Hikmet Yurdu Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 5(10), 151-181.
- Kurtdede Fidan, N. (2019). Değer eğitimi yaklaşımları. A. F. Ersoy, P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (s.85-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçük Turgut, B. (2020). Değerler eğitimi yaklaşım ve uygulamaları. H. Ekşi, A. Katılmış (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (s.95-114). Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-44.
- Levent, F. (2014). *Üstün yetenekli çocukları anlamak üstün yetenekli çocuklar sarmalında aile, eğitim sistemi ve toplum*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB(2016).BilsemYönerge:http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf Erişim tarihi: 1.5.2021
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- MEB (2020). Özel Eğitim Yönetmeliği: http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf Erişim Tarihi: 5.5.2021
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mertol, H. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenliği bilim dalı Türkiye ve ABD’de üstün zekalı çocuklara sosyal bilgiler dersi veren öğretmenlerin görüş ve uygulamaları (Hope projesi ve bilsem örneği)*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Mertol, G. ve Mertol, H. (2020). Üstün yetenekli/ zekalı öğrencilerin sosyolojisi. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 80-83.
- Metin, Ö. (2015). *Sosyal bilgiler programı içinde ifade edilen değerlere ortaokul öğrencilerinin ulaşma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Mutlu, N. ve Öztürk M. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde farklılaştırılmış öğretime yönelik öğretmen algıları ve uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 379-402.
- Nalçacı, A. (2014). Değer kazandırmada örnek olay inceleme yöntemi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.323-339). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Orman, S. (2020). *Değerler eğitimi bağlamında bilsem eğitim programlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Oruç, Ş. ve Çağır, S. (2020). Üstün yetenekli bireyler için öğretmenlerin etkinlik önerileri. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 291-317.
- Özbey, A. ve Adam Karduz, F. F. (2018). Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin ahlaki kimlik ve özgecilik düzeylerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (4), 2207-2226.
- Özer, M. (2021). Türkiye’de özel yeteneklilere yetenek geliştirme desteğinde bilim ve sanat merkezleri: Mevcut durum ve iyileştirme alanları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17 (33), 727-749.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi

- Öztürk, H. (2016). Bir arada yaşama ideallerinin dayanakları. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*: Cilt 1. (s.189-198). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Öztürk, R. (2020). Neden önemsenmiyorum?. *Yeni Türkiye*, 115, (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 207-214.
- Öztürk, M.A. ve Öztürk, R. (2020). Müzik ve üstün zeka. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 177-186.
- Pak Güre, M.D. (2020). Üstün yetenekli çocuklarla okul sosyal hizmetleri uygulamaları. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 299-307.
- Sadıkoglu, N. (2013). 6. Sınıf sosyal bilgiler programında doğrudan kazandırılacak değerlerin öğrenciler tarafından bilişsel öğrenilmişlik düzeyleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Sak, U. (2020). Üstün yetenek kavramının belirsizliğinden ortaya çıkan bulanık kuram. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 99-108.
- Sak, U., Ayas, M. B., Sezerel, B. B., Öpengin, E., Özdemir, N. N., ve Gürbüz, Ş. D. (2015). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitiminin eleştirel bir değerlendirilmesi. *Türk Üstün Zeka Ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 110-132.
- Sarı, H. ve Pürsün, T. (2020). Üstün zekalı/ üstün yetenekli çocuklarla ilgili eğitsel durumun değerlendirilmesi. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 152-162.
- Sevim, B. (2019). *Değerler eğitiminde oyun örnekleri*. Ankara: Asitan Yayıncılık.
- Sırrı, V. ve Mehmedoğlu, A. U. (2015). Karakter eğitimi: Dün, bugün ve yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 121-144.
- Şahin, A. (2004), Üstün yetenek ve eğitim. A.Kulaksızoglu, A.E. Bilgili,M.R. Şirin (Ed.), *I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı* (s.260-263). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Tahiroğlu, M. (2014). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. sınıf. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.339-366). Ankara: Pegem Akademi Yayınları,
- Taş, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerin öğretimine ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Tatlı, C. (2020). Eş tanımlı üstün yetenekliler: İki kere farklı çocuklar. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 358-361.
- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2014). İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değerler eğitimi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s. 287-322). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- TDK (1983). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.5.2021
- Topcu, S. (2015). Üstün zekâlı öğrencilerin değer kavramına yönelik algıları: Elazığ bilim ve sanat merkezi örneği. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (11), 1449-1470.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2013). Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde “değerler eğitimi”. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z.Ş. Arslan, Z.Şeyma, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi* (s.177-202). İstanbul:Dem Yayınları.
- Turgut Yıldırım, D. (2016). Üstün yetenekliler için değerler eğitimi dersinin önemi. *Current Research in Education*, 2(2), 99-120.
- Turgut Yıldırım, D. (2019). *Üstün yetenekli öğrencilerde değerler eğitiminin öğretmen ve idareci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Uçan, D. ve Gürkan, M. (2020). Üstün yetenekli bireylere eğitim veren kurumlar ve tarihsel gelişimi. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 1), 34-54.

- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak ‘değer ve değerler eğitimi’. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.2-15). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, K. ve Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar* (s.59-73). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uysal, V. (2004). Yetişkinlerde dindarlık ve değerler; dini hayat, değer tercihleri ve kadına bakış eğilimleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z.Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *“Değerler ve eğitimi” uluslararası sempozyumu* (s.215-239). İstanbul: Dem Yayınları.
- Ünal, F., Er, H. ve Gürel, D. (2016). Hoşgörü değerine yönelik etkinliğin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu: Cilt 1.* (s.303-313). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Varol, Ç. (2013), *Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazı Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, E. (2016). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, A. ve Yaman, D. (2020). Ülkemizde bilim ve sanat merkezlerinin yapı ve işleyişi nasıldır? Türkiye’ye özgün model”. *Yeni Türkiye*, 115 (Özel Yetenekliler Özel Sayısı 2), 14-33.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Yalçın, M. (2019). *Değişen (2017) 5. sınıf sosyal bilgiler müfredatındaki değerler eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri (Sivas örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Yavuz, Ş, (2004). Değerlerin şeceresi, doğası, sınırı ve devamlılığı: değerlerin dini ve sosyal karakteri ve sürekliliği. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z.Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), “*Değerler ve eğitimi*” uluslararası sempozyumu (s.89-110). İstanbul: Dem Yayınları.
- Yazar, T. (2014). Toplumsal yaşam ve değerler. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s.95-114). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yazar, T. ve Lala, Ö. (2020). Değerlerin kaynakları ve temelleri. H. Ekşi, A. Katılmış (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* (s.27-73). Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Yazar, T. ve Tural, Ö. (2020). Değer eğitimi yaklaşımları. G. Izgar, B. Dilmaç (Ed.), *Değer eğitimi kavram, ilke ve yaklaşımlar* (s.147-184). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2012). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.119-150). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8, (19), 207-223.
- Yiğittir S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407- 416.
- Yumuş, A. ve Toptaş, V. (2011). Bilim ve sanat merkezlerinin amacına uygun işleyişinin değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 80-88.

Wendy Conklin, M.A. ve Frei S. (2016). *Üstün zekalı ve yetenekliler için eğitim programının farklılaştırılması: Başarılı sınıflar için profesyonel gelişim*. N. G. Kahveci (Çev.), İstanbul: Özgür Yayınları.

Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E. R. ve DeVries, A. R. (2016). *Üstün yetenekli çocuklar uzmanlar ve aileler için el kitabı*. B. Uyaroğlu ve B. Bülbün Aktı (Çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.

Ekler

Ek 1: Anket Araştırma İzni Yazısı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E.59090411-20-17960685
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

11/12/2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Marmara Üniversitesinin 01.12.2020 tarihli ve 318796 sayılı yazısı.
b) Bakanlığımızın 21.01.2020 tarih ve 1563890/ 2020/2 No'lu genelgesi
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 08.12.2020 tarihli tutanağı.
d) Bakanlığımız Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 19.11.2020 tarihli ve 16964289 sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Hatice YILDIZ AYAYDIN'ın "Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Değerler Eğitimi Uygulaması Üzerine Bir Eylem Araştırması" konulu tezine dair araştırma çalışmasını İstanbul genelinde bulunan bilim ve sanat merkezlerinde görevli öğretmenlere yönelik görüşme formu, kişisel bilgiler, görüşme soruları uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Bakanlığımızın ilgi (d) yazısında 04.01.2021 tarihine kadar uzaktan eğitime devam edileceği belirtilmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi yüz yüze eğitime geçilmesine müteakiben, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde araştırma sonuç raporu hakkında Müdürlüğümüz istememanket@meb.gov.tr adresine mail yoluyla bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
11/12/2020
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

Es: İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü - Strateji Geliştirme Şb.Md.
birdirek Mh.Imran Öktem Cd. No:1 Sultanahmet-Fatih/İstanbul
Elektronik Ağ: istanbul.meb.gov.tr
E-posta: ist.sgb34@gmail.com

Bilgi için: Aykut ÇELİK

Tel: 0 (212) 384 36 32
Faks: 0 ()

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e301-f89f-3292-b047-791a kodu ile teyit edilebilir.

GÖRÜŞME FORMU

YÖNERGE

Bu form Hatice YILDIZ AYAYDIN tarafından hazırlanan "Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Değerler Eğitimi Uygulaması Üzerine Bir Eylem Araştırması" adlı yüksek lisans tezinin verilerini toplamak amacıyla uygulanmaktadır. Sorulara vereceğiniz cevaplar yalnızca bu çalışma kapsamında kullanılacaktır.

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet : Erkek () Kadın

Yaş : _____

Eğitim durumunuz : Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Yüksek Lisans ve Doktora yaptığınız bölüm:

Üniversite-Fakülte : _____

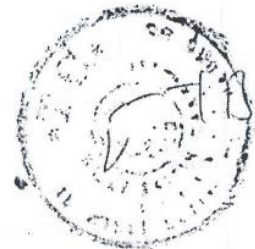
Bölüm : _____

Mesleki Kıdeminiz : _____

Kaç yıldır Bilim ve Sanat Merkezinde çalışıyorsunuz?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler dersinin işleyişi hakkında neler düşünüyorsunuz?
2. Siz Sosyal Bilgiler Dersi kapsamında neler yapıyorsunuz? Nasıl bir eğitim-öğretim gerçekleştiriyorsunuz?
3. Öğretim programlarında yer alan kök değerleri (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan sosyal bilgiler dersi bağlamında değerlendirir misiniz?
-Bu değerler programda ne oranda yer almaktadır?
-Bu değerler nasıl işlenmektedir?
-Bu değerlerin dışında başka hangi değerlere vurgu yapılmaktadır?
4. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal bilgiler dersinin bir boyutu olarak değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmesi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
-Yer verilmeli mi?
-Niçin yer verilmeli?
5. Bilim ve Sanat Merkezlerinde yürütmekte olduğunuz sosyal bilgiler derslerinizde değerler eğitime yer veriyor musunuz? Değerler eğitimi kapsamında neler yapıyorsunuz?
-Kullanılan yöntem ve teknikler
-Sınıf içi çalışmalar
-Sınıf dışı çalışmalar
-Başka neler yapılabilir?

6. Özel yetenekli çocukların birtakım konularda hassasiyetleri olduğunu biliyoruz. Özellikle değerler eğitimi açısından düşündüğünüzde özel yetenekli çocukların hangi değerler konusunda daha hassas olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?
-Bu noktada Sosyal Bilgiler dersinin rolü ile ilgili neler düşünüyorsunuz?

7. Özel Yetenekli çocuklara sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili bir değerler eğitimi için neler yapılabilir?

-Öğrenciye yaklaşım

-Yöntem-teknik

-Sınıf içi etkinlikler

-Sınıf dışı etkinlikler

Sonda: Bunların dışında neler yapılabilir?

8. Siz Bilim ve Sanat merkezlerinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi nasıl planladınız?

-Hangi değerlere öncelik verirdiniz? Niçin?

-Hangi yöntem ve teknikleri kullanırsınız? Niçin?

-Hangi konularla hangi değerleri verebiliriz? Önerileriniz nelerdir?

9. BİLSEM'e devam eden öğrencilerin değer edinmelerinde okul içinde ve okul dışında hangi unsurların etkili olduğunu düşünüyorsunuz? (Öğrencilerin değerlerini hangi unsurların şekillendirdiğini düşünüyorsunuz?) Niçin?

10. BİLSEM'e devam eden öğrencilerin değerleri edinmesinde nasıl bir rolünüz olduğunu düşünüyorsunuz? Nasıl bir rolünüz olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Ek 2: Etik Rapor

İÜC Tarih ve Sayı: 24.05.2021-97001

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı : E-74555795-050.01.04-97001
Konu : 2021-12 sayılı Etik Kurul Onayı

24.05.2021

Sayın Hatice YILDIZ AYAYDIN
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Öğretmenliği
Tezli Yüksek Lisans Bölümü Öğrencisi

İlgi : 22.01.2021 tarihli, bila sayılı yazı

Yürütücülüğünü üstlendiğiniz "*Üstün Yetenekli Öğrencilere Yönelik Değerler Eğitimi Uygulaması Üzerine Bir Eylem Araştırması*" Başlıklı "*Öğretim Üyesi Araştırması*" başvurunuz etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

COVID-19 salgının Ülkemizde yayılması nedeniyle, Kurulumuz 02.02.2021 tarihinde on-line platformda gerçekleştirilen toplantısında yapılan değerlendirmeler sonucunda; elektronik belge sistemi (EBYS) ile uygunluğu bildirilen yazının ve eki formun ilgili makamlarca "**Etik Kurul Onayı**" belge olarak değerlendirilmesi hususunda;

Gereği için bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selçuk HÜNERLİ
Başkan

Ek:1 Form